

Torsdagen den 30 november

Kl. 12.00–19.33

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 9 november justerades.

§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:228

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:228 Utländska studerande och forskare som vill komma till Sverige
av Jan Riise (MP)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 8 december 2023.

Stockholm den 29 november 2023

Justitiedepartementet

Maria Malmer Stenergard (M)

Enligt uppdrag

Alexandra Wilton Wahren

Rättschef

Interpellation 2023/24:239

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:239 Processen för att utse statssekreterare
av Patrik Björck (S)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Prot. 2023/24:39
30 november

Interpellationen kommer att besvaras den 18 december 2023.
Stockholm den 28 november 2023
Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:242

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:242 Motverkande av korruption i offentlig förvaltning

av Per-Arne Håkansson (S)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 18 december 2023.

Stockholm den 28 november 2023

Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:243

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:243 Att göra svenska medborgare statslösa
av Rasmus Ling (MP)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 11 december 2023.

Stockholm den 28 november 2023

Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:246

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:246 Alla barns rätt till ett tryggt familjeliv
av Ulrika Westerlund (MP)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 18 december 2023.
Stockholm den 28 november 2023
Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Prot. 2023/24:39
30 november

Interpellation 2023/24:247

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:247 Åtgärder för att hindra gängkriminella från att driva företag
av Mattias Vepsä (S)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 18 december 2023.

Stockholm den 28 november 2023

Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:248

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:248 Högerextremism i gamingvärlden
av Mattias Vepsä (S)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 18 december 2023.

Stockholm den 28 november 2023

Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:253

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:253 Språkcentrum för nationella minoritets-
språk
av Mirja Räihä (S)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 18 december 2023.

Skälet till dröjsmålet är andra sedan tidigare inbokade åtaganden.
Stockholm den 28 november 2023
Kulturdepartementet
Parisa Liljestränd (M)
Enligt uppdrag
Ida Wettervik
Expeditions- och rättschef

§ 3 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
EU-dokument
COM(2023) 660 till finansutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 15 februari 2024*.

*Riksrevisionens
rapport om lex Maria
och lex Sarah*

§ 4 Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU5
Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah (skr. 2022/23:141)
föredrogs.

Anf. 1 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Herr talman! Riksrevisionen har granskat om statens insatser inom ramen för lex Maria och lex Sarah är tillräckligt effektiva så att vårdskador och missförhållanden inom vården och omsorgen om de äldre kan förhindras. Denna rapport ska vi utifrån regeringens skrivelse debattera och senare fatta beslut om i dag.

Lex Sarah är ett samlingsnamn för bestämmelser om skyldigheten för personal att rapportera, utreda och åtgärda missförhållanden och påtagliga risker inom verksamheten, medan det kan sägas att lex Maria i huvudsak används av arbetsgivaren för att rapportera till Ivo om det finns risker i verksamheten eller om det hänt saker.

Herr talman! Vi socialdemokrater instämmer i Riksrevisionens övergripande slutsats att statens insatser för att förhindra vårdskador och missförhållanden inte är tillräckligt effektiva. Men vi har valt att göra ett särskilt yttrande där vi argumenterar för att det behövs mer resurser från staten till regionerna och kommunerna. Det handlar om både sjukvårdskrisen och utmaningarna som vi vet finns inom äldreomsorgen.

Grundproblemet är att välfärden just nu är underfinansierad. Regeringen och Sverigedemokraterna menar att det inte behövs mer pengar till kommunerna och regionerna, utan man får klara sig med summan i förslaget till statsbudget för nästa år.

Jag vill också meddela att det i dagarna kommer att komma en debattartikel från samtliga fack som har med omsorgen inom kommunerna att göra, om bristen på resurser. Man ser en annalkande kris inom omsorgen. Det är alltså inte bara sjukvården som är drabbad, herr talman.

Självklart blir man bekymrad över de allvarliga iakttagelserna om verksamheterna. Det som gör mig mest bekymrad är underrapporteringen av vårdskador och missförhållanden till Ivo. Konkret innebär det dels att den enskilde eller anhöriga inte får upprättelse, dels att det inte finns något verktyg för att förhindra att det sker igen och för att man vidtar rätt åtgärder. Det som inte rapporteras finns ju inte på pappret. Det är ett allvarligt bekymmer.

Det handlar även om bristfällig information och delaktighet för anhöriga och andra närstående. Det är också bekymmersamt. Hur ska värdefull information och kunskaper från drabbade och deras anhöriga då kunna tas till vara? Dessutom vet vi att tillit och förtroende skapas genom en öppen dialog mellan omsorgen och omsorgstagare och anhöriga.

Herr talman! Sist men inte minst tas ett annat problem upp i skrivelsen. Det är att staten i dag inte vet exakt hur mycket vårdskador eller missförhållanden kostar. Förutom den katastrof det innebär för den enskilde vet vi inte heller hur mycket pengar det handlar om. Enligt Riksrevisionen saknas det ofta tillräckliga kunskaper om det i dag.

I skrivelsen ges också ett antal rekommendationer till regeringen. Jag konstaterar kort att regeringen gör en annan bedömning än Riksrevisionen när det gäller åtgärder.

Dock hänvisar regeringen till ett antal reformer som stärker äldreomsorgen, vilket är glädjande. Men de reformerna var det vi, den sociademokratiska ledda regeringen, som lyfte fram. Jag tänker på Äldreomsorgslyftet. Så sent som i våras hade regeringen inte med en förlängning av det i sin budget. Nu har man tack och lov ändrat sig. Jag tänker också på skyddad yrkestitel för undersköterskor. Listan kan göras lång över produkter som den S-ledda regeringen sjösatte. Vi socialdemokrater tog verkligen initiativ för att lyfta upp och utveckla äldreomsorgen.

Herr talman! Jag är dock lite bekymrad i talarstolen i dag. Vi tog ett särskilt initiativ till att stifta en äldreomsorgslag. På socialutskottets sammanträde den 23 november fick vi från regeringens företrädare information om att regeringen inte avser att gå fram med den utredningen. Det skulle vara intressant att få besked från regeringens företrädare i kammaren om vad som gäller i fråga om den lagstiftningen. Den är ytterligare ett steg för att nå en kvalitativ och bra äldreomsorg.

Herr talman! Avslutningsvis: Grunden för vårt särskilda yttrande till skrivelsen görs utifrån flera prognoser och rapporter som vi alla tagit del av. Vi vet att behoven framöver hos kommunerna för att klara utmaningarna inom äldreomsorgen är stora.

Utöver vad som anförs om statens insatser anser vi framför allt att det behövs ett generellt resurstillskott till äldreomsorgen för att kunna öka bemanningen och kompetensen inom verksamheterna. Fler anställda minskar risken för stressutlösta misstag. En grundförutsättning för att kunna ge god vård och omvårdnad är att ha välmotiverade och välutbildade medarbetare som dessutom har en god arbetsmiljö och bra villkor. Det blir en garant för att klara den demografiska utvecklingen och höjer kvaliteten för den enskilde.

Vi vill också hänvisa till vår tidigare kommittémotion i ämnet när det gäller resurser till välfärden generellt och till sjukvården och omsorgen. (Applåder)

Anf. 2 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, ledamoten!

Så fort det är problem i en verksamhet börjar man alltid prata om pengar, bristen på pengar. Vi får inte glömma att våra regioner och kommuner har haft ganska rejäla överskott de senaste åren. Det finns alltså en del pengar.

Dessutom har regeringen skjutit till 16 miljarder i budgeten till regionerna och kommunerna. Jag är fullt medveten om att de pengarna inte räcker hela vägen. Men samtidigt är vi i ett läge med ekonomisk kris, inte bara i Sverige utan globalt. Då måste man ibland laga efter läge och rätta munnen efter den plånbok man har.

Det handlar om prioriteringar. I det här landet är vi inte jätteduktiga på att prioritera, utan vi vill bara fortsätta som vi alltid har gjort. Det kommer vi inte att kunna göra.

Jag har en fråga. Jag vet inte hur demografin ser ut i Värmland; jag kommer från Småland och Kronobergs län. Våra demografiska siffror ser inte speciellt roliga ut. Vi har brist på personal i dag. Att skjuta till medel är lovvärt, men varifrån ska vi få den personal som ska jobba? Den finns ju inte. Och om vi räknar framåt ett antal år kommer hela avgångsklasser i landet att behöva jobba inom välfärdssektorn.

Är det lösningen på problemet? Eller behöver vi tänka och göra anorlunda med framtidens välfärd – vården och omsorgen?

Anf. 3 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Ragnarsson, för frågan!

Det är klart att mer resurser inte löser alla problem. Det vore naivt av mig – oss – att tro det. Men just nu är det radikal skillnad – egentligen är det något vi socialdemokrater har identifierat redan för flera år sedan. Förutom underfinansiering de senaste åren, trots att vi har skjutit till medel, är det ju kostnadskris i samhället. Det är en enorm inflation, som alla känner till, och en enorm ränteutveckling.

Kommunernas och regionernas pensionsavtal, som ledamoten säkert väl känner till, är i och för sig bra för medarbetarna, men det är grunden. Där talar vi inte om någon enstaka miljon utan om miljarder som fattas.

Vi socialdemokrater hävdar bestämt att det kommer att bli sämre och även att kvaliteten kommer att sjunka. Det finns alltid en kritisk massa när det gäller hur många medarbetare som behövs på en arbetsplats. Det finns också en kritisk massa för hur utbildad man är. Det är såklart generellt så att med högre utbildningsnivå och motiverade medarbetare som har gott om tid sker färre misstag. Det finns massvis av rapporter om det.

Det här kanske regeringen och oppositionen har olika syn på. Vi anser nämligen att det är en stor brist.

Herr talman! När det gäller lösningen av det demografiska problemet, som ledamoten frågade om, befinner sig Värmland mitt på den puckeln. Kortfattat kan jag säga att det är klart att det kan skapas bättre förutsättningar för personalen att jobba inom äldreomsorgen genom bättre arbetsvillkor, bättre arbetsmiljö och ökat medinflytande, men då behövs mer pengar. Kan vi inte lösa det kommer det här problemet att bli ännu större. (Applåder)

Anf. 4 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Jag kommer ju från hälso- och sjukvården och har jobbat hyfsat länge, vill jag nog påstå, inom vården. Jag är uppväxt där med att man nästan har gjort det till en paradgren att inte hålla budget. Ibland har det varit väldigt lite pengar som man har gjort i budgetunderskott, men man har trots allt inte hållit budget.

Jag tror att vi behöver bli bättre inom både kommun och region på att verkligen titta på vilka pengar vi har och vad vi kan göra. Som jag sa innan är vi dåliga på att prioritera. Det är jobbigt att prioritera, och ofta blir det så i debatten när man börjar prata om den tunga ekonomin och bristen på pengar att det direkt slår över i att man tror att man måste säga upp undersköterskor och sjuksköterskor, som är viktiga för vården. Vem har sagt det? Jag har aldrig hört från politiskt håll att när en region ska göra en besparing ska den slå mot undersköterskorna.

Inom kommuner och regioner har administrationen växt något kopiöst under de senaste decennierna. Det kanske är så att vi inte har råd med all administration som vi håller på med i dag? Mycket av den är vällovlig, men i det här läget kanske vi måste titta på vad kärnverksamheten är och vad som är viktigast. Jag vågar nog påstå att de flesta sjuksköterskor och undersköterskor svarar att det är patienten. Det ska vi vara väldigt glada för.

Vi måste våga prioritera, för om vi skjuter till nya pengar nu kommer det att bli likadant nästa år, och nästa, och nästa.

Anf. 5 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Ragnarsson, för synpunkterna. Jag uppfattade ingen konkret fråga.

Jag har också ett förflutet inom hälso- och sjukvård, som ledamoten känner till. Jag har även ett förflutet som kommunalråd, så jag tycker mig ha en ganska bra bild av hur ekonomin ser ut. Dessutom företrädde jag en kommun som var enormt fattig, speciellt under den förra krisen på 2010-talet då vi styrdes av alliansregeringen. Det var ungefär samma resone- mang då; vi fick klara oss själva. Jag var med om att skära ned med 30 procent i verksamheten. Så illa var det. Men det är en annan historia.

Det gäller att ha två bollar i luften. Jag sa att pengar inte löser alla bekymmer, men i dag står ju hälso- och sjukvården och äldreomsorgen inför sådana utmaningar att de inte ens klarar basen, hävdar jag. Det innebär att det har blivit en statusnedgradering överallt inom sjukvården men framför allt inom äldreomsorgen och LSS. Och vad beror det på? Jo, vi hävdar att det ofta beror på dåliga arbetsvillkor, dålig arbetsmiljö och att personalen inte får vara med och påverka. De får inte mandat att påverka sin arbetsplats.

Jag tror att man måste rätta till grundförutsättningarna här och nu för att lösa kompetensbristen. Jag delar också ledamotens uppfattning om att parallellt med att ge ekonomiska resurser måste man självklart se över administrationen och styrningen, för det finns såklart massvis av saker som har skett under åren som kanske inte har kommit patienterna till gagn. Jag delar den uppfattningen, men just nu står vi inför en kostnadskris. Jag konstaterar att regeringen valt att prioritera andra satsningar i samhället, men vi socialdemokrater väljer att prioritera välfärden.

(Applåder)

Anf. 6 KARIN RÅGSJÖ (V):

Herr talman! Föregående talare har redan beskrivit att lex Sarah finns i socialtjänstlagen och i lagen om stöd och service. Den har fått sitt namn av undersköterskan Sarah Wagnert som avslöjade vanvård på sin arbetsplats 1997. Bestämmelserna innebär att personalen i vissa verksamheter är skyldiga att rapportera missförhållanden. Lex Maria används av vårdgivare som ska anmäla vårdskador.

Herr talman! Det är ganska intressanta frågor vi ska debattera i dag. Riksrevisionen har granskat om statens insatser för lex Maria och lex Sarah är så effektiva att vårdskador och missförhållanden förhindras inom vård- och omsorgsverksamhet och om man uppfyller sitt ansvar mot enskilda i vården och omsorgen om äldre. Svaret på frågan är absolut nej. Det är väldigt sorgligt.

Kommer ni ihåg Attendos äldreboende på Sabbatsberg i Stockholm? Där för de boende under pandemin minst sagt illa. Bristerna i omsorgen var så kopiösa att två företrädare för Attendo dömdes för brott. Det fallet visar hur viktigt det är att verksamheter och anställda kan anmäla och anmäler. De vårdtagande och anhöriga ska känna att man tar deras situation på allvar.

Angående pandemin måste jag säga att det verkar som att all kunskap från pandemin försvann från regeringens och även SD:s arbetsbord när de lade sina budgetar, som vi ska diskutera den 12 december. Jag går alltså inte in på det på djupet nu, herr talman.

Det är uppenbarligen så att det är personalen man har att spela med exempelvis inom äldreomsorgen. Skär man ned, som man nu gör, blir det väldigt dåliga förutsättningar. Om man dessutom inte tar fram någon äldreomsorgslag, som det var tänkt, kanske det blir ännu sämre förutsättningar. Det är många diskussioner vi ska ha framgent.

Herr talman! Jag övergår till dagens debatt. Riksrevisionens övergripande slutsats är att statens insatser inte är effektiva för att vård- och omsorgsverksamheter för äldre ska förhindra vårdskador och missförhållanden. Riksrevisionen anser att det saknas nationell styrning med tydlig målsättning att minska antalet missförhållanden inom omsorgen om äldre.

Socialstyrelsen har inte samma kunskap om missförhållanden och om vad som behöver utvecklas för att stärka arbetet med att förhindra missförhållanden inom omsorgen som man har inom hälso- och sjukvården. Här måste vi alltså göra någonting radikalt. Vi väntar ivrigt på det de kommande åren.

Verksamheterna bör enligt Riksrevisionen få ett utökat ansvar för att informera enskilda och deras närstående och för att ge enskilda och deras närstående en möjlighet att ge sin bild av en händelse och det som sker – att ta dem på allvar, helt enkelt.

Verksamhetens ansvar är enligt Riksrevisionens bedömning inte tillräckligt reglerat. Det behövs en tydligare styrning. Det kan inte vara fri lek, så att säga.

Vi anser därför att enskildas ställning bör stärkas i bestämmelserna om lex Maria och lex Sarah och att vård- och omsorgsverksamheternas ansvar för att informera enskilda och deras närstående bör utökas. Det är oerhört viktigt att man som både anhörig och äldre känner att den enskildes liv räknas, att om det händer något kan jag anmäla, och då händer det någonting på andra sidan. Det blir bara inte tyst.

För att det utökade ansvaret enligt bestämmelserna ska leda till reella resultat, för det är ju det vi vill se, krävs det enligt Riksrevisionen också att det finns en verksamhetskultur – som alltså inte fanns på Attendo – att utgå från händelser och lyfta fram dem på ett annat sätt, att lyssna på de äldre och de sjuka och ta dem på allvar. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Jag vill också med emfas säga att visst kan man tycka att pengar inte betyder någonting och att man kan skära ned på administration. Jag måste ändå säga att inom äldreomsorgen vimlar det inte av administratörer, utan det handlar om händer och fötter och utbildad personal på golvet.

Anf. 7 MONA OLIN (SD):

Herr talman! Vi debatterar i dag SoU5 *Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Sverigedemokraterna välkomnar också Riksrevisionens granskning och anser att den är ett viktigt bidrag i det fortlöpande arbete som bedrivs i syfte att förbättra vården och omsorgen för äldre. Samtidigt vill jag lyfta det särskilda yttrande som Sverigedemokraterna lämnade in i ärendet och slå ett slag för detta.

Vården och omvårdnaden av de mest sköra och sjuka äldre måste genomsyras av mänsklig empati, trygghet, förtroende och kvalitet. Alla har rätt till ett tryggt omhändertagande och en god vård, i hela landet, i alla regioner och från norr till söder.

Det är tydligt att vi behöver bibehålla och höja kvaliteten avsevärt inom vården och omsorgen och också säkerställa en god kompetens hos personalen. Både staten, huvudmännen och privata utförare måste i samverkan vidta långsiktiga, hållbara åtgärder för att främja kompetensförsörjningen.

Herr talman! Det märks att regeringen i samarbete med Sverigedemokraterna har haft örat mot rälsen och uppfattat risker och svagheter och därför också påbörjat många viktiga åtgärder för att just säkerställa kvaliteten inom vården och omsorgen för äldre.

En parlamentariskt sammansatt kommitté har fått i uppdrag av Sverigedemokraterna och regeringen att ta fram beslutsunderlag som gör det möjligt att stegvis och långsiktigt införa ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården. Detta, herr talman, tror jag är alldeles avgörande för att svensk sjukvård ska kunna stärkas och fungera som den bör i ett välfärdsland som Sverige.

Äldreomsorgslyftet fortsätter 2024. Genom att satsa på kompetensstärkande insatser för personalen höjs kvaliteten inom äldrevården och äldreomsorgen så att äldre och deras anhöriga känner ökad trygghet och ges en god omsorg. Det underlättar också organiseringen av arbetet och möjliggör andra arbetssätt, till exempel teamarbete.

Titeln undersköterska är sedan den 1 juli 2023 en skyddad yrkestitel. Den skyddade yrkestiteln är viktig för att höja statusen på yrket och för att säkerställa kompetensen hos yrkesgruppen, vilket i sin tur kommer att medföra att kvaliteten inom vården höjs.

Vidare har vi den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet. Socialstyrelsen har ett uppdrag att fram till och med 2024 samordna insatser för genomförandet av just denna. Från Socialstyrelsen tillhandahålls även vägledning, kunskapsstöd, utbildningar och handböcker med stöd

till verksamheterna om hur enskilda och närstående ska informeras och göras delaktiga vid vårdskada eller missförhållande.

Herr talman! I betänkandet *Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer* föreslås bland annat att socialnämnden årligen ska upprätta en kvalitetsberättelse som ska beskriva hur arbetet med att systematiskt utveckla och säkra kvaliteten inom äldreomsorgen har bedrivits, vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa äldreomsorgens kvalitet och vilka resultat som har uppnåtts. Vi menar, liksom regeringen, att det därför inte finns skäl att, som Riksrevisionen rekommenderar, ta initiativ till att ta fram ytterligare en nationell handlingsplan.

Det ingår i Socialstyrelsens uppdrag att löpande uppdatera och utveckla stödet kring lex Maria och lex Sarah, och Socialstyrelsen genomför under 2023 en översyn av myndighetens föreskrifter och allmänna råd om just lex Sarah. Sverigedemokraterna håller med om att det därmed för närvarande inte är motiverat att vidta någon åtgärd för att stärka enskildas ställning enligt lex Maria eller lex Sarah utan i stället prioritera insatser som främjar att reglerna följs i praktiken.

Med detta sagt, herr talman, konstaterar jag att Sverigedemokraterna delar uppfattningen att det för närvarande inte finns skäl att vidta ytterligare åtgärder men anser att det är viktigt att samtliga åtgärder som vidtas följs upp, utvärderas och återrapporteras.

Svensk vård ska vara i världsklass. Vi har en lång väg dit, men varje dag tar Tidöpartierna viktiga steg i rätt riktning.

Anf. 8 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ledamoten, för anförandet!

Det pekats mycket på behovet av kompetensförsörjning och behovet av ökad kvalitet inom äldreomsorgen. Ledamoten lyfter också fram att det är många insatser som görs från regeringens sida.

En av de viktiga insatser som vi har väntat på i socialutskottet är den som handlar om en ny äldreomsorgslag. Inrättandet av en ny äldreomsorgslag var en fråga som förekom många gånger i valrörelsen, herr talman, och på en enkät från SPF Seniorerna svarar Sverigedemokraterna så här: ”Vi välkomnar en äldreomsorgslag, som markerar ansvarsfördelningen och hur omsorgen om våra äldre ska bli bättre. Problemet är att äldreomsorgens kvalitet varierar kraftigt över landet, så ska det inte vara. Vidare är det angeläget för oss att lagen blir en rättighetslag som innebär att den äldre har rätt till vissa insatser. Dessutom anser vi att begreppet ’skälig levnadsstandard’ inte går tillräckligt långt och vi föredrar begreppet ’goda levnadsvillkor’.”

Det är ingen liten önskan Sverigedemokraterna lyfter fram kring en äldreomsorgslag, utan det är många steg framåt.

Därför blev det så förvånande när vi i socialutskottet på sittande möte i förra veckan fick höra att hela idén om en ny äldreomsorgslag är skrotad av regeringspartierna tillsammans med Sverigedemokraterna. Det vore intressant, herr talman, att höra varför Sverigedemokraterna vill skrota idén om en ny äldreomsorgslag.

Anf. 9 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten!

Sverigedemokraterna vill alltid arbeta för att det ska bli en bättre och ökad kvalitet i vården och omsorgen. Vi har i våra motioner tidigare skrivit att vi vill ha en äldreomsorgslag och att det ska vara en rättighetslag. Vi har i diskussioner med Tidöpartierna också fört fram dessa önskemål. Men det är ett samarbete som inte ett parti kan styra över.

Däremot välkomnar vi även fortsatta diskussioner med Tidöpartierna om att göra det till en rättighetslag. Det är väl ingen här inne som inte vill ändra skäligena levnadsvillkor till goda levnadsvillkor. Det borde vara en självklarhet för alla äldre i hela vårt land att få den rättigheten.

Anf. 10 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Om man vill ändra skrivningen skälig levnadsstandard till goda levnadsvillkor i en äldreomsorgslag som aldrig kommer att bli verklighet kan man ju arbeta för det. Men det lär inte ge särskilt mycket.

Det är väldigt förvånande att Sverigedemokraterna som gick fram så hårt i de här frågorna i valrörelsen och var så tydliga, jag skulle nästan säga tydligast, om hur viktigt det var med en ny lag nu säger att det är en förhandlingsfråga. "Här har vi inte nått ända fram. Här har vi inte lyckats."

Har man över huvud taget förhandlat frågan? Vi vet alla att i Tidöavtalet tog äldreomsorgen upp ett kort stycke text på ett par meningar i ett 60-sidigt dokument. Äldreomsorgen var det minst viktiga området över huvud taget när Tidöpartierna satt och förhandlade om Sveriges politik under den här mandatperioden. Det märks väldigt tydligt.

Herr talman! Det blir väldigt märkligt för väljarna att de hör en sak i valrörelsen och en fullständigt annan sak när valet är över och man sitter i Sveriges riksdag och bestämmer och har starkt inflytande över regeringen.

Jag tycker fortfarande, herr talman, att det saknas ett tydligt svar på varför Sverigedemokraterna har gått med på att ändra sig i fråga om en ny äldreomsorgslag. Den skulle garantera just det som ledamoten lyfte fram när hon höll sitt anförande tidigare om stärkt kvalitet inom svensk äldreomsorg.

Anf. 11 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Vi gör en fortsatt satsning på Äldreomsorgslyftet under 2024 med 1,7 miljarder kronor just för att stärka kvaliteten i äldreomsorgen och ta fram sätt att arbeta för att de ska ha det riktigt bra.

Vi har infört en skyddad yrkestitel för undersköterskor. Vi har också en nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet. Man ser också över reglerna och skrivningarna för lex Sarah inom Socialstyrelsen.

Vi inom SD har inte ändrat uppfattning om en äldreomsorgslag, absolut inte. Men just nu ser vi att det finns väldigt många insatser som pågår. Vi har absolut inte lagt ned vår fråga om en äldreomsorgslag som rättighetslag.

Anf. 12 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Det kan låta som att Sverigedemokraterna har en väldigt liten och undanskymd roll bland Tidöpartierna och ingen power. Det är uppenbart att ni har det i alla andra frågor.

Men just i frågorna som handlar om välfärden är det uppenbart att ni står på en helt annan sida. Det handlar om mindre pengar till välfärden, mindre pengar till äldreomsorgen och så vidare.

Herr talman! Det hela går igen. Man kan säga en sak före valet som på en marknad där man langar ut fina saker till väljarna. Efter valet gäller ingenting av det. Jag tycker att det är pinsamt. Det kommer vi att tala om fram till nästa val. Det är viktigt att stå vid sitt ord.

Sverigedemokraterna har länge ansett sig vara ett välfärdsparti. Ni har i varje fall talat om det. Men det kan vi nog glömma nu, anser jag. Jag undrar precis som den tidigare ledamoten varför vi inte förutom bara i en liten passus i socialutskottet har fått reda på att det inte blir någon äldreomsorgslag.

Vad bidde det då? Det undrar jag. Det bidde väldigt lite pengar till äldreomsorgen. Ni lärde er ingenting av pandemin, och det blir ingen äldreomsorgslag. Vad blir det för någonting?

Vilka frågor kommer ni att ladda in i det samarbete ni har med regeringen? Ni är ansvariga. Det är inte så att ni står vid sidan. Ni är ansvariga för politiken.

Anf. 13 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Karin Rågsjö, för frågan!

Sverigedemokraterna sitter som bekant inte i regeringen. Vi är ett samarbetsparti i Tidöavtalet. Vi jobbar väldigt mycket med att få in vår politik i Tidösamarbetet.

Som jag sa är det en fortsatt satsning på Äldreomsorgslyftet på 1,7 miljarder. Det tycker inte jag är att inte tillföra några medel för att de äldre ska få det bra.

Vi har många olika insatser som pågår just nu för att de äldre ska få det bra, precis som jag nyss lyfte fram i det förra replikskiftet. Vi har den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet. Vi har ett betänkande som är nästa steg, *Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre*. Där ska man utveckla kvalitetsarbetet i kommunerna.

Vi har ett annat betänkande, *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*. Där föreslår man att verksamhet inom socialtjänsten ska vara av en god kvalitet och att verksamheten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet samt att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska följas upp, utvecklas och säkras.

Jag tycker absolut att vi jobbar med politik som förbättrar situationen för de äldre.

Anf. 14 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svar!

Jag anser att Sverigedemokraterna har en enorm möjlighet att styra politiken med regeringen. Ni står med på varenda presskonferens som regeringen har. Det är inte så att ni sitter i en garderob och undrar vad som händer, utan ni är på banan med regeringen.

När det gäller Äldreomsorgslyftet var vi ett av de partier som var med och förhandlade fram det under förra mandatperioden. Det var väl bra att de pengarna fick vara kvar. De satt nog ganska löst, tror jag.

Sedan finns en annan fråga. Det handlar om bemanningen framöver. Vilka ska arbeta inom äldreomsorgen? Det kom en liten utredning häromdagen, herr talman. Det visar sig att åtta av tio ensamkommande jobbar inom vård och omsorg. Det kan man fundera på. Det är de som eventuellt ska utvisas och så vidare.

Herr talman och ledamoten! Ska vi klara av hela äldreomsorgen och vården måste vi ha ett flöde in av just invandrare. Jag undrar oroligt hur vi ska kunna fixa det. Hur ska vi kunna titta på frågorna om vårdsador och så vidare om man samtidigt har en vision att vi ska ha så få invandrare som möjligt? Vilka ska då göra detta jobb?

Vilka ska vilja jobba inom äldreomsorgen? Vilka ska vilja hjälpa alla äldre på olika sätt? Det visar sig så tydligt att vi i Sverige är helt beroende av dem som har kommit hit.

Anf. 15 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Karin Rågsjö pratar om att vi ska säkerställa tillväxten av personal inom äldreomsorgen. Sverige behöver främja förutsättningarna för de vårdgivare som vill bidra till att möta vårdbehovet genom att minska värdköer och genom att vara innovativa. I den situation som svensk sjukvård befinner sig i menar vi att vi måste ha fokus på att skapa goda förutsättningar för samarbete mellan offentlig och privat sjukvård för att uppnå en jämlik vård.

Vi och regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att analysera och ta fram förslag till hur krav på kunskaper i svenska språket för personal i äldreomsorgen kan regleras. Det är jättebra att vi har fått många invandrare som jobbar inom äldreomsorgen, men det huvudsakliga syftet med att ställa krav på språkkunskaper är att garantera patientsäkerheten. Nils, 88 år, som har hemtjänst, känner sig inte trygg med att inte förstå vad hemtjänstpersonalen säger. Det är en viktig del i att öka kvaliteten i äldreomsorgen.

Anf. 16 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack, Mona Olin, för ditt anförande! Det har i tidigare repliker redan tagits upp en del av det jag tänkte fråga ledamoten om, men jag ska försöka belysa det lite grann ur andra vinklar.

Först och främst: När det gäller Sverigedemokraternas roll i regeringen tycker jag att det är viktigt att vi klargör för väljarna att Sverigedemokraterna är det största partiet i regeringsunderlaget. Dessutom har ni ett geditaget Tidöavtal, och som nämntes tidigare av en ledamot här är äldreomsorgen inte direkt prioriterad där. Sverigedemokraterna har uppenbarligen valt att prioritera frågor som gäller migration och brottsbekämpande åtgärder.

Tidigare har Sverigedemokraterna, med rätta, kunnat säga att de inte har något inflytande och att de sitter i opposition. De har påstått många olika saker, herr talman, här i kammaren. Men nu är det ett faktum att Sverigedemokraterna är ett avgörande underlag för att vi har en borgerlig regering. Vi har dessutom ett regeringskansli där ni sammanträder om varje fråga. Den myten vill jag därför ta död på.

Jag skulle vilja ställa två frågor till ledamoten. Jag är glad att du hänvisar till flera reformer som den S-ledda regeringen initierade och fortsatte med. Det är bra. Men vad gör den nuvarande regeringen? Du hänvisar bland annat till en statlig utredning. Men vad hjälper den här och nu när det gäller vårdskador och missförhållanden i arbetsmiljön? Den är kanske klar om tre fyra år, herr talman, om det över huvud taget blir någon färdig produkt.

Jag skulle vilja höra vad regeringen gör här och nu och vad Sverigedemokraterna gör för att motverka den omsorgskris som börjar torna upp sig på himlen.

Avslutningsvis: Anser ledamoten att det behövs mer pengar till svensk äldreomsorg framöver?

Anf. 17 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Mikael, för dina frågor! Det stämmer som du säger att Sverigedemokraterna har en roll i regeringens styrande. Det är sant. Vi är det största partiet i Tidöavtalets grupp. Det betyder inte att vi sitter i regeringen. Vi har en roll i regeringssamarbetet, och vi har ett Tidöavtal som vi förhåller oss till. Det gäller alla partier som ingår i Tidöavtalet.

Det finns däremot ingenting som säger att Sverigedemokraterna inte kan bedriva politik utanför Tidöavtalet som inte berörs där. Det står oss fritt att bedriva politik även utanför Tidöavtalet, vilket vi också gör.

En statlig utredning tar tid. Du undrar vad det är för saker vi gör här och nu. Det kan man ju undra, men jag kan tycka att det kunde ha gjorts saker tidigare – innan vi hamnade här och nu. Den utredning som vi har diskuterat här i dag baseras på uppgifter från den tidigare regeringens bord. Det är inte riktigt rätt att rikta kritik mot dagens regering för hur det såg ut under det förra regeringsblockets tid.

Vi vidtar massor med åtgärder, och vi jobbar mycket för att saker ska lösas här och nu och inför framtiden.

Anf. 18 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Mona Olin, för ditt svar! Jag tycker ändå att vi behöver resonera lite mer om Sverigedemokraternas roll i regeringen. Det är riktigt som ledamoten säger: Ni sitter inte i Sveriges regering.

Men ni är fortfarande det största underlaget i förutsättningen för att regeringen kom till. Ni har tillsammans kommit överens om ett avtal och vilka frågor som är prioriterade under mandatperioden. Äldreomsorgen är inte prioriterad av regeringen eller av Sverigedemokraterna; det kan man utläsa av Tidöavtalet. Jag tycker ändå att vi borde vara överens om det.

Herr talman! Vi fick mycket kritik under förra mandatperioden när vi satt i regeringen och samverkade med olika partier. Jag har lärt mig under mitt politiska liv att om man samverkar är man överens utåt sett. Då deltar man, och då prioriterar man. Att man sedan kanske inte får exakt som man vill är en annan diskussion.

Jag vågar dock påstå att om Sverigedemokraterna verkligen hade velat lyfta svensk äldreomsorg skulle man ha fått till ett helt annat avtal. I stället koncentrerar man sig på invandringsfrågor och dylikt.

Ledamoten frågar vad vi har gjort. Det var en jättetacksam fråga att få! Vi har gjort oerhört mycket. Vi gav historiskt stora anslag till välfärden under den förra mandatperioden, som gjorde att varken regioner eller kommuner hade något bekymmer med den ekonomiska biten. Det var en medveten strategi för att klara pandemin utifrån den allvarliga situation som rådde.

Vi sjösatte massvis med reformer som ledamoten hänvisar till. Det var den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsammans med samarbetspartierna som kom fram till dem. Dessutom har vi i vår budgetkommitté lyft behovet framöver av särskilda pengar till äldreomsorgen som sektor.

Men ni river upp äldreomsorgslagstiftningen, som vi tycker är en av de viktigaste reformer som vi sjösatte.

Anf. 19 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tidöavtalet är ett avtal som är väldigt stort, Mikael, och som har väldigt många punkter. Det är också ett levande dokument som vi jobbar med att uppdatera varje år, och då får man ta en sak i sänder. Vi valde att ta det som var högst prioriterat och som kunde lösa många svåra frågor i vårt land. Vi fortsätter att jobba med vår politik inom äldreomsorgsområdet.

Mikael undrar hur vi ska få pengarna att räcka inom regioner och kommuner. Du sa också att ni gav historiskt stora anslag som innebar att inga regioner och kommuner hade problem med ekonomin. Jag har nog aldrig hört en region säga att de inte har några problem med ekonomin.

Som jag ser det finns det olika sätt att arbeta. Man kanske ska titta på hur organisationerna ser ut. Man ska fråga sig vad kärnverksamheten är, koncentrera sig på den och ändra på den administrativa sidan i verksamheterna så att man i första hand jobbar med kärnverksamheten och patienterna.

Anf. 20 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 1 under punkt 1 om statlig styrning för ökad kvalitet i vården och omsorgen om äldre.

Den rapport som Riksrevisionen lade på bordet i början av året om statens arbete mot vårdskador och missförhållanden inom vård och omsorg av äldre borde ha slagit ned som en bomb, men det gjorde den inte eftersom vi redan visste att det såg illa ut. Såväl Coronakommissionens delbetänkande i december 2020 som slutbetänkandet i februari 2022 visar att det råder stora problem inom svensk äldreomsorg och att dessa måste tas på allvar.

Detta bekräftas och preciseras i Riksrevisionens rapport, som vi debatterar här i dag. Nåväl – det är ju inte själva rapporten vi debatterar utan de slutsatser, eller möjligen brist på slutsatser, som regeringen har dragit av rapporten och som framgår av socialutskottets betänkande. Riksrevisionen lämnar nämligen en svidande kritik mot statens arbete med att förhindra vårdskador och missförhållanden. Den granskning som Riksrevisionen har gjort bygger på lex Maria- och lex Sarah-anmälningar som gjorts inom vård och omsorg av äldre, vars syfte är att fånga upp, utreda och åtgärda händelser som har medfört, eller hade kunnat medföra, en vårdskada eller ett missförhållande.

Vården bedrivs, som alla vet, huvudsakligen av kommuner och regioner, men staten har ett ansvar för normering, tillsyn, stöd och uppföljning. Och det är även där som åtgärder kan sättas in från statens sida.

Herr talman! Riksrevisionen lyfter fram en rad brister men lägger också fram förslag på åtgärder för att komma till rätta med problemen. Jag ska lyfta fram några av dessa.

För det första konstaterar Riksrevisionen att ett av de stora övergripande problemen är att det ser olika ut runt om i landet när det gäller hur man ser på kvalitetsarbetet inom äldreomsorgen och därmed på arbetet med att förebygga och motverka vårdskador och missförhållanden. Av den anledningen föreslås att den nationella styrningen bör öka, exempelvis genom en nationell handlingsplan.

En nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet inom hälso- och sjukvården finns redan i dag men saknas inom omsorgen av äldre. Vi från Centerpartiet föreslår därför att det bör tas fram en nationell handlingsplan för ökad kvalitet inom omsorgen av våra äldre.

För det andra, herr talman, konstaterar Riksrevisionen att det finns problem att enskilda omsorgstagare och anhöriga inte i tillräckligt hög grad blir involverade när det görs lex Maria- och lex Sarah-anmälningar. Detta är problematiskt, dels utifrån att man riskerar att missa viktiga perspektiv i vad som har hänt, dels utifrån att det är viktigt för den enskilde och dennes närstående att få beskriva den egna upplevelsen av vad som har hänt i samband med en vårdskada eller ett missförhållande.

Ännu viktigare är naturligtvis att informationen över huvud taget delges enskilda och anhöriga när det görs en anmälan. Det har tyvärr visat sig i Riksrevisionens rapport att detta är långt ifrån en självklarhet.

Från Centerpartiets sida föreslår vi därför att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att utveckla stöd till vård- och omsorgsverksamheterna för äldre i hur man ska arbeta med information och delaktighet samt bemyndiga Socialstyrelsen att ställa ska-krav på att enskilda och närstående måste informeras och involveras i samband med anmälningar.

För det tredje konstaterar Riksrevisionen att det finns brister i tillsynsmyndigheten Ivos arbete med att följa upp verksamheterna inom kommuner och regioner. För att följa upp vårdskador och missförhållanden inom vården och omsorgen av de äldre krävs att Ivo har både tillräcklig kunskap och kapacitet. Ivo bör inte heller bara följa upp de huvudmän som rapporterar in lex Maria- och lex Sarah-anmälningar utan även de som sällan eller aldrig gör det.

En väl fungerande tillsyn bör leda till ökad kvalitet med färre vårdskador och missförhållanden, men förutsättningen är förstås att Ivo klarar av sitt uppdrag. Från Centerpartiets sida vill vi se över om Ivo har tillräckliga resurser för att granska och följa upp kvaliteten inom vården och omsorgen av våra äldre.

Herr talman! Sammanfattningsvis kan jag konstatera att Riksrevisionen har kommit med skarp och berättigad kritik mot statens insatser för att förebygga och förhindra vårdskador och missförhållanden inom svensk äldreomsorg. Från Centerpartiets sida ser vi positivt på de åtgärder som regeringen har vidtagit men menar att det behöver göras mer.

Vi vill se en nationell handlingsplan för ökad kvalitet, vi vill öka kraven på information och delaktighet i samband med anmälningar och vi vill undersöka om Ivo har tillräckliga resurser för granskning av kvaliteten inom vården och omsorgen av våra äldre.

I grunden handlar det om att alla som blir äldre har en självklar rätt att känna sig trygga med den vård och omsorg som samhället erbjuder. Det borde vara en självklarhet.

Anf. 21 THOMAS RAGNARSSON (M):

Herr talman! Vi debatterar i dag betänkandet SoU5, *Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah*. Och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Herr talman! Det är ganska tragiskt att man över huvud taget ska behöva stifta lagar för att förhindra vårdskador och missförhållanden inom vården och omsorgen av äldre. Lagarna har tillkommit på förekommen anledning, och det är min övertygelse att dessa lagar har spelat en viktig roll för arbetet för våra patienter och äldre omsorgstagare. De har legat till grund för det systematiska arbetet för patienterna och varit vägledande i skapandet av rutiner och processer.

Herr talman! Riksrevisionen har i sin granskning av dessa lagar kommit fram till att det finns brister i statens insatser mot vårdskador och missförhållanden, och man har också lämnat fyra rekommendationer till regeringen om vad man anser behöver göras.

Rekommendationerna innefattar bland annat den nationella styrningen, den enskildes och anhörigas upplevelser av händelsen, framtagandet av ett gemensamt stödsystem för information till och kommunikation med drabbad och anhöriga samt att ge uppdraget till lämplig aktör att räkna på kostnaden för vårdskador inom vården och missförhållanden inom omsorgen av äldre.

Herr talman! Det finns nog ingen som inte håller med om de brister som Riksrevisionen beskriver i sin granskning, men därmed inte sagt att man behöver hålla med om vilka åtgärder som behöver sättas in. Det finns ofta flera lösningar på ett problem, och det beskriver regeringen med all tydlighet i sitt svar. Man har redan ett pågående arbete om en ökad statlig styrning, fortsatt satsning på Äldreomsorgslyftet, införande av skyddad yrkestitel för undersköterskor och inrättande av Nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen. Det kommer också en ny socialtjänstlag som kommer att stärka den nationella styrningen och på så sätt komma omsorgstagaren till godo.

Herr talman! Den enskildes och de närståendes ställning måste vara central i samband med vårdskador och missförhållanden, och det finns i dag ett stort stöd för det i de författningar som finns på området, men det kan vara så att verksamheterna inte följer dessa rutiner fullt ut. Socialstyrelsen genomför därför under detta år en översyn av dessa föreskrifter, och resultatet av detta kommer givetvis att beaktas av regeringen.

Herr talman! Vi vet genom tidigare mindre uträkningar att vård- och omsorgsskador kostar ofantliga pengar. Därför är det inte prioriterat att göra en sådan uträkning igen. Resultatet skulle inte vara relevant eftersom vi vet att det finns ett stort mörkertal inom dessa områden och syftet då skulle missa målet. Det räcker att vi vet att dessa missförhållanden kostar

mycket pengar, pengar som vi skulle kunna använda på ett bättre sätt om vi minimerar den här typen av förhållanden och skador.

Herr talman! Vi har i dag fungerande lagar på området, och det finns tydliga riktlinjer för hur de ska tolkas och implementeras. Trots det finns det en underrapportering, och händelser får inte den uppmärksamhet och utredning som de förtjänar.

Det här ser jag som ett större problem. Frågan behöver lyftas och diskuteras. Varför väljer personal att inte rapportera händelser? Är man rädd för repressalier, eller är systemet där man ska rapportera otidsenligt? Upplevs händelseanalysarbetet som alltför tidskrävande i förhållande till vad förändringen leder till, och finns det ekonomiska prioriteringar i verksamheten som gör att det inte avsätts tid för detta ändamål? Mitt svar är: Jag vet inte.

Herr talman! Det jag dock vet är att vi som jobbar inom dessa verksamheter lägger oändlig tid på överdokumentation, inte för patientens eller vårdtagarens skull utan för vår egen skull i händelse av att det skulle bli ett anmälningssärendet. Dokumentation är givetvis viktigt, men den ska vara värdeskapande för patienten.

Hur denna känsla har infunnit sig hos oss i personalen är väldigt oklart. Uppfattas våra myndigheters uppföljning som anklagande och dömande? Det är inte tanken med lagstiftningen. Tanken är att vi ska minimera misstag och missförhållanden som uppdagas för att inte ytterligare patienter och vårdtagare ska drabbas.

Anf. 22 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Ragnarsson, för anförandet!

I sitt anförande lyfte ledamoten fram ett antal insatser som regeringen föreslår och som finns med i betänkandet för att förbättra vården av de äldre och den statliga styrningen av vården. Äldreomsorgslyftet lyftes fram. Skyddad yrkestitel för undersköterska lyftes fram. Nationellt kompetenscentrum lyftes fram, och det är en riktigt bra insats.

I betänkandet lyfter man också fram den SOU som heter *Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer*. När jag läste betänkandet, herr talman, såg jag att det fanns en kort beskrivning men att just ordet äldreomsorgslag inte nämndes. Det är ju den här utredningen som handlar om en ny äldreomsorgslag. Jag tänkte att det inte handlade om att man hade ändrat sig i frågan utan bara om att man ägnade texten åt att i stället beskriva innehållet. Men nu har det ju framkommit att det är en ändrad position från regeringen och även från Moderaterna.

Även Moderaterna svarade ju på enkäten från SPF i valet. Då var det nuvarande statsrådet Camilla Waltersson Grönvall som svarade på enkäten och var positiv till inrättandet av en äldreomsorgslag i Sverige. Nu är det uppenbarligen annat ljud i skällan. Men det är ju Camilla Waltersson Grönvall och Anna Tenje, moderata ministrar, som har ansvaret för att eventuellt lägga fram ett sådant förslag.

Herr talman! Varför har Moderaterna, undrar jag, ändrat sig om en äldreomsorgslag?

Anf. 23 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Det är en bra fråga. Vi håller på med ett omställningsarbete just nu när det gäller ett rätt stort antal lagar. Vi har en ny socialtjänstlag som också till viss del kommer att innefatta våra äldre medborgare.

Att i det läget ha en hel räkka med nya lagar som ska tillskapas och som kanske överlappar varandra tycker inte jag är vare sig relevant eller särskilt smart. Om man gör ett arbete och får en ny socialtjänstlag på plats som vi ser faktiskt gagnar området kanske vi inte behöver en äldreomsorgslag. Socialtjänstlagen är inte riktigt på plats än, men skulle vi se att den inte räcker till får vi titta på frågan igen och se vad som behöver göras.

Vi har stor tilltro till dokument, lagar och olika typer av inriktningar för hur vi ska jobba. För mig är det mer viktigt att de grejer vi gör faktiskt får relevant genomslag.

Det gäller till exempel handlingsplaner. Jag tror att också ledamoten är ganska medveten om att vi har en räkka med handlingsplaner. En del av dem är fantastiskt bra, men andra är helt meningslösa. Det är ingen som implementerar dem i sin verksamhet. Det blir, som jag slarvigt brukar uttrycka det, en floskel som skulle kunna broderas och hängas som tavla på väggen.

Ska vi ha handlingsplaner ska det vara bra handlingsplaner. När det gäller handlingsplaner för äldreomsorgen känner jag att det kanske inte är rätt läge att lägga fram dem just nu när Socialstyrelsen håller på med sitt arbete.

Anf. 24 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Det känns ändå betryggande att ledamoten har stor tilltro till dokument och lagar med tanke på att det är just lagstiftning som vi ägnar oss åt i den här församlingen. Något annat hade ju varit märkligt.

Frågan kvarstår om detta med en ny äldreomsorgslag. Att det var en ny socialtjänstlag på gång visste väl alla i valrörelsen också. Det är ingen nyhet. Problemet där har varit att det tar en sådan evig tid att komma fram till en proposition om en ny socialtjänstlag. Där väntar vi fortfarande. Men själva tanken med en äldreomsorgslag handlar om att brygga över de problem som finns i den nuvarande socialtjänstlagen kopplat till hälso- och sjukvårdslagen och sätta äldres behov i centrum för ökad kvalitet och jämlikhet, precis som rubriken är på den utredningen. Det handlar om att skapa en sammanhållen och samordnad äldrevård och äldreomsorg för dem som är mest sköra och sjuka, och det är precis det som är själva idén med en äldreomsorgslag.

Det är fortfarande svårt att förstå, herr talman, vad det är som har förändrats i praktiken från valrörelsen till dags datum i synen på en äldreomsorgslag. Förutsättningarna har ju varit kända hela vägen, och syftet med lagen har varit känt hela vägen. Att det pågår ett arbete med en ny socialtjänstlag har också varit känt hela vägen.

Jag ställer frågan återigen: Vad är det som gör att Moderaterna har ändrat sig i fråga om en ny äldreomsorgslag?

Anf. 25 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Jag säger som jag sa tidigare: Socialtjänstlagen är i grunden en lag även för de äldre. Vi ska egentligen inte behöva ha speciallagar för allting, utan en bra socialtjänstlag ska täcka in detta område.

När det gäller kopplingen till hälso- och sjukvård är det problematiskt att olika lagar gäller. Vi har en hälso- och sjukvårdslag, och vi har en socialtjänstlag. De pratar inte alltid samma språk.

Det har också fram till nu varit ganska svårt för sjukvården att prata med socialtjänsten i vissa frågor på grund av sekretesslagstiftning och liknande. Här kommer förändringar, och jag ser verkligen fram emot dem.

Det finns definitivt inte något illasinnat mot våra äldre i att vi inte nu lägger fram en äldreomsorgslag. Men jag har stor tilltro till en ny socialtjänstlag, förenklad lagstiftning om sekretess mellan myndigheter och att man börjar titta på att socialtjänstlagen verkligen liras ihop med hälso- och sjukvårdslagen. På så vis behöver vi inte en specifik äldreomsorgslag – det är min uppfattning.

(Applåder)

Anf. 26 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Jag har några frågor. Jag arbetade väldigt mycket med pandemin under de år den pågick. Om det var något man var bekymrad över, herr talman, var det äldreomsorgen.

Nu undrar jag oroligt vad regeringen har lärt sig av pandemin. Detta hör ihop med vårdskador. Om en ny pandemi skulle segla in i Sverige skulle vi få samma trista resultat, herr talman, när det gäller just äldreomsorgen. Ni i Moderaterna var i opposition under de åren, och ni var väldigt pigga på att tala om vad som borde göras och inte göras. Nu när vi står här och pandemin är borta – folk vaccinerar sig och så vidare – är jag väldigt orolig. Kommer det en pandemi har vi inte gjort någonting, och ni gör ingenting i regeringsställning, som skulle göra att äldre går ur den med bättre förutsättningar.

Det fattas fortfarande utbildad personal. Det är fortfarande extremt dåliga arbetsförhållanden inom äldreomsorgen. Allt som Coronakommissionen pekade på är exakt som det var före pandemin.

Jag undrar hur ni har tänkt runt detta. När man tittar i Tidöavtalet ser man att det är typ fyra meningar om äldreomsorgen. Och i er budget kan man inte säga att det är väldigt mycket cash till kommunerna för äldreomsorgen. Pratar man med Kommunal, som kollar på dessa frågor hela tiden, herr talman, säger de att det återigen kommer att bli en kris inom äldreomsorgen i kommunerna. Hur har ni tänkt?

Anf. 27 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Ja, äldreomsorgen drabbades enormt under pandemin – jag håller med. Men om vi bryter ned det, vad var det egentligen som hände?

I Sverige hade vi strategin att vi skulle behålla så många äldre som möjligt på våra boenden. Det hade man inte kapacitet att hantera. Ett av skälen till att så många människor dog i covid i Sverige var att vi inte kunde erbjuda patienterna sjukhusvård; det är också konstaterat. Hade man i stället kunnat hantera dessa patienter inom sjukvården, där de hörde

hemma, hade vi nog inte sett den arbetsbelastning och de problem som vi faktiskt fick se.

Vad gör då regeringen? Man har avsatt ganska mycket riktade pengar till regionerna för att öka antalet tillgängliga vårdplatser. Det är ett problem i Sverige att vi har för få vårdplatser per 1 000 invånare – faktiskt det minsta antalet i hela Europa. Jag ser alltså inte detta som någon dålig satsning.

Med den skyddade yrkestiteln för undersköterskor får vi samtidigt ett värde på vad en undersköterska är. Detta har varit lite spretigt. Jag vet att det har funnits kompletteringsutbildningar och liknande som lett till att man plötsligt fått kalla sig undersköterska utan att kanske riktigt ha haft kunskaperna för det. Jag tror alltså att detta kommer att betyda enormt mycket för äldreomsorgen, där undersköterskorna är oerhört viktiga medarbetare.

Anf. 28 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Ragnarsson, för att du vidareutvecklar dessa frågor en aning! Det är jättebra att ledamoten också lyfter den skyddade yrkestiteln eftersom det är en av de frågor som Vänsterpartiet drev ganska länge. Vi är tacksamma för det.

Men tillbaka till äldreomsorgen! Det är personalen som ska göra jobbet inom äldreomsorgen. Ledamoten säger att det finns otroligt mycket pengar för att öppna vårdplatser, exempelvis; vi vet att det är äldre som hamnar på exempelvis akuten och behöver vårdplatser. Men detta stämmer inte. Tittar man runt i regionerna ser man att det sker enorma nedskärningar. I Sörmland ryker kanske 500 personer, till exempel. Det är alltså ingen jättesatsning.

Finns det ingen bottenplatta att stå på tror jag att det blir väldigt svårt när man går ut med riktade bidrag. Det finns liksom ingen som kan ta emot dem. När personalen springer i korridorerna är det väldigt svårt att genomföra riktade insatser från regeringen.

Min fråga kvarstår. Vi borde ha lärt oss betydligt mer av pandemin, och jag förväntade mig faktiskt att nästa regering skulle plocka upp Coronakommissionens olika synpunkter och göra något av dem. Det handlar om syrgas inom äldreomsorgen, exempelvis. Det finns massor av frågor som man hade kunnat ”pointa ut”, tycker jag, från Tidöpartierna, alltså Sverigedemokraterna och regeringen.

Jag tycker att det är förunderligt att vi fortfarande har en sådan personalsituation som vi har för undersköterskor inom äldreomsorgen. Det är de som får göra slitgörat och har de dåliga arbetstiderna och de extremt dåliga lönerna och så vidare.

Jag har ett tips. Man kan exempelvis se att åtta av tio av de ensamkommande arbetar inom äldreomsorgen. Ta hand om dem!

Anf. 29 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågorna!

När det gäller personalförsörjningen är jag den första att hålla med om att alla människor som kan arbeta behöver vara i arbete i det här landet. Det är en självklar sak för mig. Problemet har varit att man på grund av personalbrist har sänkt kraven ganska rejält. Jag brukar själv uppfatta mig som en rätt så normal människa. Jag kan uppfatta vad folk säger till mig

och så. Men när inte jag förstår vad personalen säger till mig, hur ska då min svärfar som är 90 år göra det? Där har vi ett problem.

Men i övrigt är jag helt medveten om att den reserv vi har i dag när det gäller folk som kan jobba i välfärden utgörs av de människor som står utanför arbetsmarknaden. Det är ingen hemlighet att många av dem har utländsk bakgrund. Det är en otrolig reserv, men vi måste få dem i arbete.

Den skyddade yrkestiteln diskuterades mycket, och det var ett bra förslag. Jag är inte en sämre politiker än att jag kan tycka att ett förslag från Vänstern är väldigt bra. Men vi behöver jobba med denna fråga så att det inte bara blir ett konstaterande av att det nu är en skyddad yrkestitel. Nu börjar det stora arbetet med att se till att de personer som får den skyddade yrkestiteln gör rätt saker. Det är nu vi behöver skruva om och göra kompetensväxlingen och verkligen se till att det blir rätt använd kompetens. Detta har vi pratat om i Kronobergs län; vi kallar det RAK.

Jag är helt övertygad om att detta kommer att spela roll, men det är ett tufft läge – för hela vårdsektorn.

Anf. 30 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Ragnarsson, för anförandet! Jag konstaterar kort att man i prognosen från SKR, Sveriges Kommuner och Regioner, skriver att man redan i år befarar att Sveriges kommuner och landsting kommer att gå back med 6 miljarder kronor. Det blir ännu värre för nästa år. Där befarar man ett underskott på 31 miljarder kronor.

Det är historiska underskott, och det beror naturligtvis på den kostnadschock vi har i samhället i dag med inflation och räntor och högre pensionskostnader.

Som jag uppfattar det, herr talman, har vi och Moderaterna inte riktigt samma prioriteringar och syn på hur den här situationen ska lösas när det gäller ekonomiska förutsättningar. Därför undrar jag, Thomas Ragnarsson: När ni hör de siffror som jag beskriver, är Moderaterna beredda att skjuta till ytterligare resurser för att klara äldreomsorgen?

Det som sker just nu är ju att man varslar även inom äldreomsorgen. Ta Örebro län som exempel. Där går man ut med att man ska minska bemanningen.

Debatten här i dag handlar om vårdskador och missförhållanden inom äldreomsorgen. Med mindre personal, lägre utbildningsnivå och mer stress ökar risken för vårdskador. Det tror jag att vi är rätt överens om, Thomas Ragnarsson och jag.

Min fråga till Thomas Ragnarsson, som är representant för regeringen, är alltså: Är regeringen beredd att skjuta till mer pengar nästa år?

Anf. 31 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Jag vill börja med att hålla med om en sak: Vi har inte riktigt samma syn på ekonomi. Ekonomi för mig är inte ad hoc och här och nu, utan ekonomi är ett långsiktigt arbete.

Den förra regeringen tillsköt väldigt mycket pengar till våra regioner och kommuner i ett läge med riktig kris. Det var väldigt bra. Däremot tycker jag att man kunde ha tittat lite på hur mycket pengar man sköt till när en av Sveriges minsta regioner – den region jag kommer från – nu har gjort ett överskott på 640 miljoner på två år. Men tvättar man det resultatet

ligger man ändå på 25–30 miljoner back inom hälso- och sjukvården, som det brukar se ut.

Pengarna betyder jättemycket. Men de har ju betalats ut och finns någonstans. Man har näppeligen bränt dem. Jag vet att det finns någon region som har tyckt att man skulle spendera när man hade pengar på fickan, men de flesta regioner och kommuner har faktiskt avsatt pengar. Om man ser ekonomi i ett längre perspektiv borde det därför finnas en del pengar att ta av nu för att rädda ekonomin.

Jag håller med ledamoten: Det är tufft i år, och det kommer att bli ännu tuffare nästa år.

Jag tycker att man måste titta på sin ekonomi över tid och inte bara från år till år. Skulle vi nu skjuta till medel och täcka alla underskott i år kommer man att vilja ha full kostnadstäckning för nästa år också, och då blir det lite mer, precis som ledamoten säger. Jag tycker inte att det är ett rimligt sätt att sköta ekonomin.

Anf. 32 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack, Thomas Ragnarsson, för svaret! Jag upplever dock att ledamoten inte har riktigt förtroende för hur Sveriges kommuner och regioner hanterar sin ekonomi.

Visst, man kan alltid göra förändringar av verksamheten. Man kanske har använt pengarna lite vidlyftigt. Jag får känslan av att ledamoten har den åsikten.

Problemet kvarstår ju. Den socialdemokratiskt ledda regeringen gav historiskt stora anslag. Man kan diskutera om nivån var för hög – det var den sannolikt under vissa perioder – men vi sa tydligt att under pandemin skulle ingen fara illa av ekonomiska skäl, och därför skulle det inte fattas resurser.

I SKR:s, Kommunals och andras prognoser ser vi en betydande skuld i äldreomsorgen framöver på grund av den demografiska utvecklingen. I sex av tio svenska kommuner är en jättehög puckel på väg. Dessutom saknar man arbetskraft. För att locka arbetskraft behöver man ha bra arbetsvillkor och arbetsmiljö, vilket jag inte tycker att äldreomsorgens personal till fullo har i dag. Det behövs mer resurser.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ställa en fråga till Thomas Ragnarsson. En del regioner har överskott och pengar på hög. Jag instämmer i det. Men man får komma ihåg att de pengarna är avsedda för pensionskulden. Det finns en enorm pensionskulda i kommuner och regioner i dag, och tanken med dessa pengar är alltså att betala en skuld man redan har. Nu kommer skulden i stället att kvarstå också hos de regioner som har pengar. På det sättet skjuter man problemen på framtiden. Hur kommer det att lösa äldreomsorgens utmaningar i kommuner framöver om det inte finns resurser?

Anf. 33 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Pensionskulden har funnits under lång tid i verksamheterna. Jag kan se det som lite dålig ekonomisk hushållning. Om man vet att man har en skuld vet man också att man någon gång ska betala den.

Prot. 2023/24:39
30 november

*Riksrevisionens
rapport om lex Maria
och lex Sarah*

Då kan man chansa och tänka att man kommer att ha pengar på fickan när man behöver dem, eller så kan man i sin grundbudget varje år lägga en avsättning för den skuld man har. Man gör ju pensionsavsättningar också.

Sedan kom ju det nya pensionsavtalet. Jag håller med ledamoten om att det är ett fantastiskt bra avtal för våra medarbetare. Problemet är dock att det verkar ha gått under radarn för alla att den här smällen skulle komma. Det har i sin tur inneburit att de flesta närmast har stått med byxorna nere och tänkt: Vad är detta? Det finns ju inte med i några planer!

Det är ett tufft läge. Det kommer vi att få lida av under några år.

Återigen: De pengar som den rödgröna regeringen delade ut under pandemin var inte Socialdemokraternas pengar utan Sveriges pengar. Och Sveriges plånbok varken växer eller krymper utifrån vilken regering vi har – vi vet ju vad vi har för pengar att röra oss med. Har man då betalat ut mer pengar än vad som behövdes blir konsekvensen, speciellt i ett läge när det är tufft över hela världen, att det redan från grunden finns mindre pengar kvar att dela ut.

Kommunerna och regionerna fick ett vällovligt tillskott. Många av dem har lagt dessa pengar på hyllan. De pengarna ska man till viss del använda nu. Det är min uppfattning.

Anf. 34 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! I Riksrevisionens granskningsrapport om statens arbete mot vårdskador och missförhållanden inom vård och omsorg av äldre kommer man till den övergripande slutsatsen att statens insatser inte är effektiva för att vård- och omsorgsverksamheter för äldre ska förhindra vårdskador och missförhållanden och uppfylla sitt ansvar mot enskilda inom ramen för lex Maria- och lex Sarah-bestämmelserna. Riksrevisionen bedömer också att verksamheternas ansvar bör utökas när det gäller att informera enskilda och deras närstående och ge dem möjlighet att vara delaktiga vid utredningar.

Regeringen menar i sin tur i sin skrivelse – det är ju den som vi debatterar här i dag – att rapporten är ett viktigt bidrag i arbetet med att förbättra vården och omsorgen om äldre men att regeringen gör en annorlunda bedömning än Riksrevisionen när det gäller vilka åtgärder som bör vidtas. Bland annat hänvisar regeringen till en utredning om språkkrav i äldreomsorgen och till att Nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg har inrättats vid Socialstyrelsen. Regeringen anser därför att rapporten är slutbehandlad. Men Miljöpartiet håller inte med.

Herr talman! Riksrevisionen konstaterar i sin granskningsrapport att vårdskador och missförhållanden kan vara traumatiska för dem som drabbas och även för deras närstående. Missförhållanden kan gälla övergrepp och tvångsåtgärder, och vårdskador kan leda till bestående fysiska men eller till att någon avlider.

Enskilda drabbade vill bli lyssnade på och vill få en bekräftelse på att det funnits brister i en verksamhet när de drabbats av en vårdskada eller ett missförhållande. Det faktum att det inte är obligatoriskt för verksamheterna att informera enskilda eller deras närstående vid missförhållanden – eller att höra dem när vårdskador eller missförhållanden inträffat – är ett problem. Verksamheternas ansvar mot enskilda och deras närstående bör därför enligt Riksrevisionen utökas.

Riksrevisionen lämnar i sin rapport flera olika förslag såväl till regeringen som till Ivo och till Socialstyrelsen.

Regeringen rekommenderas bland annat att stärka den nationella styrningen av kvalitet i omsorgen om äldre med målsättningen att minska antalet missförhållanden, exempelvis genom en nationell handlingsplan eller motsvarande. Man rekommenderas också att vidta åtgärder för att stärka enskilda i bestämmelserna om lex Maria och lex Sarah och att ge Socialstyrelsen utökad bemyndigande att ställa ska-krav om att närstående ska ges möjlighet att beskriva sin upplevelse av en händelse som lett till en allvarlig vårdskada, att enskilda och närstående ska informeras vid ett missförhållande samt att enskilda och närstående ska ges möjlighet att beskriva sin upplevelse av en händelse som lett till ett allvarligt missförhållande.

Regeringen tycker inte att dessa åtgärder är nödvändiga och hänvisar till olika dokument om att individen redan bör involveras. Vi menar att det är tydligt att det inte är så i praktiken och att mer behöver göras.

Det är uppenbart att instrumentet lex Sarah har en tendens att byråkratiseras. Vi anser att det är viktigt med det motsatta – att se individen mer och ta in dennes och anhörigas aspekter för att kunna säkerställa just god omvårdnad och trygga livsförhållanden.

Det är både märkligt och anmärkningsvärt att enskilda människor, eller deras anhöriga, som blivit utsatta för missförhållanden riskerar att försvinna i alla insatser på olika nivåer där man ska arbeta med kvalitetsutveckling.

Miljöpartiet anser att det inte bara är den enskilde och dennes närstående som skulle gynnas av detta. Vi är övertygade om att information, att man gör människor delaktiga i utredningar om vårdskador och missförhållanden och att man samtidigt tar hand om synpunkter kommer att leda till lärande organisationer som tar hand om synpunkterna bättre.

I sammanhanget vill jag också lyfta att Miljöpartiet ställt en fråga till det ansvariga statsrådet Anna Tenje om äldreomsorgslagen.

I dag saknas en tydlighet om vilka grundläggande krav som äldreomsorgen ska utgå från. En särskild lag skulle kunna trycka på det förebyggande arbetet och bidra till att kommunernas ansvar synliggörs och tydliggörs. Och det kan skapa ett ramverk för styrning, uppföljning och tillsyn.

På en dragning i socialutskottet nyligen nämndes i förbigående att ett förslag om en sådan lag inte kommer att läggas fram av regeringen. Det tycker i så fall Miljöpartiet är djupt beklagligt.

Jag står bakom Miljöpartiets båda reservationer i betänkandet, men jag yrkar bifall endast till reservation 2.

Anf. 35 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

För Kristdemokraterna är det av största vikt att man kan känna sig trygg när man blir äldre och att vården och omsorgen finns den dag då man behöver den. Det är därför en viktig rapport som Riksrevisionen lämnat gällande lex Maria och lex Sarah. Detta har alltså sin utgångspunkt i patientsäkerhetslagen och socialtjänstlagen.

Riksrevisionen har granskat om statens insatser inom ramen för lex Maria och lex Sarah är så effektiva att vårdskador och missförhållanden förhindras och om vård- och omsorgsverksamheter uppfyller sitt ansvar mot enskilda i vården och omsorgen om äldre.

Låt mig börja med att säga att vi kristdemokrater ser allvarligt på de missförhållanden och de vårdskador som uppdragats inom äldreomsorgen. I rapporten är Riksrevisionens övergripande slutsats att statens insatser inte är effektiva för att vård- och omsorgsverksamheter för äldre ska förhindra vårdskador och missförhållanden och uppfylla sitt ansvar mot enskilda inom ramen för lex Maria och lex Sarah. Detta är något som vi i regeringspartierna inte tar lätt på.

Riksrevisionen menar också att verksamheternas ansvar för att informera enskilda och deras närstående och ge dem möjlighet att vara delaktiga i utredningar bör utökas. Riksrevisionen menar också att styrningen och uppföljningen av arbetet för att förhindra vårdskador och missförhållanden i vården och omsorgen om äldre bör stärkas.

Som regeringen skriver i sin skrivelse välkomnar vi granskningen och menar att rapporten utgör ett viktigt bidrag i det fortlöpande arbete som regeringen bedriver i syfte att förbättra vården och omsorgen om äldre.

Samtidigt har vi andra slutsatser om vad som behöver göras för att rätta till de problem som finns. Regeringen vidtar nu flera åtgärder för att stärka kvaliteten i vården och omsorgen om äldre. Man har tillsatt en utredning om språkkrav inom äldreomsorgen och inrättat ett nationellt kunskapscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen.

För Kristdemokraterna är äldreomsorgsfrågorna högt prioriterade. Vi har länge och på olika sätt drivit frågor som syftar till att stärka tryggheten, värdigheten och sådant som ger livskvalitet inom omsorgen. I detta ligger också att det ges en god vård och omsorg. Och vi har fokus på den enskilde.

Kompetensförsörjningen är en av de största utmaningarna inom äldreomsorgen. Äldreomsorgens viktigaste resurs är personalen. Det är avgörande att den har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter. Därför föreslår regeringen i budgeten för 2024 att 1,7 miljarder kronor ska avsättas för att fortsätta med den påbörjade kompetenssatsningen för personal inom kommunalt finansierad äldreomsorg. Regeringen beräknar att man ska avsätta motsvarande belopp även 2025 och 2026.

Under sommaren blev också undersköterska en skyddad yrkestitel för att garantera att personalen har rätt kompetens. Samtidigt stärker det yrkets attraktivitet.

Herr talman! Regeringen fullföljer i budgetpropositionen 2023 den treåriga satsning som kallas för Äldreomsorgslyftet, som ger personal i äldreomsorgen möjlighet till vidareutbildning under betald arbetstid. Bara under de två första åren av satsningen har nästan 3 000 personer kunnat avsluta sin utbildning – de har utbildat sig till vårdbiträde, undersköterska eller specialistundersköterska eller gått en ledarskapsutbildning. Detta är ett viktigt steg för att stärka kompetensförsörjningen.

Vidare finns det en utredning om ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer. Där har man förslag om hur medicinsk kompetens kan stärka verksamheten. Den utredningen håller just nu på att beredas i Regeringskansliet.

Vårt samhälle är alltmer organiserat på ett sätt som inte uppmuntrar till stöd och hjälp mellan generationer, med konsekvens att många äldre lämnas i ensamhet på ålderns höst. För att uppmuntra och hjälpa dem som vill stötta sina föräldrar när de blir gamla vill vi kristdemokrater utreda möjligheten att införa ett stöd för vård av föräldrar, VAF. Inom sjukförsäkringssystemet ska man då som anhörig kunna få ett antal dagar per år då man kan rycka in för att hjälpa den äldre närstående med vårdbesök eller hjälpa till i hemmet vid plötslig sjukdom bland annat.

Regeringen presenterade i februari 2023 också en särskild gemenskapssatsning för att motverka ofrivillig ensamhet som särskilt drabbar våra äldre.

Ensamhet påverkar den psykiska och fysiska hälsan och den generella livskvaliteten negativt. Gemenskapssatsningen uppgår till 300 miljoner kronor fördelade över tre år. Medlen ska bland annat gå till uppsökande hälsosamtal och till att skapa sociala kontaktytor och aktiviteter som känns meningsfulla.

Herr talman! Ett samhälle där alla kan åldras i trygghet och värdighet är ett angeläget mål för oss kristdemokrater. Äldre personer är en tillgång för hela samhället. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt för, tillvaratagande av och omsorg om den äldre generationen.

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. Var och en ska ses som en person med ett eget och unikt värde och med skilda intressen och bakgrunder. God vård, ett behovsanpassat boende och självbestämmande över sin vardag ska vara en självklarhet hela livet.

Anf. 36 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet. Jag noterade att äldreomsorgsfrågorna är högt prioriterade för Kristdemokraterna. Det tvivlar jag inte på. Jag tror att Kristdemokraterna har ett stort engagemang i dessa frågor.

Jag vill gå tillbaka till den rapport som vi har fått från Riksrevisionen som pekar ut ett antal problem inom svensk äldreomsorg och framför allt när det gäller den statliga styrningen av svensk äldreomsorg och ställa en fråga.

Kristdemokraterna har profilerat sig som det parti som vill förstatliga hela hälso- och sjukvården. Och det är ingen liten reform att förstatliga hela sjukvården. Jag hoppas verkligen att det inte kommer att bli verklighet, och det tror jag inte heller eftersom det inte finns någon majoritet i riksdagen för ett sådant förstatligande. Men det finns naturligtvis delar i vår vård och omsorg i Sverige som borde få en ökad nationell styrning.

I Riksrevisionens rapport konstaterar man att det ser väldigt olika ut runt om i landet i fråga om kvalitetsarbetet inom äldreomsorgen och arbetet med att förebygga och motverka vårdskador och missförhållanden. Därför föreslår Riksrevisionen att det tas fram en nationell handlingsplan. Ungefär på samma sätt som det finns en nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet inom hälso- och sjukvården borde det tas fram en nationell handlingsplan för bättre kvalitetsarbete inom äldreomsorgen.

Herr talman! Då undrar jag: Varför ställer inte Kristdemokraterna sig bakom den delen, alltså en ökad nationell styrning av svensk äldreomsorg?

Anf. 37 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Det pågår nu ett stort arbete och en rad olika åtgärder vidtas inom äldreomsorgen, inte minst när det gäller att försöka höja kvaliteten.

Vi tror däremot att ett förstatligande av hälso- och sjukvården vore bra när det gäller de stora och breda delarna på det nationella planet, där vi behöver knyta samman våra olika regioner på ett annat sätt.

Vi har en lite annan syn när det gäller äldreomsorgen, som är de olika kommunernas ansvarsområde. Där försöker vi ge kommunerna stöd och hjälp för att underlätta arbetet i äldreomsorgen. Där har vi inte föreslagit en statlig styrning, utan vi tror att det finns sätt att ge god kvalitet som präglas av respekt genom uppdraget till de olika kommunerna. Vi tror att vi i just den delen kan ge de olika verktygen på ett annat sätt än genom ett förstatligande.

Anf. 38 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Det är glädjande att Kristdemokraterna inte vill förstatliga svensk äldreomsorg. Det tror jag, ärligt talat, inte att något parti vill.

Men jag lägger märke till att ledamoten lyfter fram att det behövs mer stöd och hjälp till kommunerna i detta arbete.

Det som Riksrevisionen föreslår med en nationell handlingsplan handlar inte om att ta över ansvaret för äldreomsorgen utan om att ge kommunerna mer stöd och hjälp, precis som ledamoten själv uttrycker det.

Då blir det väldigt märkligt för mig att man inte har ställt sig bakom det väldigt tydliga förslaget från Riksrevisionen om att ta fram en nationell handlingsplan som stöd och hjälp till kommunerna för att få den trygga, kvalitetssäkrade och goda äldreomsorg som våra gamla i Sverige förtjänar.

Herr talman! Jag återupprepar därför min fråga: Varför kan inte Kristdemokraterna ställa sig bakom Riksrevisionens förslag om en nationell handlingsplan för kvalitet i svensk äldreomsorg?

Anf. 39 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Vi genomför ju flera stora reformer just nu. Vi avsätter 1,7 miljarder i budgeten för att genomdriva Äldreomsorgslyftet, som är ett sådant verktyg. Inom Äldreomsorgslyftet ger vi resurser till kommunerna för att de ska kunna utbilda och stärka personalen. Vi har delar där vi ger resurser till att jobba med anhörigvården. Vi jobbar på ett brett sätt, och det är ett antal olika delar. Man försöker utreda en ny socialtjänstlag som ska ge stöttning. Vi ser att väldigt mycket är på gång, och vi vill sjösätta dessa bitar nu.

När det gäller ett förstatligande av hälso- och sjukvården är det en annan bit. Till skillnad från ledamoten tror jag att det skulle vara väldigt bra för Sverige. I stället för att ha 21 olika regioner som har olika nivåer skulle vi kunna få en helt annan styrning, särskilt av den specialiserade sjukvården. Det tror jag skulle vara bra för Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 8.)

Anf. 40 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Herr talman! Elin Söderberg har frågat mig om jag anser att älgstammen bör minskas ytterligare och, om inte, vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta. Elin Söderberg har vidare frågat om jag anser att åtgärder bör vidtas inom skogspolitiken för att stärka älgstammen.

Jag anser att det ska finnas plats för en livskraftig älgstam av hög kvalitet samtidigt som skadorna på skogsbruket måste vara hanterbara. Det totala vilttrycket måste tas med i beräkningen, liksom tillgången på föda, vid analyser av skador på skog.

På längre sikt bidrar även förbättrad ståndortsanpassning inom skogsbruket till ökade fodermängder i skogen och därmed till en förbättrad balans mellan klövviltstammarnas storlek och fodertillgången. Glädjande nog har vi här sett positiva resultat under de senaste åren, inte minst en ökad andel tallföryngringar i södra Sverige. Skogsstyrelsens samverkansprojekt Mera tall, som har målet att öka intresset bland skogsägare för tallföryngring på marker där tall är mest lämpligt, har bidragit till den positiva trenden.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har haft i uppdrag att redovisa möjliga åtgärder och vid behov föreslå regelförändringar för att åstadkomma eftersträvad balans mellan klövviltstammar och fodertillgång och därmed minska skadenivåerna på skog. Uppdraget redovisades den 17 oktober i år. Myndigheterna föreslår i sin redovisning en lång rad åtgärder riktade mot viltförvaltningen respektive skogsbruket. Bland annat förslås att Skogsstyrelsens samverkansprojekt Mera tall, i norra Sverige kallat Samverkan skog och vilt, bör intensifieras.

Förslagen bereds nu vidare i Regeringskansliet.
(forts. § 10.)

*Svar på
interpellationer*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.50 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 6 Frågestund

Frågestund

Anf. 41 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av energi- och näringsminister Ebba Busch, statsrådet Erik Slottner, statsrådet Maria Malmer Stenergård och statsrådet Paulina Brandberg. Energi- och närings-

minister Ebba Busch besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier.

Villkoren för elstöd till kommuner och regioner

Anf. 42 AIDA BIRINXHIKU (S):

Fru talman! Det har varit många turer kring elstödet, minst sagt. Först lovade regeringen att det skulle vara på plats den 1 november 2022. Därefter meddelade regeringen att kommuner och regioner skulle behöva vänta till slutet av maj för att kunna ansöka om stödet. Nu riskerar flera kommuner och regioner att gå miste om miljonbelopp i elstöd. I korta drag handlar det om att de på grund av ett växthus eller ett naturbruksgymnasium betraktas som jordbruksproducenter enligt regeringens elstödsförordning. I min valkrets är både Falkenbergs kommun och Region Halland drabbade.

Det här kan rimligen inte ha varit regeringens intention vid utformningen av elstödet, särskilt mot bakgrund av det svåra ekonomiska läge som landets kommuner och regioner befinner sig i. Därför vill jag fråga om statsrådet Ebba Busch avser att vidta några åtgärder för att förhindra att detta sker.

Anf. 43 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Detta har varit en otroligt tung period för väldigt många hushåll och företag liksom för många organisationer och föreningar, däribland såklart många kommuner och regioner.

Denna regering har lindrat och stöttat under den här svåra tiden, men det går inte att utforma ett system som är perfekt och som fullt ut klarar att kompensera för ett nedmonterat elsystem som inte har tillräckligt med kraft där det behövs när det behövs.

Jämfört med tidigare elstöd under en S-ledd regering är detta många gånger mer. Det är dock svårt att hitta en modell som gör att man kan kompensera fullt ut och där man utan att tappa väldigt mycket tid klarar av att utforma det hela på ett så detaljerat sätt att det inte finns fall där någon hamnar i kläm.

Anf. 44 AIDA BIRINXHIKU (S):

Fru talman! Det här handlar om att regeringen inte har tagit höjd för denna situation och exempelvis infört en begränsning eller undantagsregel i den förordning som man har tagit fram. Först ville man inte ta något ansvar för den välfärdskris som landets kommuner och regioner befinner sig i, och nu vill man inte heller ta något ansvar för ännu ett sviket vallöfte.

Kommer regeringen att ta ansvar den här gången och säkerställa att kommuner och regioner får det elstöd som utlovats?

Anf. 45 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag tycker att det är något magstarkt av en socialdemokrat, som lämnade efter sig ett track record med nästan 160 000 patienter i olagligt långa vårdköer, ett nedmonterat elsystem och rekordmånga skjutningar, att säga att vi lämnar svenska folket i sticket.

Det elstöd på runt 50 miljarder som har betalats ut, och som kan jämföras med det mycket begränsade elstöd som gick ut under den förra regeringen, har varit en viktig lindring och kompensation. Det har dock inte fullt ut varit en kompensation krona för krona. Detta är inte ett perfekt system, men det är ett viktigt upplägg.

(Applåder)

Samhällsskadliga budskap i svenska moskéer

Anf. 46 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Under alltför lång tid har vi haft moskéer i Sverige som gång på gång har hamnat i skandaler när de genomfört verksamheter som på olika sätt har skadat samhället. Det har handlat om alltifrån religiöst sanktionerad prostitution till att sprida homofobiska och antisemitiska budskap.

Ett exempel är Malmöimamen Basem Mahmoud, som i två år spred sina antisemitiska åsikter från sin moské innan Malmös kommunala bostadsbolag förra året beslutade att inte förlänga moskéns hyreskontrakt.

Exemplen är dock otaliga. Homosexuella i allmänhet är inte välkomna i Sveriges moskéer, vilket innebär systematisk diskriminering.

Vad kommer civilministern att göra för att stoppa dessa moskéer från att sprida kvinnofientliga, homofobiska och rasistiska budskap?

Anf. 47 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Jag får nog konstatera att den inte riktigt ligger på mitt bord. Jag vet inte riktigt hur ledamoten kopplar detta till just civilministern. Civilsamhällsfrågor och trossamfund ligger hos socialminister Jakob Forssmed.

Över huvud taget tar regeringen naturligtvis religiös extremism på mycket stort allvar, var den än förekommer. Vi får dock inte göra misstaget att dra alla religiösa samfund över en kam, utan vi måste gripa in, agera och reagera där detta sker.

Vi är fullt medvetna om att religiös extremism har avslöjats i flera moskéer och att det har förekommit budskap i en del moskéer som är helt oacceptabla i ett demokratiskt samhälle som Sverige. Detta reagerar och agerar vi mot på många olika områden. Frågan får nog dock ställas vidare till ansvarig minister.

Anf. 48 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! Det är rätt märkligt att dessa moskéer kan bedriva sin samhällsskadliga verksamhet och gång på gång hamna i skandaler på grund av att de sprider hat och skyddas av religionsfriheten. Politiker i Sverige måste börja skilja hat från religion. Misogyni är inte religion. Antisemitism är inte religion. Politiker måste kunna skilja mellan gudstjänstlokaler och dessa onskans nästen som sprider hat i samhället.

(Applåder)

Anf. 49 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Självklart ska vi reagera varje gång det förekommer hatpropaganda – oavsett var detta sker måste vi reagera. Regeringen, inklusive många av mina ministerkollegor, har reagerat oerhört kraftfullt mot den antisemitism som vi nu ser sprida ut sig i det svenska samhället och som ökar otryggheten och rädslan hos den judiska befolkningen.

Detta är någonting som vi tar på mycket stort allvar. Åtgärder från flera olika ministrar har presenterats för att komma åt den mycket oroväckande antisemitismen.

Inskränkning av strejkrätten

Anf. 50 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Min fråga går till Paulina Brandberg.

Ingen kan ha missat att det just nu pågår en konflikt mellan Tesla och IF Metall, som försöker att teckna kollektivavtal med Tesla. Nu hör vi återigen hur Svenskt Näringsliv börjar mullra och prata om att man vill inskränka strejkrätten.

Samtliga regeringspartier, och Centerpartiet, har tidigare motionerat om att införa en så kallad proportionalitetsprincip. Min jätteenkla fråga till statsrådet är om denna regering tänker införa den här principen och därmed inskränka strejkrätten.

Anf. 51 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Som ledamoten påpekar är detta en konflikt som har väckt mycket uppmärksamhet och som regeringen följer mycket noga. Dock rör detta ett specifikt kollektivavtal, och det är parternas ansvar att lösa det här. Regeringen har förtroende för att parterna kommer att reda ut det.

Anf. 52 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Jag upprepar min fråga: Tänker regeringen lägga fram förslag på riksdagens bord om att inskränka strejkrätten enligt proportionalitetsprincipen?

Anf. 53 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Det finns ingen politik från regeringen om att införa en proportionalitetsprincip. Vi följer som sagt frågan mycket noga, men vi kommer inte att agera med anledning av en tvist gällande ett specifikt kollektivavtal.

Följderna av Jimmie Åkessons uttalande om moskéer

Anf. 54 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Vi var nog många som chockades i helgen av det frontalangrepp som Sverigedemokraternas ledare Jimmie Åkesson gjorde mot Sveriges religionsfrihet genom att föreslå rivning av moskéer och nedtagande av muslimska symboler i stadsbilden. Detta bidrar till ytterligare stigmatisering av vår muslimska minoritet och spär på den utbredda islamofobi som finns i samhället. Vidare är Åkessons uttalande skadligt för både

Sverige och svensk säkerhet. Det är uppenbart att detta skadar den pågående Natoprocessen och bidrar till att försvåra säkerhetsläget ytterligare för våra svenska medborgare.

Min fråga till vice statsminister Ebba Busch är: Vad avser regeringen att göra för att minimera den skada som Sverigedemokraternas uttalande har medfört för Sveriges internationella anseende och för svenska medborgares säkerhet?

Anf. 55 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag tar fasta på det utrikesminister Billström rapporterade från den senaste internationella sammanslutningen, då också Natofrågan var uppe på agendan. Han konstaterade att detta var en icke-fråga där. SD:s utspel är en jättestor fråga för Centerpartiet och en del socialdemokrater men inte i de internationella sammanhangen med Nato.

Så till själva sakfrågan. Vi behöver bekämpa de värderingar som är ett gift i vårt samhälle och som finns i en del byggnader. Men det är värderingarna som ska bekämpas, inte byggnaderna. Regeringen står fullt och fast upp för religionsfriheten. Vi ska inte riva gudstjänstlokaler på måfå i Sverige, men vi ska varhelst de förekommer bekämpa värderingar som inte är förenliga med de grundläggande svenska värderingar som måste delas av oss alla.

(Applåder)

Anf. 56 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Det låter betryggande att regeringen inte står bakom det Sverigedemokraternas ledare sa och tar avstånd från det. Statsrådet besvarade dock inte min fråga, så den kvarstår. Vad avser regeringen att vidta för åtgärder för att trygga svenskars säkerhet och även Natoansökan? Det är ju inte så att den processen går smärtfritt, vilket jag tror att även regeringen är medveten om.

Anf. 57 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag utgår från verkligheten och konstaterar att Åkessons uttalande var ansvarslöst och onyanserat. Det väckte uppmärksamhet på Twitter men löser inga faktiska problem med extremism och islamism i Sverige. Att hota religionsfriheten brett eller att skuldbelägga alla muslimer löser inte det problem vi har med väldigt allvarlig islamism. I stället behöver man gå den väg vi gör, nämligen ta kampen om vilka värderingar som måste gälla alla i vårt land. Det är kraftigt överdrivet att detta uttalande skulle ha påverkat i internationella sammanhang.

Plan för utbyggnad av elsystemet

Anf. 58 LINUS LAKSO (MP):

Fru talman! Vi står inför stor utmaning när vi ska fasa ut den fossila energin, och energiministern har själv konstaterat att regeringens energi- och klimatpolitik till stor del bygger på elektrifiering. Industrin och klimatforskarna är överens om att Sverige behöver fokusera på att snabbt, billigt och miljövänligt leverera stora mängder fossilfri el. När man lägger ihop industrins och myndigheternas bedömningar av hur elanvändningen

kommer att behöva öka till följd av att vi ska ersätta fossil energi inom industri och transport kan man konstatera att det behövs uppemot 70 terawattimmar fram till 2030.

Min fråga till Ebba Busch är: Har regeringen en plan för en så kraftig utbyggnad av elsystemet?

Anf. 59 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Vi river vartenda hinder vi stöter på, och Miljöpartiet har stoppat in ganska många sådana, framför allt när det gäller kärnkraften. Vi konstaterar att alla goda krafter behövs, och under våra åtta månader i regeringsställning har två nya havsbaserade vindkraftsprojekt passerat regeringens bord och fått ja. Detta kan jämföras med *ett* sådant under åtta år med S- och, delvis, MP-regering.

Nu banar vi väg för inte bara 100 procent förnybart utan 100 procent fossilfritt. Tack och lov har kammaren beslutat, tyvärr utan MP:s stöd, att riva gränsen för antalet reaktorer och antalet platser. Vi behöver mer fossilfri kraftproduktion, och vi behöver ha en balans mellan den väderberoende kraftproduktionen och baskraften. Därför river vi nu hinder varhelst vi hittar dem och banar väg för mer fossilfri kraftproduktion.

Anf. 60 LINUS LAKSO (MP):

Fru talman! Enligt regeringens plan kan man som bäst ha två nya kärnkraftverk på plats 2035, så oavsett om vi tycker olika om kärnkraften kvarstår frågan hur tillräckligt med el till industrin ska kunna levereras redan till 2030. Detta fick jag inget svar på, så kan energiministern förtydliga om det finns en plan för 70 terawattimmar till 2030?

Anf. 61 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag delar helt miljöpartisten Laksos åsikt att det vore väldigt bra om vi kunde få ytterligare 70 terawattimmar till 2030. Men de går inte att trolla fram, särskilt inte då det har försvunnit baskraft motsvarande fyra reaktorer och det dessutom var två ytterligare reaktorer planerade som inte blev av. Därför måste vi nu riva alla hinder och se hur långt vi kommer. Jag når gärna 70 terawattimmar, men målet i sig är inte det viktiga utan att vi har en realistisk väg för hur vi når det.

Internationella samarbeten om ny kärnkraft

Anf. 62 MATS GREEN (M):

Fru talman! Min fråga riktar sig till energi- och näringsminister Ebba Busch.

I går beslöt vi att undanröja alla de socialdemokratiska stopplagarna mot ny kärnkraft. S-regeringar framtvungade inte bara stängningen av sex av tolv fullt fungerande, klimatsmarta reaktorer utan förbjöd dessutom all ny kärnkraft. Det tog kort tid att riva ned världens bästa energisystem, men det tar lång tid att återuppbygga det. Därför har regeringen fattat en rekordstor mängd nya energipolitiska beslut under sitt första år – och mer kommer.

Långsiktighet och stabilitet är avgörande för näringslivet och för dem som ska bygga ny kärnkraft, och här är internationella kärnkraftssamarbeten vitala. Ett sådant skulle kunna vara ett kärnkraftssamarbete mellan Sverige och det alltid lika klockrena Finland. Hur ser ministern på det?

Prot. 2023/24:39

30 november

Frågestund

Anf. 63 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Tack, Mats Green, för frågan!

Ja, fram för mer internationellt samarbete! Drömscenariot vore om vi kunde få en situation där en kärnkraftsreakortyp som blir godkänd i till exempel Finland därmed också blir godkänd i Sverige, och vice versa. Den typen av närhet i det som kallas för standardtypgodkännande är något eftersträvarsvårt, men det var något som man skrattade åt när vi hade EU-valrörelse för snart fem år sedan. Men nu finns kärnkraften med överallt, och vi i regeringen vill gärna se den typen av internationella samarbeten.

För ett år sedan lade vi grunden för ett ännu närmare samarbete med Frankrike på liknande sätt, inte minst kring tillståndsprocesserna, som kommer att vara en svår flaskhals i Sverige. Jag besökte själv Kanada och USA under hösten för att också där bana väg för att få till ett gemensamt ekosystem för att öka takten i kärnkraftsutbyggnaden i alla våra länder.

Anf. 64 MATS GREEN (M):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

För att lyckas med ny kärnkraft krävs ett nära samarbete mellan leverantörer, kärnkraftsägare och Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM. Den tidigare regeringen omvandlade SSM till mer av en stoppmyndighet i stället för en framtidsinriktad och konstruktiv myndighet.

Hur ska vi kunna återgå till det samarbete som gav oss många framgångsrika kärnkraftsprojekt under 80-talet? Detta skulle jag vilja höra några ord om.

Anf. 65 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Först och främst ser vi fram emot att inom kort kunna återkomma med namn på den som ska bli kärnkraftssamordnare, för att bana väg för detta. Där kommer SSM att bli en viktig myndighet. Vi dammsuger nu efter alla lagar och regler som har gjort att myndigheten i sin utövning blivit mer av en stopp- och bromskloss i arbetet.

Ytterligare utredningar för att underlätta etablering och tillståndsansökan tillsattes så sent som den 2 november i år, och vi ser fram emot att presentera resultatet.

En effektivare statsförvaltning

Anf. 66 YUSUF AYDIN (KD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Slottnér och gäller vår statliga förvaltning. Vi ser ett behov av en mer effektiv statsförvaltning för att både öka medborgarnytan för våra gemensamma skattemedel och fokusera mer på kärnverksamhet och även frigöra resurser för stora och samhällsviktiga reformer.

Det handlar om reformer för att stärka rättsväsendet, så att gängen kan knäckas, om välfärdssatsningar som kan tillgängliggöra vården och korta köerna och om mer förebyggande. Därför är min fråga: Vilka initiativ avser regeringen att ta för att få en mer effektiv statsförvaltning?

Anf. 67 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag tackar Yusuf Aydin för frågan.

Det pågår nu ett omfattande arbete för att effektivisera staten och göra den mer fokuserad på sina kärnuppgifter för att på så sätt bland annat ta ansvar för skattebetalarnas pengar och använda dem på ett så klokt och effektivt sätt som möjligt. Ett led i detta arbete är att minska antalet myndigheter. Detta lovade vi inför valet, och det levererar vi på nu.

Det är flera åtgärder som pågår. I budgeten pekar vi ut tio myndigheter som ska bli fem, och vi har en särskild utredning som går igenom de mindre myndigheterna. Med detta menar vi myndigheter som har färre än 100 årsarbetskrafter, och det finns ungefär 120 sådana myndigheter i Sverige.

Nyligen – jag tror att det var i förra veckan – fattade regeringen ett särskilt beslut om nämndmyndigheterna som omfattar 41 av dessa. Vi ska se om vissa av dem kan slås samman när det behövs. Därutöver har vi ett särskilt uppdrag till Statskontoret för att se över informations- och kommunikationsinsatserna på våra myndigheter.

Anf. 68 YUSUF AYDIN (KD):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Det är viktiga insatser som presenteras, och det är också viktigt att vi kontinuerligt har en översyn för att bibehålla en effektiv förvaltning.

Som nämndes har vi många myndigheter, varav många är ganska små. Min fråga blir då: Kommer regeringen att återkomma under mandatperioden med ytterligare myndighetssammanslagningar?

Anf. 69 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Det är högst troligt att vi kommer att göra det. Vi aviserar nu specifikt tio myndigheter som ska bli fem, men det skulle förvåna mig om ingen av de andra utredningar jag nämnde kommer fram till att några myndigheter kan avskaffas eller slås ihop med andra. Vi får se vad de landar i.

Regeringens ambition är att antalet myndigheter ska minska, men det handlar också om att ensa uppdrag. Det är väldigt lätt att lägga till nya uppdrag till myndigheter men svårare att dra ifrån, så det handlar både om att myndigheterna ska bli mer fokuserade på kärnuppgiften och om att de ska bli färre.

Kvinnors företagande och finansiella sparande

Anf. 70 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! I Sverige har vi kommit långt med jämställdheten, även om vi är långt ifrån framme. Det finns fortfarande mycket att göra, och detta gäller inte minst de skillnader vi ser mellan kvinnors och mäns företagande, finansiella sparande och ägande.

Vi vet att betydligt färre kvinnor än män startar och driver företag. Under ett seminarium som Liberalerna ordnade här i riksdagen i går lyfte man upp de stora skillnader vi ser i kvinnors finansiella ägande. I Sverige äger kvinnor i dag ungefär hälften så mycket som män – hälften!

Vi ser också att kvinnor inte äger sina hus i samma utsträckning som män, vilket naturligtvis får konsekvenser vid en eventuell skilsmässa. I studier ser vi också hur kön är en mycket viktigare faktor än utbildning för upplevd finansiell förmåga.

För individen är detta naturligtvis allvarligt, men för Sverige och för svenskt näringsliv är det förödande. Vi behöver mångfald om vi ska bli starka. Min fråga till näringsministern är därför: Hur arbetar vi för att minska de skillnader vi ser mellan kvinnor och män vad gäller just företagande och finansiellt sparande?

Anf. 71 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Detta är verkligen en av mina personliga hjärtefrågor som näringsminister, och jag är glad över att vi nu tar initiativ för att driva på för att fler kvinnor ska ha möjlighet att starta och driva företag och ha möjlighet till eget ägande.

Statistik visar att mindre än 1 procent av allt privat riskkapital investeras i bolag som är grundade av kvinnor. Det är ungefär en tredjedel av alla företag i dag som drivs av kvinnor, och det har legat ganska konstant under lång tid. Därför gav regeringen i våras ett uppdrag till Tillväxtverket att gå igenom och sammanställa forskning men också utvärdera tidigare åtgärder.

Det har tidigare tagits flera mycket lovvärda initiativ, bland annat under centerpartistiska näringsministrar. Vad av detta behöver vi göra mer av, och vad har inte gett den önskade effekten?

Vi ser fram emot att gå vidare med det som föreslås i rapporten från Tillväxtverket.

Anf. 72 LOUISE EKLUND (L):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Jag skulle gärna vilja höra lite mer. Går det att säga något om den del av Tillväxtverkets uppdrag som handlar om att öka unga kvinnors intresse och kunskap när det gäller sparande, investeringar och företagande?

Anf. 73 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Vi har precis fått slutrapporten om kvinnors företagande, och där föreslås bland annat att vi tyvärr måste börja med statistiken. Vi har alldeles för dålig statistik om företagande, ägande, finansiering och organisationsfrågor. Vi måste också få till en särskild satsning på flickors och kvinnors intresse för naturvetenskap, teknik, ingenjörskap och liknande.

Utifrån rapporten kommer vi nu att mejsla fram vad vi menar ska bli beslut från regeringen, förhoppningsvis i samarbete med riksdagen i flera av frågorna.

Bostadsbristen och varsel i industrin

Anf. 74 ISAK FROM (S):

Fru talman! Vice statsministern hade kunnat stå kvar, för min fråga går till henne.

I september varslades hela 1 500 personer, drygt, om uppsägning från byggindustrin. Det är en ökning med över 446 procent sedan september 2022, och det ökar fortfarande. Man får gå tillbaka till finanskrisen 2008 för att hitta liknande siffror.

Samtidigt har varslen inom träindustrin mer än femdubblats, i huvudsak från småhusindustrin och modulhusindustrin, och året är inte slut ännu. När en sektor redovisar ökade varsel med 550 procent hörs ingenting från regeringen. Samtidigt saknas det bostäder i norra Sverige. Det saknas tusentals bostäder i Kiruna, Gällivare, Boden, Luleå och Skellefteå i spåren av den gröna industriella omställningen. Det finns projekt på plats som skulle kunna sättas igång.

Vad avser regeringen att göra?

Anf. 75 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag uppskattar frågan, Isak From, men jag instämmer verkligen inte i att regeringen skulle ha förhållit sig passiv till detta.

Det är ett elände. Vi befinner oss i ett mycket svårt ekonomiskt läge. Bostadsbyggandet har alltid påverkats av konjunkturen. Det är en naturlig – inte i faktisk mening, men det är så det fungerar.

Detta är en utveckling som beror väldigt mycket på omvärldsfaktorer. Ska vi sitta på händerna för det? Nej! Regeringens strategi för norra Sverige handlar bland annat om hur vi ser till att ändå kunna hålla rätt takt i bostadsbyggandet. Det finns massor kvar att göra.

Vi har också gett länsstyrelserna i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som nu vidtas i samverkan med kommunerna för att främja ökat bostadsbyggande där det finns underskott på bostäder. Vi går också fram med förslag om betydande lättnader för byggkrav på till exempel studentbostäder.

Det är alltså högt och lågt för att ändå försöka bana väg för ytterligare nya bostäder i en mycket svår tid.

Slöjförbud för barn

Anf. 76 SARA GILLE (SD):

Fru talman! Värderingsstyrd slöja, till exempel hijab, cementerar de patriarkala könsrollerna och hedersnormerna. Det är fruktansvärt att man tillåter ett plagg som sexualiserar flickor ända ned i förskoleåldern.

I barnkonventionens artikel 14 står det att barnen har rätt att utöva vilken religion de vill eller inte alls. Ändå ser vi att föräldrar i Sverige tvingar sina barn att bära slöja enbart för att föräldrarnas religion kräver det.

Lika anmärkningsvärt är det att man från politiskt håll i Sverige 2023 blundar för något som inte hör hemma i ett modernt västerländskt samhälle. Den 18 november röstade statsrådet Paulina Brandbergs eget parti under partiets landsmöte nej till ett slöjförbud för barn i förskolan och lågstadiet.

Därför vill jag fråga statsrådet om regeringen är villig att se över lagen och ändra den till barnens fördel i stället för att låta föräldrarnas religion göra barnen till sexobjekt.

Prot. 2023/24:39
30 november

Frågestund

Anf. 77 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för en mycket viktig fråga!

Jag instämmer helt i problembilden; vi har ett jättestort problem i Sverige med att unga flickor i förskolan och nedre skolåldern tvingas bära hijab. Det är faktiskt inte bara föräldrarna som tvingar, utan vi ser skolor där skolpersonal bistår föräldrarna med att se till att hijaben är på under skoldagen. Detta är fullständigt oacceptabelt och hör inte hemma i Sverige. Hedersförtryck ska inte förekomma någonstans.

Regeringen har ingen politik för att införa ett slöjförbud. Det betyder inte att vi inte kommer att agera i frågan. I min portfölj växlar jag upp arbetet mot all form av hedersrelaterat våld och förtryck. Vi arbetar med att ta fram en ny nationell strategi och ett åtgärdsprogram. Detta är absolut en fråga som inkluderas i det arbetet.

(Applåder)

Samarbete om säker AI-utveckling

Anf. 78 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Fru talman! Generativ artificiell intelligens är bland annat en helt avgörande teknik för att Sverige och världen ska nå utsläppsmålen till 2050.

Gruppen entreprenörer och forskare som utvecklar AI består av både radikala framtidsoptimister och övertygade domedagsprofeter.

Under söndagen presenterades ett internationellt avtal, Guidelines for secure AI system development. Där föreslås bland annat att AI-systemen ska övervakas, att data ska skyddas mot manipulation och att leverantörer av mjukvara ska granskas. Vidare ska nya språkmodeller endast släppas efter att de testats ur säkerhetssynpunkt.

Det här har gjorts i samarbete med alla de framstående företagen inom området och myndigheter från USA, Storbritannien, Tyskland, Frankrike med flera. Men Sverige har inte varit med.

Min fråga till statsrådet Slottnér är: Varför har Sverige inte varit med i det mest ambitiösa samarbetet för säker AI-utveckling i världen?

Anf. 79 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag kan inte svara på varför Sverige inte var med i just detta specifika samarbete. Men vi finns med i väldigt många andra sammanhang. Nu pågår flera internationella samarbeten, både från politiken och från näringslivet, för en hållbar utveckling av artificiell intelligens där vi respekterar mänskliga rättigheter, demokrati och frihet och där vi använder AI för att utveckla våra samhällen, inte för att leda dem in i mer övervakande, kontrollerande eller auktoritära system. Inte minst EU:s AI-förordning är ett viktigt led i detta.

Jag har också haft samtal med motsvarigheter i USA och Kanada. Vi är helt överens om att vi behöver en hållbar utveckling av AI.

Jag välkomnar verkligen initiativet som tagits. Ett antal länder har varit med och utvecklat detta. Även näringslivet är med på de principerna. Det är lovvärt.

AI innebär fantastiska möjligheter för framtiden, för såväl välfärden som privat näringsliv och offentlig förvaltning. Men vi måste också hantera de etiska risker som finns med AI.

Det svenska energisystemet

Anf. 80 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Hur kan Ebba Busch kalla det svenska energisystemet för nedmonterat?

Tack vare en framgångsrik rödgrön energipolitik har Sverige gått från att under den borgerliga regeringen importera el från kolkraft i bland annat Tyskland till att i stället ha ett överskott på över 33 terawattimmar förra året.

Trots Putins energikris, som höjt allas elpriser, har vi haft de lägsta elpriserna i EU, mest export av miljövänlig el i EU, lägst användning av fossil energi i EU och högst användning av förnybar energi i EU. Enligt Svenska kraftnät har Sverige också ett av de mest leveranssäkra elsystemen i världen.

Sluta snacka skit om Sveriges energisystem!

Anf. 81 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Vad var frågan?

(ANNIKA HIRVONEN (MP): Frågan ställdes i anförandets första mening. Jag visar statsrådet mitt manus.)

Fru talman! Tack för tålamodet! Hur kan jag som energiminister kalla energisystemet för nedmonterat? Det ska jag förklara.

I vintras hade vi en situation med en rejäl risk för bortkoppling i vårt energisystem. Så skört är det. Resultatet av Miljöpartiets energipolitik de senaste åren är som om ett parti skulle säga: Hörni! Nu kör vi hela den svenska sjukvårdens personal på jour. Alla har jour. Ingen är fast anställd. Ingen har fast schema. Alla kör bara jour.

Man har pumpat in ny kraftproduktion motsvarande 10 000 megawatt. Men allt har varit väderberoende. Det har gjort systemet skört. Vi har inte tillräcklig effekt och el när och där det behövs.

Då är det nedmonterat. Då funkar det inte som det ska. Då har energiministern fog för att säga att det är nedmonterat. Och nu ska vi städa upp och bygga det starkt igen.

(Applåder)

Anf. 82 ULRIKA HEINDORFF (M):

Fru talman! Våld i nära relationer måste bekämpas med full kraft. Det vet jag att regeringen har stort fokus på. Även hbtqi-personer utsätts för våld i nära relationer. På grund av både diskriminering och stigmatisering kan en våldsutsatt hbtqi-person befinna sig i en särskilt sårbar situation.

Det finns studier som visar på större våldsutsatthet bland homosexuella och bisexuella personer, särskilt bland ungdomar. Detsamma gäller för transpersoner. Det saknas dock heltäckande nya studier och mer omfattande kunskap om omfattningen och utsattheten i Sverige. Därför går min fråga till statsrådet Paulina Brandberg.

Vad gör regeringen i fråga om våld i nära relationer när det gäller just hbtqi-relationer?

Anf. 83 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tack för en väldigt viktig fråga, ledamoten!

Självklart ska vi bekämpa mäns våld mot kvinnor i Sverige. Men vi ska inte samtidigt osynliggöra andra våldsutsatta grupper. Just hbtqi-personer är en grupp som hittills har varit osynliggjord och där det finns en våldsutsatthet.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att ta upp det här problemet. Vi har bland annat gett i uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten att kartlägga hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer och analysera behov av insatser för just den gruppen. Vi har också introducerat en ny stödtelefon för män, transpersoner och intersexpersoner som är våldsutsatta. I arbetet med att ta fram en ny nationell strategi för det könsrelaterade våldet har vi särskilt uppmärksammat att den här gruppen måste synliggöras på ett mycket bättre sätt än vad som hittills har gjorts.

Statlig inblandning i Teslakonflikten

Anf. 84 LILI ANDRÉ (KD):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Paulina Brandberg.

Det pågår en arbetsmarknadskonflikt mellan en arbetsmarknadspart och den globala elbilstillverkaren Tesla. Konflikten har blivit en världsnöhet och kan få betydelse för framtidens arbetsmarknad och klimatomställningen.

Ett fackförbund företräder medlemmar som är anställda av företaget. Enligt det man kan läsa sig till är en stor majoritet av arbetstagarna i företaget nöjda med villkoren. Det är alltså inte dåliga förhållanden på arbetsplatsen som är orsak till kampen mot företaget Tesla.

En statlig myndighet har blivit del av konflikten. Distribution av nödvändiga registreringsskyltar skedde först inte, men efter ett domstolsbeslut måste Transportstyrelsen nu tillfälligt lämna ut Teslas registreringsskyltar.

Med anledning av den uppkomna situationen frågar jag hur statsrådet ställer sig till att en statlig myndighet lägger sig i konflikten.

Anf. 85 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Det är den andra frågan på området i dag, och det visar ju hur mycket engagemang det väcker.

Regeringen följer konflikten oerhört noga. Vi har dock en sådan ordning att när det gäller en fråga som denna som rör ett specifikt kollektivavtal har parterna väldigt stort ansvar att reda ut situationen.

Medlingsinstitutet har utsett en medlare som står till parternas förfogande i konflikten. Jag förutsätter alltså att tvisten kommer att lösas och att intilliggande sympatiåtgärder också hanteras.

Återvandring

Anf. 86 ZARA LEGHISSA (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Malmer Stenergard.

Migrationspolitiken är ett av regeringens mest prioriterade politikområden. Det märks i retoriken där man alltsedan Tidöavtalet har pratat om ett paradigmskifte.

Ett av områdena inom migrationspolitiken där regeringen meddelat att det nu ska bli förändring är återvandring. Fler personer som invandrat till Sverige ska förmås att lämna landet. Regeringen säger att man kraftigt vill stimulera återvandring av personer som invandrat till Sverige.

Regeringen har nu regerat i över ett år. Jag vill därför fråga statsrådet hur mycket återvandringen har ökat sedan regeringen tillträdde.

Anf. 87 Statsrådet MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack så mycket, Zara Leghissa, för frågan! Det är mycket riktigt så att regeringen arbetar intensivt för att stärka arbetet med återvandring, som har varit oerhört lågt prioriterat under tidigare regeringar, bland annat den socialdemokratiska.

Jag har träffat väldigt många personer som har en längtan tillbaka till sina rötter men som känner att de behöver stöd för att återintegreras i hemlandet på ett bra sätt. Jag tycker att vi har en skyldighet att se till att det finns rätt verktyg och ekonomiska medel för detta. Därför pågår en utredning som regeringen har tillsatt. Vi tittar exempelvis på hur man har gjort i andra länder, såsom Danmark.

Jag är inte nöjd med hur många som hittills har fått stöd till återvandring. Det behöver bli fler som får det, och därför gör vi det här viktiga arbetet.

Utbyggnad av kärnkraft

Anf. 88 MARTIN KINNUNEN (SD):

Fru talman! Min fråga går till energi- och näringsminister Ebba Busch. Regeringen och Sverigedemokraterna har sedan regeringstillträdet presenterat en helt ny inriktning för kärnkraften i Sverige. Det handlar om förändring av lagstiftning som hindrat nybyggnation, översyn av tillståndprocesser, regelverk och avgifter med mera.

Nu senast presenterades en färdplan för hur man kan skapa förutsättningar för massiv utbyggnad. Men kärnkraft kräver långsiktighet. Oppositionen röstade i går nej till propositionen *Ny kärnkraft i Sverige*.

Inom Socialdemokraternas tilltänkta regeringsunderlag finns diamentralt motsatt syn på kärnkraft bland partierna. Hur ser energiministern på den osäkerhet som det kan skapa med en opposition som motsätter sig utbyggnad av kärnkraft?

Prot. 2023/24:39

30 november

Frågestund

Anf. 89 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Det är väl snarare så att det har skett framsteg som gör att vi står närmare varandra nu i kärnkraftsfrågorna än på mycket länge. Jag skulle säga att vi börjar röra oss förbi en del av låsningarna som funnits, där man dogmatiskt slagit olika kraftslag i huvudet på varandra. Man börjar förstå att till exempel allt mitt tidigare prat om kärnkraft egentligen har handlat om funktionerna som den bidrar med. Det är en reglerbar baskraft och en synkron kraftkälla jämfört med de väderberoende. Och om man vill ha mer vindkraft behöver man mer kärnkraft.

Jag väljer att ta fasta på att det är en rörelse i rätt riktning även om jag gärna skulle se att vi gick ännu mer i takt. Framför allt finns det stora möjligheter att komma överens med S om långsiktiga villkor som också skulle välkomnas av industri och näringsliv.

Förbud mot vissa religiösa symboler och byggnader

Anf. 90 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Detta är en fråga till energi- och näringsminister Ebba Busch som representant för hela regeringen.

Regeringsunderlagets största parti, Sverigedemokraterna, tycker att religiösa symboler eller rent av symboler som bara kan tolkas som att de har koppling till religion ska förbjudas och tas bort – i alla fall om det är en religion de inte tycker om.

Sverigedemokraterna anser också att det ska vara förbjudet att bygga byggnader för religiösa ändamål – om det handlar om en religion de inte tycker om, alltså.

Min fråga till statsrådet är hur regeringen ser på dessa förslag.

Anf. 91 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Regeringen håller inte med. Regeringens uppfattning är att vi ska bekämpa värderingar som är farliga och dåliga för vårt land, men vi ska inte göra det genom att skjuta religionsfriheten i sank.

Det är inte moskén som är problemet. Det är vad som möjligtvis predikas i moskén som är problemet, på samma sätt som vi har sett i en del kyrkliga sammanhang, där jag själv har rört mig.

Vissa värderingar är inte valbara. Vi har i Sverige under alldeles för många år varit naiva vad gäller migration och integration och trots att så länge man har språk och jobb är man integrerad. Vi har missat värderingarna.

Fadime Sahindals pappa kunde svenska och hade jobb men delade inte grundläggande värderingar som aldrig kan vara valbara här. Det är det vi försöker addera. Det ska vi göra genom att bekämpa fel värderingar – inte en enskild religion.

Regelförenklingar för företagare

Anf. 92 CARL NORDBLOM (M):

Fru talman! Min fråga går till energi- och näringsminister Ebba Busch. Vi är många här inne som vet att jobben skapas och välfärden stärks av alla svenska företagare runt om i landet. All den välfärd och framgång Sverige har beror på att vi har låtit företag verka och växa och att strävsamma individer vågat ta steget att öppna egna verksamheter.

Det handlar om grävmaskinförare, kockar, programmerare, taxichaufförer och ekonomer. Varje år tar individer i alla yrkesgrupper steget att starta eget företag. Men i dag får många företagare kämpa med prisökningar, matchningsproblematik, skatter och avgifter. De belastas även med lagar, förordningar, regler och byråkrati från svenska myndigheter. Det är inte bara tidskrävande utan också extremt kostsamt för företagen.

Min fråga är hur regeringen under mandatperioden kommer att arbeta för att minska regelbördan och öka regelförenklningarna för svenska företag och entreprenörer.

Anf. 93 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Tack, Carl Nordblom, för frågan!

Jag är som näringsminister helt övertygad om att om den generella bilden av företagsklimatet i Sverige är att det är krångligt, mödosamt och bara en massa pappersexercis, då vågar man kanske inte belåna hem och hus och ta det där steget från idé till verklighet och vara en av dem som faktiskt bidrar till att skapa fler jobb och tillväxt i Sverige. Därför är regelförenklingsarbetet en av den här regeringens viktigaste åtgärder.

I budgeten lanserade vi ett förenklingspaket på drygt 51,1 miljoner. Det är inte jättemycket pengar, men det är välriktade sådana, bland annat till inrättandet av ett förenklingsråd och uppgradering av Verksam.se som är superuppskattat av många svenska företagare, och också en översyn i uppdragen till alla myndigheter att samtliga som vi kan lyckas motivera in ska ha regelförenklingar för ögonen framåt.

Nordiskt samarbete om kärnkraft

Anf. 94 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! I tisdags fick vi ta del av nyheten att ”stålbolag utreder kärnkraft – ett stenkast från Haparanda”, en nyhet som kanske förvånar en del eftersom det särskilt i den här kammaren ganska många gånger har sagts att ingen vill investera i kärnkraft.

Det här är ett besked som vi verkligen välkomnar. Näringslivet måste ha detta om man ska klara den omställningsresa som är så nödvändig. Bolagen uppger själva att det är just kärnkraft, och då SMR, som är det viktiga eftersom bolagen utöver att minska sina CO₂-utsläpp även vill producera fjärrvärme, vätgas och processvärme.

Företaget som det handlar om ligger alltså enligt artikeln ett stenkast från Haparanda men på finsk sida. Som sann nordist och ledamot i Nordiska rådets utskott för tillväxt och utveckling som har energifrågorna vill jag fråga energiministern om energiministern ser att vi i Norden kan dra

ännu större nytta av varandra och därmed av våra investeringar och de kunskaper som vi har.

Prot. 2023/24:39
30 november

Anf. 95 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Ett välfungerande nordiskt elsystem är faktiskt något av det göttigaste vi har. Det finns en enorm styrka i detta. Vi har ett av världens historiskt sett längsta och mest välintegrerade system, och det är mer än ett samarbete. Vi kör, vi utvecklar och vi driver i hög grad elsystemet tillsammans.

Att vi är starka som region tror jag gynnar Sverige. Det är också en anledning till att vi godkände Aurora Line mellan norra Sverige och Finland som ett led i att stärka detta, och det är planerat att tas i drift 2025.

Jag tror att vi behöver göra fler av den här typen av förstärkningar, dock inte med vem som helst. Det är Norden som är en nyckel här, eftersom vi har en liknande syn på våra styrkor och svagheter och hur vi kan komplettera varandra.

Därtill tror jag att vi ska lära oss att bli utmanade av Finland i tempo, tempo, tempo. Det är det jag försöker att bidra med på mitt område.

Situationen för Sveriges fjärrvärmekunder

Anf. 96 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! I södra halvan av vårt land låg elpriset på 2 kronor per kilowattimme i dag, och det är många som oroar sig över höga elpriser i vinter. Hur höga de blir vet vi inte. Det finns dock en grupp som vet att de kommer att få högre priser vid årsskiftet, nämligen landets fjärrvärmekunder varav många finns i min hemkommun Stockholm. Det aviseras så höga höjningar som 25–30 procent.

Inte nog med att falukorven har blivit dyr, fru talman; nu ska svenskarna också frysa när de äter den.

Det här kommer att drabba vanligt folk i framför allt Stockholm, Göteborg och Malmö. Det är bara att konstatera att svenskarna blir fattigare. Hur tänker energi- och näringsministern Ebba Busch underlätta situationen för Sveriges fjärrvärmekunder?

Anf. 97 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten Daniel Vencu Velasquez Castro, för frågan! Många gånger när man pratar om energi glömmar man bort fjärrvärmesystemet. Det är uppenbart att ledamoten inte gör det, och vi har diskuterat den här frågan flera gånger här i kammaren.

Det som behövs för att producera fjärrvärme har fullkomligt skenat i höjden. I vissa fall är det prisökningar med hundratals procent som då även driver kostnaderna för fjärrvärme.

Det jag som energiminister har sett som ganska oroväckande är att prisökningarna skiljer sig väldigt mycket åt mellan bolagen. Det här är ju naturliga monopol där man står för alla delar i kedjan av prissättningen, och som hushåll har man inte möjlighet att välja någon annan fjärrvärmelieferantör.

Frågestund

Vi följer detta mycket noga, och vi för också dialog med både myndigheter och aktörer för att öka transparensen i prissättningen. Men det är i grunden inflation och prisökningar som har drivit fram detta. Om dessa är rimliga följer vi noga.

Kvinnors rättigheter och rätten att välja juridiskt kön

Anf. 98 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Fru talman! Just nu behandlas ett utskottsinitiativ i socialutskottet där Moderaterna och Liberalerna föreslår att alla själva ska få välja kön. Skulle det här vinna gehör skulle vilken man som helst kunna byta juridiskt kön och sedan förvänta sig att få tillgång till de rättigheter och möjligheter som vi kvinnor har, rättigheter som vi har kämpat hårt för.

Det här kan få enorma konsekvenser för hela jämställdhetsarbetet. Dam- och herrklasser är en förutsättning för lika villkor inom sporten. Män ska inte kunna tävla mot kvinnor och helt radera kvinnors resultat och rekord, något som vi nu ser förödande exempel på i USA.

Det är uppenbart att jämställdheten hotas på många sätt om alla ska få bestämma sitt eget kön utifrån självidentifikation. Vilka risker ser statsrådet Brandberg med att var och en ska få välja sitt kön, och på vilket sätt kommer hon att agera för att säkerställa kvinnors rättigheter?

Anf. 99 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan!

När det gäller själva lagstiftningen kring en ny könstillhörighetslag är det en fråga som numera ligger på riksdagen och inte på regeringen.

Det har väckts frågor gällande hur detta kan påverka jämställdheten. Utifrån det tänker jag svara.

Dagens könstillhörighetslag är från 1972. Alla våra nordiska grannländer har uppdaterat sina könstillhörighetslagar för att de bättre ska avspegla den syn vi i dag har på frågor som gäller juridiskt kön. Det här är en lagstiftning som innebär en större grad av självbestämmande men där det fortfarande krävs en medicinsk diagnos.

De farhågor som har väckts i debatten har vi inte sett förverkligas i våra grannländer som har uppdaterat sina lagstiftningar på motsvarande sätt, men som jämställdhetsminister kommer jag självklart att följa frågan noggrant.

Framtidens effekt- och energibehov

Anf. 100 LARS ENGSUND (M):

Fru talman! Jag har en fråga till energi- och näringsministern.

Jag är glad att vi det senaste året har tagit stora steg med en bra energipolitik. Vi har tagit många bra beslut, senast i går här i kammaren om ny kärnkraft.

Prognoser från Svenskt Näringsliv, Energiföretagen med flera pekar på ett fördubblat energibehov fram till 2045 – 330 terawattimmar jämfört med dagens 140 terawattimmar. Den energimängd som behöver tillföras systemet motsvarar ungefär 20 kärnkraftsreaktorer av den större modellen.

Samtidigt vet vi att det krävs ungefär 1 000 miljarder i investeringar på Svenska kraftnät.

Jag undrar hur regeringens prognos och scenario ser ut för framtiden när det gäller effekt- och energibehovet till 2045, till exempel när det gäller topplast- och baslasteffekten.

Prot. 2023/24:39
30 november

Frågestund

Anf. 101 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Tack, Lars Englund, för frågan!

Det är regeringens myndigheter som ansvarar för att göra prognoser för vilka effekt- och energibehov som finns, men vi följer detta väldigt nära.

Generellt sett kan man säga att den omläggning som vi gör egentligen handlar om att försöka få ur politiken ur energipolicyerna och stoppa fysiken tillbaka in i dem för att vi ska bygga ett robust, fossilfritt energisystem som levererar tillräckligt med el där det behövs, när det behövs och till vettiga priser långsiktigt.

Den energipolitiska inriktningspropositionen som kommer att landa på riksdagens bord kommer att ha två tydliga mål: ett planeringsmål och ett leveranssäkerhetsmål. Det låter enkelt men kommer i grunden att vara revolutionerande, för det innebär att vi styr mer mot hur vi ska klara balans och robusthet i systemet och att myndigheterna har den basinstruktionen jämt. Jag ser fram emot när vi kan diskutera den i kammaren här.

Konsekvenserna av statliga besparingar

Anf. 102 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga om SD:s och regeringens besparingar på myndigheterna och de effekter som vi nu ser av dessa. Det handlar om statlig service och närvaro i hela landet, eftersom besparingarna innebär den typen av effekter.

Regeringen har också varit väldigt tydlig med att man ville utöka folkräkningen. Men när Skatteverket nu behöver anpassa sig efter besparingarna säger man upp många av dem som skulle utföra folkräkningen, vilket innebär att det inte kommer att bli den folkräkning som man eftersträvade, förmodar jag.

Då ställer jag frågan till civilministern: Vad anser civilministern om konsekvenserna av dessa neddragningar och besparingar på myndigheterna?

Anf. 103 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Först och främst vill jag bara rätta Eva Lindh och säga att det här inte är en SD-regering. Det är en regering som består av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, som har ett parlamentariskt samarbete, bland annat kring budgeten, med Sverigedemokraterna. Så är det sagt.

Regeringen tycker att det är fullt rimligt att staten bidrar i ekonomiskt tuffa tider. Hushåll är hårt ansatta av hög inflation och stigande räntor. Kommun och region har det kärvat i sin ekonomi nu för att få budgeten att gå ihop. Det är rimligt att också våra myndigheter visar att de tar ansvar i en ekonomiskt tuff tid.

Det handlar om 1 procent i besparing på förvaltningsanslaget. Eva Lindh går verkligen händelserna i förväg när hon berättar exakt vilka konsekvenser detta kommer att få. Det får vi se under nästa år. Jag är övertygad om att de allra flesta myndigheter kommer att kunna hantera detta på ett mycket bra sätt.

Det är delegerat ned till generaldirektörerna att hantera effektiviseringen. Men staten måste kunna effektivisera 1 procent under dessa mycket tuffa tider.

EU:s migrationslagstiftning

Anf. 104 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Finland utsätts just nu för en form av hybridkrigföring. Ett stort antal migranter från Mellanöstern bussas av Ryssland till finska gränsen, och Finland har svarat med att stänga alla gränsövergångar till landet.

Finlands agerande är naturligtvis helt logiskt. Men i strikt mening står det i strid med EU:s regelverk, som säger att medlemsländerna inte får stoppa migranter från att söka asyl. Det gäller även i de fall det är helt uppenbart att det handlar om instrumentalisering eller hybridkrigföring och även när det handlar om migranter som uppenbarligen inte har något vettigt skäl att komma till Finland.

Håller statsrådet Malmer Stenergard med mig om att denna ordning i grund och botten är väldigt märklig? Demokratiska rättsstater borde väl ha en absolut rätt att säga nej till migranter som kommer från ett land som Ryssland, som de själva helt frivilligt har rest in i, och som uppenbarligen inte har något behov av skydd i till exempel Finland?

Anf. 105 Statsrådet MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Jag tackar Ludvig Aspling för frågan.

Jag ser med mycket stor oro på utvecklingen i Finland, där man uppenbarligen använder migranter för en form av hybridkrigföring. Vi såg samma sak för ungefär två år sedan, när Belarus agerade på ett mycket allvarligt sätt. Det visar också tydligt att vi behöver ett annat regelverk för att kunna möta sådana här situationer. Ett sådant regelverk arbetas nu fram på EU-nivå. Jag hoppas att förhandlingarna ska leda fram till resultat inom kort, vilket är alldeles nödvändigt, det vill säga en specifik reglering för instrumentaliseringssituationer.

Jag står i nära kontakt med min ministerkollega Mari Rantanen i Finland och är naturligtvis också beredd att stötta med det som behövs.

Asylrätten ska respekteras, men vi måste ha tydliga verktyg för att kunna hantera den här typen av situation.

Stärkande av ARN

Anf. 106 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Allmänna reklamationsnämnden, ARN, är en myndighet som prövar tvister mellan konsumenter och företag. Ett beslut från ARN är en rekommendation om hur en tvist ska lösas. Det är ett enklare sätt att avgöra tvisten än att driva den rättsligt i domstol.

ARN:s rekommendationer arbetas ofta in i exempelvis branschrekommendationer och är på det sättet vägledande för hur regelverk och lagstiftning ska tolkas. På det sättet är ARN också ett av våra viktigaste verktyg för att stärka konsumentskyddet i Sverige och underlätta för näringsidkare att följa lagstiftningen.

Samtidigt har antalet ärenden ökat kraftigt de senaste åren, vilket riskerar att leda till ökade ärendebalanser och längre avgörandetider för Allmänna reklamationsnämnden.

Min fråga till konsumentminister Erik Slottner är därför: Vilka åtgärder avser ministern att vidta för att stärka Allmänna reklamationsnämnden och därmed också konsumentskyddet i Sverige?

Anf. 107 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Jag tackar så mycket för en viktig och bra fråga.

ARN, Allmänna reklamationsnämnden, är en väldigt viktig myndighet för att stärka skyddet och tryggheten för Sveriges konsumenter. Regeringen vidtar flera åtgärder för detta. Vi lade senast i vårändringsbudgeten en förstärkning med cirka 6 miljoner kronor till Allmänna reklamationsnämnden just för att man ska kunna komma ned i ärendebalans och kunna hantera fler ärenden i ARN, vilka vi har sett har ökat otroligt mycket. Inte minst har ökade möjligheter att anmäla digitalt gjort att också anmälningsviljan har ökat.

Vi har gjort en permanent förstärkning i nästa års budget, som vi dessutom förstärker med ytterligare 6 miljoner i budgeten för 2025, så ARN får nu rejäla förstärkningar. Detta är en viktig prioritering för regeringens konsumentpolitik.

Därutöver ska vi lägga en mindre avgift för anmälningar till ARN för att minska det som vi ibland kallar okynnesanmälningar och därigenom förhoppningsvis få en mer rimlig ärendebalans.

PFAS i kosmetika

Anf. 108 JYTTE GUTELAND (S):

Fru talman! Min fråga vänder sig till näringsministern.

PFAS är ämnen som är långlivade och cancerframkallande och som vi numera återfinner på allt fler platser, både i naturen och i oss människor.

Aftonbladet har uppmärksammat att dessa ämnen finns hos bland annat kosmetikaföretag som L'Oréal och att vi därmed sminkar oss med dessa cancerframkallande ämnen. När konfrontation med L'Oréal sker i form av frågor svarar det multinationella företaget, vars produkter är väldigt spridda ute i samhället, att de har för avsikt att fasa ut dessa ämnen från sina produkter. Men när man tittar närmare ser man att det inte sker någon utfasning, utan produkter med dessa ämnen säljs fortfarande i webbshopen, så att svenska kvinnor använder det när de sminkar sina ansikten. Det är alltså cancerframkallande och fertilitetsstörande.

Jag undrar vad näringsministern gör för att kalla till sig detta företag och ställa det mot väggen?

Anf. 109 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att rikta ett stort tack till Jytte Guteland som lyfter denna fråga.

PFAS är mycket riktigt otroligt farliga ämnen. Vi har inom många områden bedrivit en ganska nogsam kamp för att ta reda på var de finns och var vi kan se till att få bort dem ytterligare.

Uppenbarligen har vi ganska mycket kvar att göra. Här pågår ett ganska omfattande arbete även på EU-nivå, som jag misstänker att Jytte Guteland är väl insatt i. EU ser nu över bland annat kemikalielagstiftningen.

Jag kan inte här och nu i talarstolen svara på vad vi gör i den specifika situationen på svensk mark och som rör svenska konsumenter. Men detta är en fråga som jag mer än gärna skulle kunna tänka mig att återkomma till, för vår grundhållning ligger fast att vi behöver se till att vi har företag som tar stort ansvar, inte minst i fråga om PFAS.

Barn och könsnormer

Anf. 110 MICHAEL RUBBESTAD (SD):

Fru talman! I Västra Götaland genomfördes nyligen en hälsoundersökning bland regionens fjärdeklassare. I enkäten kunde barnen välja på så många som fem olika könsalternativ. Föräldrar blev upprörda och menade att det öppnar för en könsförvirring när man konfronteras med idén att det skulle finnas fler än två kön att välja på.

Om vi säger till barn att de kan känna sig som en flicka bekräftar vi också normerna kring att en flicka eller pojke förväntas vara och agera på ett visst sätt, det vill säga raka motsatsen till den jämställdhet vi försöker uppnå där just normer och värderingar inte ska vara avgörande för hur man ska växa upp och lyckas i livet. På frågan varför svarade regionen att även icke-binära tioåringar ska kunna tala om sin ”könsambivalens”.

Anser jämställdhetsministern att denna typ av frågeställningar till tioåriga barn är rätt väg att gå för att förbättra jämställdheten i Sverige? Vad avser ministern annars att göra för att det här ska upphöra?

Anf. 111 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan!

Låt mig börja med att säga att om vi ska kunna arbeta med jämställdheten i Sverige måste vi kunna tala om män och kvinnor. Det är viktigt att kunna skilja statistiskt sett helt enkelt för att se vilka skillnader som finns. Det gäller både barn och vuxna.

Samtidigt har vi en situation där vi har många vuxna som identifierar sig som trans eller intersex. Vi ska leva i ett samhälle där alla ska få leva i den identitet som de själva känner sig hemma i.

När det gäller barn menar jag att vi får ha en annan hållning och se till att vi kan värna jämställdheten även hos barn genom att tala om pojkar och flickor.

Det finns inga åtgärder här och nu. Regeringen lägger sig inte i den här typen av åtgärder på skolnivå. Men regeringens hållning är som jag har lagt fram.

Frågestunden var härmed avslutad.

Kammaren beslutade kl. 15.12 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

§ 7 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 november

SkU7 Sänkt skatt på bensin och diesel och sänkt skatt på jordbruksdiesel

Punkt 3 (Permanent och teknikneutralt jordbruksavdrag)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

264 för utskottet

20 för res. 2

11 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 SD, 58 M, 18 V, 17 KD, 6 MP, 12 L, 1 -

För res. 2: 20 C

Avstod: 1 V, 10 MP

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU7 Förstärkt reglering av valutaväxlare och andra finansiella institut

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU12 En effektivare upphandlingstillsyn

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Ökade befogenheter för Konkurrensverket m.m.)

1. utskottet

2. res. (S)

Votering:

202 för utskottet

92 för res.

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2023/24:39
30 november

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 SD, 58 M, 19 V, 19 C, 17 KD, 16 MP, 12 L, 1 -

För res.: 92 S

Avstod: 1 C

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

MJU5 Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel

Punkt 1 (Reduktionsnivåer för bensin och diesel)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, C, MP)

Votering:

148 för utskottet

147 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 SD, 58 M, 17 KD, 12 L, 1 -

För res. 1: 92 S, 19 V, 20 C, 16 MP

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

Punkt 2 (Nya modeller för reduktionsplikten)

1. utskottet

2. res. 2 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

92 för res. 2

20 för res. 3

182 avstod

55 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Katarina Luhr (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

183 för utskottet

92 för res. 2

20 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 SD, 58 M, 19 V, 17 KD, 16 MP, 12 L, 1 -

För res. 2: 92 S

Avstod: 20 C

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

Punkt 7 (Effekter på miljön och klimatet)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

276 för utskottet

19 för res. 8

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 SD, 58 M, 20 C, 17 KD, 16 MP, 12 L, 1 -

För res. 8: 19 V

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

Prot. 2023/24:39

30 november

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 8 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SoU5 Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah

Punkt 1 (Den statliga styrningen för ökad kvalitet i vården och omsorgen om äldre)

1. utskottet

2. res. 1 (V, C, MP)

Votering:

240 för utskottet

55 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 SD, 58 M, 17 KD, 12 L, 1 -

För res. 1: 19 V, 20 C, 16 MP

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

Punkt 2 (Verksamheternas ansvar mot enskilda)

1. utskottet

2. res. 2 (V, MP)

Votering:

240 för utskottet

35 för res. 2

20 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 SD, 58 M, 17 KD, 12 L, 1 -

För res. 2: 19 V, 16 MP

Avstod: 20 C

Frånvarande: 15 S, 12 SD, 10 M, 5 V, 4 C, 2 KD, 2 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 9 Särskild debatt om åtgärder för att motverka barns och ungas kopplingar till kriminella nätverk

Anf. 112 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Den blodiga våldsvågen fortsätter. Polisen uppskattar att 1 000 barn rekryteras till gängen varje år, alltså 3 varje dag.

Brottsförebyggande rådet rapporterar att barn i 12–15-årsåldern rekryteras till kriminella nätverk av andra unga, som ofta är 15–20 år. Och rekryteringen går snabbt, ibland över dagen. Vi kan låsa in hur många som helst, men om vi inte lyckas bryta nyrekryteringen kommer vi aldrig att komma ur våldsspiralen.

Alla är överens om att det behövs förebyggande åtgärder, men vad vi menar med det skiljer sig åt. För att komma framåt måste vi tala om vad som krävs för att förebygga brott; annars har vi inte en chans. Därför begärde Miljöpartiet denna särskilda debatt.

Anf. 113 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Inget barn föds kriminell. Ändå råder en situation i dag där så unga barn som tioåringar rekryteras direkt in i kriminella nätverk. Det finns uppgifter från poliser som berättar att åttaåringar finns i dessa kriminella miljöer. Det här är naturligtvis oacceptabelt och någonting som samhället måste agera kraftfullt emot.

Men att barn och unga känner en sådan hopplöshet, ett sådant utanförskap, att de väljer att vistas i dessa kriminella miljöer säger en hel del om dagens Sverige. Den här utvecklingen har inte uppstått de senaste månaderna, utan den har byggts upp under en lång tid och kommer att ta lång tid att bryta. Men det kommer att innebära ett komplext och långsiktigt arbete som kommer att kräva såväl ett starkt engagemang som en stark beslutsamhet från alla aktörer.

Regeringen har varit tydlig från dag ett. Det brottsförebyggande arbetet måste bedrivas lika systematiskt som det brottsbekämpande. Båda delarna måste till. Därför läggs nu politiken om. Regeringen lägger om politiken till att fokusera på det tidiga förebyggande arbetet. Det handlar om att komma in redan på BVC och MVC och att se familjecentralers viktiga betydelse. Det måste finnas fungerande förskolor, med allt vad det betyder för att börja skolan. Där är forskningen tydlig.

Vi vet att det finns två tydliga preventiva delar som behöver stärkas. Den första är familjen. Det är också därför som regeringen satsar stora resurser på föräldraskapsstöd. Att kunna bygga och stärka familjer är en otroligt viktig del.

Den andra delen är skolan. Inte minst som gammal högstadielärare förstår jag betydelsen av en fungerande skola. Just satsningen på de skolsociala teamen, att satsa på speciallärare för de barn som behöver dem bäst, kommer att vara den bästa vaccinationen mot ett framtida utanförskap.

Men vi bygger också fler delar. Vi tittar på familjehem, det vill säga ser över hela barn- och ungdomsvården så att den ska fungera. Jag återkommer gärna till den frågan.

Få saker är viktigare än att vända situationen för våra barn och unga. Jag vill därför tacka Miljöpartiet för att ha tagit initiativet till dagens viktiga debatt. Jag ser fram emot en debatt i en konstruktiv anda eftersom jag är övertygad om att det inte är politiskt käbbel som kommer att ta oss ur

situationen. Jag är också övertygad om att alla medverkande i debatten i dag är intresserade inte av politiskt käbbel utan av en konstruktiv diskussion om vad vi faktiskt ska göra för att lösa situationen.

Därför vill jag också nämna att en inbjudan i morgon skickas ut till samtliga partier till ett möte som ska ske redan i januari, så att vi tillsammans tar dagens konstruktiva debatt vidare för att göra allt vi kan för att säkerställa att dessa barn får en bättre framtid.
(Applåder)

I detta anförande instämde Johan Hultberg, Magnus Resare och Jesper Skalberg Karlsson (alla M).

Anf. 114 ARDALAN SHEKARABI (S):

Fru talman! Först vill jag rikta ett stort tack till Miljöpartiet för initiativet till debatten.

Vi lever i ett av världens bäst fungerande länder, ett av världens rikaste länder, ett av världens bäst organiserade länder, med en mycket hög levnadsstandard. Trots det råder en utveckling där barn skjuter barn. Gängkriminaliteten växer, och Sverige har förvandlats till ett skräckexempel för övriga jämförbara länder.

Det här kräver att vi politiker lägger undan prestige, artighetsfraser och käbbel och fokuserar på det som på riktigt stoppar gängkriminaliteten och sätter stopp för nyrekryteringen.

Det kräver också att vi är ärliga. När vi ser brister i varandras politik måste vi påtala det. Det är därför min roll att också, som representant för Socialdemokraterna, ett parti som har bestämt sig för att vara en konstruktiv opposition, poängtera att det finns brister i den politik som förs.

En lång rad insatser på det repressiva området kommer att genomföras av regeringen. En hel del av insatserna och reformerna kommer vi socialdemokrater att stödja. Det finns också märkliga inslag i den politik som förs, exempelvis snacket om att 13-åringar bör sättas i fängelse och Sverigedemokraternas utspel om att det inte räcker med fängelse utan att det ska vara livstidsstraff för 13-åringar. Där kommer vi att ta fajten. Vi kommer att stödja konstruktiva förslag som för oss framåt, och vi kommer att ta fajten där förslagen är kontraproduktiva.

Fru talman! Vi saknar en helt central del i den politik som krävs för att vi ska stoppa gängen från att växa, nämligen arbetet med att stoppa nyrekryteringen. Där räcker inte vackra ord och vackra löften, utan kommunerna måste få resurser och förutsättningar att stoppa nyrekryteringen. Just nu sitter de med en verklighet där de ska välja var nedskärningar ska göras i olika delar av verksamheten. Ska antalet vuxna i skolan minska, eller ska besparingar genomföras i socialtjänsten? Det är verkligheten i Sveriges kommuner i dag. Vackra ord kommer inte att hjälpa de kommunerna.

Jag uppmanar ministern och regeringen att tänka om, att se helheten. Repressiva förslag och fängelse för barn kommer inte att lösa dessa problem. Vi måste stoppa nyrekryteringen, och där krävs det att regeringen och ministern släpper prestigen och är mer självkritiska än i dag.
(Applåder)

Anf. 115 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! Det samhälle som våra barn och barnbarn får växa upp i är långt ifrån det trygga Sverige som jag själv och många andra i kammaren har vuxit upp i. Tilliten till varandra och samhället var hög. Barn, unga och gamla kunde röra sig tryggt på våra gator och torg.

Fru talman! Sverige är numera allt annat än tryggt. Det är skjutningar och sprängdåd var och varannan dag. Det är gängkrig där små barn involveras, och de både dödar och dödas. Oskyldiga drabbas mitt bland gängens uppgörelser, och det är rena avrättningar där oskyldiga kommer emellan.

Jag känner både sorg, ilska och förtvivlan. Det här är en katastrof, och den måste verkligen få ett stopp.

Jag vill också tacka Miljöpartiet för att ha tagit initiativ till den viktiga debatten. Även jag önskar att vi kunde ha fört konstruktiva diskussioner långt tidigare och tagit itu med orsakerna till det samhälle vi i dag ser innan det hade gått så långt. Det här är tyvärr en utveckling som vi sverigedemokrater sedan länge varnat för, där andra partier under alltför lång tid blundat för verklighetens allvarliga problem. Det här är resultatet av en naiv och oansvarig migrationspolitik och en tafatt kriminalpolitik förd av tidigare regeringar.

Vi i Sverigedemokraterna kommer att göra allt i vår makt för att vända det här och få ordning på Sverige igen. Jag är därför glad över att vi tillsammans med regeringspartierna inom ramen för Tidöavtalet kommit överens om en rad viktiga åtgärder för att både arbeta förebyggande och ta krafttag mot den grova och eskalerande kriminaliteten i vårt land.

Fru talman! Trygga, välmående familjer är grundbulten i samhället och bland det allra viktigaste för att förebygga att barn och unga hamnar i kriminalitet och missbruk. En trygg familjemiljö skapar tillit och självkänsla och en känsla av sammanhang. Det är där barnen utvecklar grundläggande sociala, emotionella och kognitiva färdigheter. Det är där vi lär oss att bygga relationer, lösa problem och hantera konflikter.

Föräldrar eller vårdnadshavare har ett stort ansvar att ge sina barn kärlek och trygghet, lära dem värderingar, respekt, empati och ansvarstagande och vara goda förebilder. De har också ett ansvar att sätta tydliga gränser och regler. Barn behöver kärlek men samtidigt ramar att förhålla sig till, och där det brister måste samhället ta vid.

För oss är tidigt förebyggande arbete av oerhörd vikt. Det är här vi måste börja. BVC, förskola, skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst är en kedja som behöver vara intakt, och vi behöver arbeta tillsammans.

Anf. 116 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet är fast beslutna att stoppa den brutala kriminalitet som slår sönder barns och deras familjers liv. Inte en unge i det här landet ska bli bestulen på en trygg barndom för ett liv präglat av våld, rädsla och i värsta fall ond, bråd död. Inga barn ska mördas. Inga barn ska bli mördare.

Det råder inget tvivel om att situationen är så allvarlig att vi nu måste agera med styrka och mod och med fast hand se till att rekryteringen stoppas. Inga barns liv eller framtid ska ligga i de gängkriminellas händer. Deras framtid ska ligga i våra.

För att det ska bli verklighet krävs kraftfull brottsbekämpning som är målmedveten och effektiv och som ger resultat. Det behövs snabba åtgärder som börjar här och nu och som inte slår till först när katastrofen är ett faktum. Samhällets fasta hand ska hålla ett stadigt grepp om våra barn och unga så att det aldrig går så långt att deras liv och välmående står på spel.

Därför, fru talman, krävs det att Sverige tar en helt ny väg som skyddar barns rätt till ett liv fritt från våld i ett land som är tryggt.

Det kan låta helt överkligt, men det är faktiskt sant att den metod och de medel som enligt forskning och beprövad erfarenhet ger bäst resultat har vi aldrig fullt ut provat. Vi har aldrig strukturerat använt brottsbekämpningens starkaste verktyg, det förebyggande arbetet, för att stoppa gängkriminaliteten.

Carina Ohlssons 1 200 sidor långa rapport var den senaste av otaliga redogörelser som med tydlighet visar på samhällets brister i vården av våra barn och unga på glid. Det är en skrämmande insikt, fru talman, att de barn och unga som varit i riskzonen för rekrytering in i de grymmaste av verksamheter har svikits av makthavare i generationer. Utan att ge vare sig skyddsmurar mot att hamna i kriminalitet eller snabba vägar att komma ur den har man lämnat walkover till de kriminella. Resultatet är verkligheten vi ser just nu.

Den goda nyheten, om man är lagd åt det mer positiva hållet, är att vi har den bästa vägen framför oss. Vi i Vänsterpartiet erbjuder möjlighet att med kraft påbörja det mest hårdnackade brottsbekämpande arbetet i Sverige någonsin, och vi ser fram emot att ta på oss ledartröjan för det arbetet. (Applåder)

Anf. 117 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Tack, Miljöpartiet, för en viktig debatt!

Vet ni? Precis som har sagts tidigare: Inget barn föds kriminell – inget barn. Men det finns ett antal välkända riskfaktorer som gör att vissa barn dras in i kriminalitet, mer eller mindre medvetet.

Om en eller båda föräldrarna missbrukar eller utsätter barnet för våld eller försummelse är det riskfaktorer. Om ett barn har en NPF-diagnos eller andra svårigheter i den kognitiva och emotionella utvecklingen är det också riskfaktorer. Om barnet inte får stöd leder det till tidiga misslyckanden i skolan och ökad skolfrånvaro, som i sig är riskfaktorer. Allt det här är en farlig cocktail.

Det är vårt ansvar att inte lämna något barn därhän eller tappa tron på ett enda barn. Jag är helt överens med regeringen om att det behövs hårda tag när unga under 18 år redan deltar i allvarlig kriminalitet, men för att så få barn som möjligt ska dras in i kriminalitet behöver vi göra mycket mer för en bred grupp yngre barn innan detta sker. Det är det här jag tycker att regeringen missar, trots att det är lika bråttom.

Centerpartiet vill att man redan under besöken hos MVC och BVC aktivt ska screena för missbruk, försummelse och våld. Då behöver medarbetarna kompetens och tillräckligt många kollegor.

Vi vill att det ska finnas familjecentraler i hela landet, med enhetliga uppdrag och enhetliga metoder. I dag finns inget sådant. Vi behöver veta vad som fungerar och vad vi ska göra mer av. Regeringen måste ge våra myndigheter tydliga brottsförebyggande uppdrag så att vi får evidensbaserade insatser, följdforskning och tydliga nationella riktlinjer.

Centerpartiet har avsatt mer pengar än regeringen till kommunerna för att det är där det brottsförebyggande arbetet kan ske inom socialtjänst och skola. I vår budget för både 2022 och 2023 och nu inför 2024 har vi förstärkt förutsättningarna för kommunerna att rekrytera fler lärare och medarbetare i socialtjänsten, stärka kompetensen och göra yrket mer attraktivt.

Regeringen lägger pengar på olika projekt, men jag ser inte att man säkerställer att det som ska göras bygger på forskning och kunskap med ett helhetstänk så att vi vet att vi sätter in rätt insatser. Det är här jag ser att regeringen brister. Men jag hoppas att vi med dagens debatt kan komma längre fram i diskussionerna.

Anf. 118 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! Just nu tecknas en väldigt mörk bild av barns och ungas koppling till kriminella nätverk.

Polisen vittnar om att unga dagligen dras in i och rekryteras till de kriminella gängen. En del unga tar själva initiativ till det här. Andra lockas in med löfte om snabba belöningar. En tredje kategori tvingas in i nätverken under förtäckta eller öppna hot.

Så sent som häromdagen rapporterades det att unga med funktionsstörningar i form av exempelvis adhd förmås att aptera och utlösa sprängladdningar. Man söker alltså medvetet och cyniskt upp unga med låg impuls-kontroll och bristande konsekvenstänk och använder dem som nyttiga verktyg i gängkriget.

Sett mot den bakgrunden är det lätt att bli dystert, men det är viktigt att vi konstaterar att det inte på något sätt är kört från vår sida. Vi kan med gemensamma krafter ändra på detta, men det kräver hela vuxensamhällets alla goda krafter.

Från regeringens sida tas det ett helhetsgrepp om ungdomsbrottsligheten. Det har nämnts här att det finns ett antal repressiva åtgärder, och det stämmer. Men det ingår också nya, tidigare och bättre samordnade förebyggande insatser.

Sekretesshindren rivs. Vi genomför den största satsningen på hela socialtjänsten som någon regering har gjort – stora summor. Vi ökar föräldraskapsstödet, och vi satsar på skolan. Det kommer också en ny socialtjänstlag som har en mer proaktiv inriktning än den nuvarande.

Men grunden till ett framgångsrikt arbete bygger på tre hörnstenar: det privata, det offentliga och civilsamhället.

När vi pratar om det privata pratar vi i första hand om familjen. Trygga familjer ger trygga barn. Men vi talar också om näringslivet, som har en viktig roll att spela i det här – att ge unga praktikplatser och ge dem möjligheter att utvecklas och växa som människor och få andra förebilder än gangsterrappare, som ofta blir deras idoler.

När det gäller det offentliga har ett antal myndigheter nyckelroller: socialtjänsten, skolan och polisen. De ska tillsammans givetvis göra otroligt mycket, inte minst identifiera barn som är på väg ut på glid, ta kontakt med föräldrar och så vidare.

Det sista är civilsamhället, alltså folkrörelserna. Vi har idrottsrörelsen, kyrkor, scoutrörelsen, en massa andra aktiviteter och NGO:er, som gör mycket arbete för att stötta unga som är på väg ut i en kriminell värld.

Det finns goda exempel som vi kan fånga upp. Araby i Växjö är ett sådant. Genom att tillämpa denna metodik har man lyckats få bort Araby från listan över särskilt utsatta områden.

Anf. 119 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Regeringen har ofta pekat på Danmark och vad som har gjorts där. Man har varit på plats i Danmark och lärt sig och pekat inte minst på de danska straffen. Man har pratat om att vi ska ha danska straff för svenska brott.

Vi kommer dock inte att lösa problemet med gängvåldet med hårda straff om vi inte angriper roten till problemet. Även här finns det väldigt mycket vi kan lära av Danmark. De tidiga förebyggande insatser man har gjort har gett effekt på riktigt.

Ett exempel är projektet Aktive drenge, som man har bedrivit i Köpenhamns utanförskapsområden. Unga killar har identifierats tidigt och följts upp kontinuerligt under flera års tid. Polis, socialtjänst och andra aktörer samverkar runt den unge och ger ett individanpassat stöd. Denna typ av metoder välkomnar vi i Miljöpartiet starkt. Det är så vi bryter ett dåligt mönster.

Men vi måste också se till att ge ordentliga resurser till detta. Ett sådant arbete som man har gjort i Danmark är inte gratis; det kostar naturligtvis en massa pengar. Men i det långa loppet sparar man när man inte behöver bekosta år efter år i fängelse eller anstalt. Förutom det ekonomiska handlar det dessutom naturligtvis om allt lidande för både brottsoffer och anhöriga. Vi måste satsa dessa pengar så att vi kan förhindra detta.

Fru talman! Därför blev vi besvikna på den budget som regeringen lade fram och som vi satte ramarna för här i kammaren i går. Man tillför inte de resurser som behövs till socialtjänst, skola och vård, och det gör, fru talman, att vi nu har en situation där man behöver skära ned runt om i Sveriges kommuner. Oavsett vilka partier som styr kommunerna klarar man det inte. Pengarna räcker inte, utan man måste skära. Detta är ett svek mot barn och unga, som förtjänar en rimlig chans. Det hade behövts större tillskott.

Vi har, fru talman, en chans att vända utvecklingen. Men då måste regeringen öppna ögonen och se de strukturer som ligger bakom våldet. Enligt forskningen finns starka kopplingar mellan skolmisslyckanden, fattigdom och kriminalitet – skolan är oerhört central. Låt oss se vad vi kan göra med dessa kunskaper. Hur kan vi hjälpa de unga att komma rätt i livet?

Jag vill, fru talman, uppmana regeringen att ge tillräckliga resurser till välfärden och att ge barn den ljusa framtid som varje unge faktiskt förtjänar.

Anf. 120 JUNO BLOM (L):

Fru talman! Sverige är ett av världens starkaste välfärdssamhällen, och ändå debatterar vi att barn begår allvarliga våldsbrott mot andra barn. Den sittande regeringen har stärkt brottsofferperspektivet och fortsätter driva på för att stärka barnrättsperspektivet och se de mest utsatta offren – barnen.

Men för att öka träffsäkerheten i det brottsförebyggande arbetet måste vi lyfta blicken och se bortom de socioekonomiska orsaker som alltför ensidigt används som förklaringsmodell. Den stora majoriteten barn som

Prot. 2023/24:39
30 november

*Särskild debatt om
åtgärder för att
motverka barns och
ungas kopplingar
till kriminella nätverk*

växer upp i socioekonomiskt utsatta områden kommer aldrig att begå brott. Vi måste förstå vad det är som får barn att välja gängen framför skolan och vad som får vissa barn att bli lätta offer för cyniska gängkriminella – allt för att kunna hjälpa dem.

Vi vet att barn som lever i familjer där de vuxna har egna problem löper förhöjd risk att utveckla psykosociala problem som ökar risken för kriminalitet. Vi vet att inkonsekvent uppfostran, övergrepp eller våld mot barn utgör riskfaktorer, liksom kriminalitet eller missbruk hos föräldrar. Allt börjar i hemmet, och våld föder våld.

Vi måste ta in hur det påverkar barn att växa upp i en familj där en pappa utövar våld mot hela familjen och att det finns familjer som kräver att en son ska kontrollera sina systrar och uppmanas att ta till våld redan på förskolan, och vi måste inse hur normer och värderingar som föräldrar förmedlar påverkar barn.

Vi politiker måste ha en tydlig ryggrad när motståndet kommer, för motstånd kommer när vi vågar utmana och ifrågasätta normer, värderingar och föräldrarätten och ta tydlig ställning för det enskilda utsatta barnet. Vuxnas obehag och rädsla för att ifrågasätta andra vuxna får aldrig väga tyngre än barns rätt till stöd och skydd.

Tack så mycket, Miljöpartiet, för dagens debatt!
(Applåder)

Anf. 121 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag lägger just nu ned mycket tid på att resa runt omkring i landet och möta Sveriges socialtjänster. Det man efterfrågar när jag undrar vad man behöver för att kunna genomföra ett bättre och mer systematiskt förebyggande arbete är väldigt tydligt: en ny socialtjänstlag, som till skillnad från dagens mer reaktiva lagstiftning också ger möjlighet att tidigt börja jobba förebyggande, när de tidiga signalerna kommer och inte, som i dag, när det tråkiga redan har inträffat. Detta är väldigt tydligt. Man vill kunna göra insatser när fönstret öppnas, inte tre månader senare när utredningen är klar.

Det finns en rad saker som saknas i det förslag till socialtjänstlag som just nu ligger på bordet. Till skillnad från tidigare har denna regering sagt att vi nu, systematiskt och steg för steg, tar vägen framåt för att ge våra socialtjänster alla de verktyg som behöver komma på plats.

Jag är väldigt glad för den dialog som jag har med SKR, Sveriges socialchefer, Akademikerförbundet SSR och Vision, och jag frågade också under det möte jag först tog initiativ till om de ville se alla delar på plats från början eller om vi åtminstone skulle ta första steget med den befintliga utredningen. Man var tydlig: Lägg fram den nuvarande utredningen, med de brister som i dag finns där, och börja där! Och det är så vi jobbar.

Den andra fråga som socialtjänsterna tar upp med mig är att vi behöver ha en annan sekretesslagstiftning. Detta har vi efterfrågat i många år. Vi behöver ha en situation där vi kan sitta runt samma bord – polis, socialtjänst och skola – för att tidigt kunna prata om dessa barn och ungdomar och få till de tidiga insatserna. Detta är efterfrågat sedan lång tid tillbaka. Det kanske inte säger så mycket, men den här regeringen arbetar nu med inte mindre än tre utredningar som tittar på detta, för att säkerställa att den förändrade sekretesslagstiftningen kommer på plats.

Det finns också socialtjänster som säger till mig: Om vi bara hade kunnat göra mer för att få föräldrarna med på arbetet! Vi vet alla här att de flesta föräldrar är beredda att göra precis allt de kan för att säkerställa sina barns framtid. Men när det gäller de föräldrar som inte gör det är det viktigt att det finns andra förutsättningar för socialtjänsten att få dem att medverka. Detta arbetar vi nu fram.

Det är tydligt att det är samma barn som är både förövare och brottsoffer. Detta måste vi ta på stort allvar och arbeta med fullt ut.
(Applåder)

I detta anförande instämde Johan Hultberg och Jesper Skalberg Karlsson (båda M).

Anf. 122 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Fru talman! Statsrådet hänvisar till arbetet med en ny socialtjänstlag. Det är ju ett arbete som engagerade den förra regeringen. Det finns en utredning sedan flera år tillbaka. Den har debatterats. Det har arbetats hårt med lagförslagen på Socialdepartementet, inte minst under ledning av tidigare statsrådet Lena Hallengren.

Nu har regeringen haft mer än ett år på sig, och något förslag ligger ännu inte på riksdagens bord. Statsrådet bjöd in till samtal efter julleddigheterna. Är statsrådet beredd att sätta sig med oss och försöka hitta en lösning där vi så snabbt som möjligt driver igenom den här lagstiftningen, så att landets socialtjänster inte behöver gå och vänta ytterligare ett eller två år på att lagen ska träda i kraft?

Anf. 123 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Vi jobbar just nu intensivt på Socialdepartementet för att få alla de delar på plats som behövs för att lagstiftningen ska få den effekt som krävs.

De direktiv som det tidigare statsrådet Lena Hallengren gav till utredaren Margareta Winberg handlade om att utredningen inte fick vara kostnadsdrivande. Detta har, som alla förstår, inneburit en rad svårigheter.

Den här regeringen låter inte begränsa sig på det sättet, utan vi arbetar nu fram också de delar som kommer att vara kostnadsdrivande. Vi gör därför också den mig veterligen största satsning som någon regering har gjort på just socialtjänsten. De kommande åren satsar vi 8 miljarder på den nya socialtjänstlagen.

Jag vill avsluta med att säga att jag höll mina inledande diskussioner med just de organisationer som jag nämnde i talarstolen. De vill att vi ska gå fram i den här takten för att säkerställa att lagförslaget verkligen implementeras. Detta sker nu i diskussioner och genom överenskommelser med bland annat Sveriges Kommuner och Regioner.

Anf. 124 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Jag blir väldigt glad om statsrådet är beredd att satsa mer pengar på socialtjänsten. I regeringens siffror talar man om 8 miljarder. Det är inte tillräckligt med tanke på den inflation vi har.

Jag vill ställa frågan till statsrådet: Är statsrådet beredd att komma till samtalen i januari med överväganden om att ändra regeringens inställning till finansiering av kommunal verksamhet och tillföra mer resurser till de kommuner som nu tvingas genomföra besparingar på skolan och socialtjänsten på grund av den budget som regeringen har lagt fram här i riksdagen?

Anf. 125 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Jag tror att ledamoten Shekarabi är väl medveten om att regeringen gör stora satsningar på våra kommuner och regioner. Utöver det som finns i den tidigare budgeten lägger vi nu 16 miljarder.

Vi brukar få höra av både socialdemokratiska och moderata företrädare att de inte vill få specialdestinerade statsbidrag. Det är lite fascinerande att detta alltid kommer upp, för vi har ju ett kommunalt självstyre som vi båda brukar värna i väldigt hög utsträckning.

Jag är mer bekymrad – och det borde också ledamoten Shekarabi vara – över att det alltid verkar vara det förebyggande arbetet och socialtjänsten som får stryka på foten när man gör prioriteringar i kommunala budgetar. Jag tror att det är viktigt att vi nu lyfter fram socialtjänstens arbete och att vi lyfter fram socialsekreterarna eftersom den yrkeskåren kommer att stå för så mycket av det förebyggande och hoppingsivande arbetet.

Anf. 126 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Jag har mycket stor respekt för statsrådets arbete med barns rättigheter. Vi har samarbetat mycket i de frågorna, och jag vet att statsrådet har en stark ambition, vilket jag verkligen uppskattar.

Men både jag och Camilla Waltersson Grönvall vet att ett hårdnackat och målmedvetet brottsförebyggande arbete också kräver en urstark socialtjänst. Vi behöver en robust och uppbackad kår som har både resurser och ork att genomföra det arbete som krävs här.

Nu larmar SKR om ett underskott i kommunsektorn på 31 miljarder kronor. Jag vet som sagt att statsrådet har stora ambitioner när det kommer till barns rättigheter, men hur ska detta bli verklighet om regeringen inte samtidigt tillför de resurser som krävs?

Anf. 127 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Jag vill verkligen återgälda detta och säga hur glad jag är över det samarbete som inte minst ledamoten Maj Karlsson och jag har haft under de år som gått. Vi har gemensamt kämpat för att stärka barns rättigheter. I det arbetet ligger också en höjd ambitionsnivå för svensk socialtjänst.

Precis som jag avslutade mitt förra anförande med att säga är det viktigt att svensk socialtjänst får rätt muskler, rätt förutsättningar och faktiskt också rätt självförtroende, för jag tycker att svensk socialtjänst inte har lyfts tillräckligt mycket av något politiskt parti egentligen. Där tror jag att vi alla har en hel del att göra tillsammans.

Nu är det viktigt att fokusera på att vi genom den nya socialtjänstlagen frigör tid och resurser, för det kommer inte att vara fullt lika många

åtgärder som i dag som kräver att man gör en behovsprövning. Detta kommer att ge socialtjänsten andra muskler och förutsättningar.

Prot. 2023/24:39
30 november

*Särskild debatt om
åtgärder för att
motverka barns och
ungas kopplingar
till kriminella nätverk*

Anf. 128 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Tack, statsrådet, för svaret! En stark välfärd är den absolut viktigaste brottsförebyggande åtgärd vi har. Alla nedskärningar på välfärden är som mumma för kriminella nätverk och gäng när det gäller att hitta en plattform för att rekrytera barn och unga. Det är detta som är så farligt med det enorma underskott som SKR nu larmar om.

I budgeten har regeringen satsat ganska mycket pengar på socialtjänsten för att föra in den nya socialtjänstlagen. Men jag saknar de andra satsningarna. Det är ju inte bara socialtjänsten vi behöver förstärka, utan vi behöver få till dessa pengar överlag. Det är lite tomt med detta från regeringens sida.

Statsrådets ambitioner betvivlar jag verkligen inte. Jag är glad över den föredragning som Camilla Waltersson Grönvall gjorde här i dag, för den visar på en viljeinriktning som jag tror att Sverige verkligen behöver. Men resurserna måste till, och just nu står vi med ett enormt underskott.

Anf. 129 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Det är mycket riktigt så att den situation vi befinner oss i inte har uppstått över en natt eller ens över de senaste månaderna, utan det är en utveckling som vi har sett över lång tid. Det gör ju tyvärr att det kommer att krävas en hel omläggning av politiken för att vi ska kunna satsa och fokusera på det tidiga och förebyggande arbetet.

Bara i nästa års budget lägger vi 2,8 miljarder på det förebyggande arbetet. Det är ganska stora satsningar. En del av detta är föräldraskapsstödet. Vi vet att det fungerar. Det gäller att se var det finns evidens och var vi kan bygga de här miljöerna på bästa sätt. Där är familjen och föräldraskapsstödet en av de saker som vi satsar mycket stort på. Från socialtjänsten får jag också höra att det fungerar och har mycket god effekt.

Den andra delen är bland annat de 250 miljoner som nu satsas på skol-sociala team, liksom de speciallärare som kommer att få en stor betydelse för att fler barn och unga ska klara sin framtida skolgång. Det handlar alltså om ett samlat arbete.

Anf. 130 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, Camilla Waltersson Grönvall, för ditt anförande! Vi hör om utredningar som är på gång och om den nya socialtjänstlagen, som vi är många som väntar på. Jag tycker att det tar lite lång tid.

Man kan jämföra med regeringens hela arbete, där det går väldigt mycket fortare att ta fram repressiva åtgärder som egentligen inte har någon förebyggande effekt för de barn som vi nu talar om. Det handlar om familjer som behöver stöd redan när barnen är små – ett eller två år.

Jag tycker att det tar lite lång tid. Jag saknar också uppdragen till myndigheter om att se över vad som har evidens. Vi pratar om föräldraskapsstöd, men det är inte det enda som vi behöver forskning om och evidens för.

Min fråga är: Var finns direktiven när det gäller forskning och evidens? Var finns uppdragen till Socialstyrelsen om att jobba med dessa frågor? Det handlar om att vi ska jobba lika i hela landet – i 290 kommuner och i 21 regioner.

Anf. 131 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för frågan. Ja, detta är en av de saker som jag fokuserar på mest just nu. Det handlar om att säkerställa att vi får en bra implementering av den nya socialtjänstlagen. Jag kommer aldrig att hävda att jag sitter på alla lösningar själv, utan jag lägger mycket tid på att lyssna in och på att ha en dialog med inte minst våra fackförbund, våra socialchefer, SKR och många andra. Jag reser också runt och pratar med våra högskolor och universitet. Det är väldigt tydligt att det finns mycket forskning som behöver tas till vara.

Så sent som i denna vecka satt jag en eftermiddag och diskuterade med de olika aktörerna för att säkerställa att implementeringen kommer att ske på ett bra och genomtänkt sätt.

Just frågan om hur vi säkerställer att alla kommuner befinner sig på ett slags gemensam bottenplatta och får stöd i evidensbaserade metoder är en av de frågor som vi nu kommer att arbeta än mer intensivt med.

Anf. 132 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Vi hör igen att vi ska jobba intensivt med dessa frågor, men varför har det inte hänt mer under det första året? Något av det viktigaste vi har är ju våra små barn. Jag vill inte se att vi inte gör dessa insatser och att vi får fler barn som hamnar i den här kriminaliteten.

Jag ska inte tala om exakt vilka metoder som ska användas, för det är inte vår roll i den här kammaren. Men vi kan vara överens om att detta behövs.

Vi behöver också ett tydligt ledarskap. Vi kan från politiskt håll verkligen peka på barnets bästa och barnkonventionen. Jag tror att det utifrån den lagstiftningen, som är lika stark som annan lagstiftning, finns väldigt mycket som skulle kunna göras redan i dag för att hjälpa dessa barn. Men då måste man politiskt visa ett tydligt ledarskap hela vägen från statsministern ned till regioner och kommuner.

Anf. 133 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Ja, det är viktigt att vara i en demokrati och att bygga en lagstiftning som håller och som inte orsakar större skada. Och man behöver göra detta på ett omsorgsfullt sätt. Det är just därför som jag är väldigt noga när det gäller insatser och de lagförslag som jag lägger på bordet. Detta ska ske i väldigt nära samspel med inte minst de kommuner som nu ska genomföra lagstiftningen.

Det går nästan inte en dag utan att jag önskar att saker och ting skulle gå fortare eller att mycket redan nu skulle vara på plats. Dessa problem har ju inte uppstått det senaste året. Lagstiftningen har varit efterlängtd under en lång tid.

Men jag konstaterar att vi har många kommuner som i dag inte befinner sig på den lägstanivå som SKR anser är nödvändig för att man ska kunna ta detta vidare. Därför handlar våra insatser just nu om att säkra att vi faktiskt ska få ett Sverige där det inte ska spela någon roll vilken kommun man bor i. Alla barn och unga ska få rätt till samma möjligheter.

Anf. 134 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är en bra diskussion och debatt. Jag tycker att både statsrådet och andra som deltar lyfter fram angelägna frågor och perspektiv.

Miljöpartiet kommer i den här frågan, liksom i andra, att vara en konstruktiv opposition. Jag tror att det finns flera delar där vi kan mötas, vara överens och komma framåt. Sekretessfrågorna, som statsrådet har nämnt, är en sådan. Nya socialtjänstlagen kan vara en annan. Men det finns också delar där vi inte är eniga, där vi kommer att vara kritiska och där det kommer att vara en politisk konflikt. En sådan är straffmyndighetsåldern.

Jag vill fråga varför regeringen utreder en sänkt straffmyndighetsålder, mot bakgrund av den kritik som detta har fått av barnrättskommittén.

Anf. 135 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Jag tackar så mycket för frågan. Jag vill också tacka för den ingång som Rasmus Ling hade i sitt anförande. Jag tror att det är viktigt att vi ser bortanför politiskt käbbel och ser att dessa frågor är så stora och viktiga att vi måste ha den konstruktiva anda som jag upplever har funnits i denna debatt.

Med det sagt är det viktigt att se till att vi i dag får alla verktyg på bordet som är nödvändiga för att kunna agera. Det är en situation där så unga personer som åtta-, nio- och tioåringar finns i dessa miljöer. Det gör att vi måste lyfta på varenda sten för att kunna säkerställa att vi får verktygen på plats. Det är också därför som en rad olika utredningar nu tittar på olika möjligheter att agera.

När det gäller barn och straffmyndighetsålder är det så att dagens åldersgräns gör att vi har begränsade möjligheter att göra vissa insatser.

Anf. 136 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Givetvis måste samhället kunna sätta in insatser när barn begår brott även om de inte har uppnått straffmyndighetsåldern. Så är det redan i dag. Det går naturligtvis att diskutera hur detta ska skruvas på.

Men det som utreds, herr talman, är en sänkt straffmyndighetsålder. Det är ett parti i regeringsunderlaget som har föreslagit att den ska vara 13 år och att det ska vara en full straffskala upp till livstid.

Herr talman! Man måste ta det på allvar. Även om inte regeringen har gått fram med detta bör man faktiskt svara på hur man ser på det och på att man utreder en sänkning.

Vi har åtta- och nioåringar som begår brott. Jag hoppas verkligen inte att regeringen tänker att man ska sänka straffmyndighetsåldern dit ned. Det är, som statsrådet var inne på, andra insatser än fängelse som behöver vara aktuella när det handlar om barn.

Anf. 137 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)
replik:

Herr talman! Jag tror att jag inledningsvis kan lugna Rasmus Ling med att regeringen inte avser att sätta dessa små barn i fängelse. I alla mina anföranden i dag har jag fokuserat tydligt på att regeringen nu bedriver ett lika systematiskt brottsförebyggande och förebyggande arbete som brottsbekämpande arbete. Denna situation kan nämligen inte lösas om vi inte stoppar rekryteringen till de kriminella nätverken.

Vi måste få barn och unga i det här landet att välja en positiv och ljus framtid. Och de måste få verktygen för och möjligheterna till en positiv och ljus framtid. Detta går genom att man stöttar familjerna och föräldrarna. Och det handlar om att förstärka skolan.

Ibland lyckas man inte trots alla dessa förebyggande insatser. Därför satsar vi nu stora resurser på att också bygga upp en familjehemsstruktur som ska vara mer robust och som ska kunna vara ett alternativ till den institutionsvård vi i dag ser inte fungerar.

Anf. 138 ARDALAN SHEKARABI (S):

Herr talman! När man talar med landets poliser, speciellt de poliser som jobbar i brottsutsatta områden och gentemot barn och ungdomar, hör man att de ofta är väldigt överens. Det de behöver och det de vill se är mer satsningar på att stoppa nyrekryteringen. De vill se andra krafter på plats – socialtjänsten, skolan och civilsamhället. Det handlar om investeringar för att barn och ungdomar ska få sommarjobb, för att de ska kunna etablera sig snabbt och tidigt på arbetsmarknaden och vara oberoende av föräldrars inkomst.

När man lyssnar på statsrådet hör man ord som återkommer: stora resurstillskott. Då blir man nästan glad. Man känner att det kanske är dit vi är på väg. Vi kanske kommer att möta de poliser som väntar på att hela samhället ska kliva in. Men sedan finns tyvärr verkligheten.

Jag gick in på den fackliga tidningen Kommunalarbetarens hemsida för att se vad som har skrivits om resurstillskott. En rubrik är: Mer än hälften av landets 20 största kommuner skär ned på personal i skola och förskola. Det står:

”Kommande läsår blir det stora nedskärningar i skola och förskola, visar Kommunalarbetarens enkät.

– Det här är katastrof, säger Kommunals förbundsordförande Malin Ragnegård.”

Då tänker man: De här kommunerna kanske har resurser. De kanske bara prioriterar att satsa på annat.

Men om man går in på SKR:s hemsida – statsrådet hänvisade ju till SKR – hittar man direkt en artikel där det står: Personalbrist och underskott utmanar välfärdens verksamheter. Kommuner och regioner är inne i vad som liknas vid en perfekt storm.

När vi hade pandemin bestämde den förra regeringen att resursavsaknad aldrig skulle stå i vägen för hantering av pandemin.

Nu har vi en våg av gängskjutningar och barn som kommer in i gängen. Resursavsaknad borde aldrig stå i vägen för arbetet med att stoppa nyrekryteringen.

Jag uppmanar statsrådet och regeringen att tänka om. Sätt arbetet mot nyrekryteringen före skattesänkningar! Tänk om kring den ekonomiska politiken!

(Applåder)

Anf. 139 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Ardalan Shekarabi för vad jag uppfattar som ett mycket engagerat anförande i en mycket angelägen fråga.

Vi befinner oss i en situation som inte har uppkommit under de senaste månaderna. Vi har under ett antal år sett väldigt tydliga signaler, då socialtjänsten har skickat ut sina signaler och polisen har efterfrågat de verktyg man behöver för att kunna arbeta tillsammans med socialtjänsten och skolan. Och skolan efterlyser detsamma. Ändå befinner vi oss i denna situation just nu.

Vi får nu förslag på bordet, delvis på grund av de 27 tillkännagivanden som vi gjorde i opposition och som nu får verkan. Vad gjorde Socialdemokraterna under de åtta år då de hade möjlighet att påverka denna situation?

Anf. 140 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Jag tackar statsrådet för detta. Först ska jag upplysa statsrådet om att den förra regeringen hade ett nära samarbete med SKR gällande finansieringen av välfärden, till skillnad från hur situationen är i dag, och också mötte de behov som fanns i kommunal sektor. Det är det första.

Det andra är att enormt många reformer genomfördes på det socialpolitiska området. Är vi nöjda? Självklart är vi inte det. Det är därför som vi står och väntar. När kommer den nya socialtjänstlagen? Nu har det gått ett år. Den ligger fortfarande inte på riksdagens bord.

Vi säger att vi lägger undan prestige. Vi är en konstruktiv opposition. De resurser vi har ställer vi gärna till förfogande för att regeringen ska snabbprocessa de förslag som ligger på regeringens bord.

Men jag uppfattar, herr talman, att prestige tyvärr står i vägen. Man ska inte gå fram med någon annans förslag. Släpp den prestige! Vi kommer att välkomna de förslag ni lägger fram. Vi kommer inte att ha någon prestige. Det viktiga är att dessa förändringar genomförs och att vi inte käbblar.

Anf. 141 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Herr talman! Ibland kan man tro att dessa förslag låg färdiga på bordet när vi klev in i Regeringskansliet. Jag vill verkligen understryka att så inte var fallet. Det finns en rad olika delar som nu förbättras och förstärks.

Jag tror att vi ska lägga det politiska käbblat bakom oss och i stället fokusera, för jag är verkligen oerhört intresserad av att använda dessa 2,8 miljarder kronor som regeringen nu satsar på förebyggande arbete i en tid som den socialdemokratiska regeringen inte befann sig i, med en oerhört hög inflation som också urholkar värdet på de pengar som vi behöver till svensk välfärd.

Prot. 2023/24:39
30 november

*Särskild debatt om
åtgärder för att
motverka barns och
ungas kopplingar
till kriminella nätverk*

Jag skulle välkomna ytterligare förslag från Socialdemokraterna och ledamoten Ardalan Shekarabi på hur vi ska flytta positionerna för att kunna hjälpa dessa barn och unga.

Anf. 142 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Det är tämligen enkelt. Kritiken mot regeringens politik är rätt så samstämmig från alla möjliga aktörer: Det tillförs för lite resurser till välfärden.

Från borgerligt liberala Centerpartiet till Vänsterpartiet är oppositionen överens om att det är för lite pengar till socialtjänsten, till skolan och till sjukvården. Vi har rekordhöga kostnadsökningar som inte täcks i regeringens budget.

Det är rätt så enkelt. I januari skulle vi kunna sätta oss ned, och regeringen skulle prestigelöst kunna säga: Ja, det var för lite pengar. Vi ändrar oss. Vi lyssnar på kritiken från SKR, från oppositionen, från fackförbunden och från kommunerna.

Jag lovar att vi kommer att stötta regeringen. Som sagt: Låt oss lägga undan prestigen. Ord kommer inte att hjälpa socialtjänsten. Resurser behövs, och pengar behövs för att rekordstora nedskärningar ska stoppas nästa år.

Anf. 143 CARITA BOULWÉN (SD):

Herr talman! Vi ser, som jag tidigare har nämnt, att allt fler unga och barn dras in i grov kriminalitet. Skola, hälso- och sjukvård, polis, frivilligorganisationer och andra offentliga och privata institutioner behöver samverka med socialtjänsten. Inte minst behöver föräldransvaret stärkas. Detta är även en del av Tidöavtalets prioriteringsområden. Och vi ser till att sekretesshindren rivs.

Som jag tidigare har nämnt är det förebyggande arbetet av oerhört stor vikt, och jag kan inte nog poängtera det. Sverigedemokraterna och regeringspartierna är överens om att det brottsförebyggande arbetet ska prioriteras på riktigt och att socialtjänstlagen ska reformeras.

Skolan behöver stärkas, den psykiska ohälsan måste minska, elevhälsan måste vara tillgänglig och lärare måste ha befogenheter för att över huvud taget kunna se till att det är ordning och reda i klassrummet.

Barn- och ungdomspsykiatrien behöver stärkas. Och vi måste alla arbeta tillsammans om vi på riktigt vill förebygga och motverka att unga hamnar i klorna på kriminella.

Forskningen visar att elever som klarar skolan löper mindre risk att begå brott. Det finns också forskning som pekar på samband mellan olika typer av våld i skolan och elevers skolprestationer och mellan psykisk ohälsa och inblandning i kriminalitet på längre sikt.

Vi ska ta krafttag mot ungdomsbrottsligheten med tidiga insatser, förstärkt föräldransvar och utbyggda föräldrastödsprogram. Målet är att föräldrastödsprogram ska finnas i alla kommuner.

Den 24 maj 2023 ställde sig riksdagen bakom utskottets förslag gällande propositionen *En sänkt åldersgräns för öppna insatser till barn utan vårdnadshavarens samtycke*.

Fler öppna stödformer ska inrättas, och exempelvis familjecentraler ska byggas ut.

Anf. 144 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Min fråga till Carita Boulwén gäller Sverigedemokraternas syn på resurserna till socialtjänsten. Sverigedemokraterna hade under den förra och förförre mandatperioden ofta en retorik som handlade om att Sverigedemokraterna skulle sätta svensk välfärd före annat och att det skulle tillföras mer resurser. Nu styr Sverigedemokraterna Sveriges regering när ni är det mäktigaste partiet i denna konstellation och avgör de centrala frågorna. Man kan i praktiken säga att regeringen verkställer den politik som Sverigedemokraterna beställer.

Med tanke på den resursbrist som kommunerna, socialtjänsten och inte minst skolan har i dag på grund av budgetens prioriteringar, är Sverigedemokraterna nöjda med den ekonomiska politik som förs och som påverkar arbetet med att stoppa nyrekryteringen?

Anf. 145 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Ardalán Shekarabi för frågan.

Som jag sa i mitt anförande trycker jag väldigt mycket på de förebyggande insatserna. Jag vet att Socialdemokraterna alltid brukar prata om mer pengar. Ni har styrt under åtta år och har haft möjligheter. Vad har ni gjort åt saken? Pengar behöver inte alltid lösa situationen, utan det kan handla om att man inför andra arbetssätt. Och man kan sluta lägga pengar på onödiga projekt som inte resulterar i någon förbättring över huvud taget.

Sverigedemokraterna och regeringen satsar oerhört mycket pengar nu – 2,8 miljarder till förebyggande insatser under 2024. Det tycker jag är oerhört viktigt och bra. Det kommer också fler reformer framöver, som vi naturligtvis tittar på.

Anf. 146 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa frågan vilka andra arbetssätt i kommunerna som kompenserar för att socialtjänstens anställda förlorar kollegor. Personer som arbetar i skolan konstaterar också att det blir färre vuxna i skolan som kan ta hand om de barn och elever som har särskilda behov. Ska digitaliseringen lösa avsaknaden av tillräckligt många vuxna i skolan? Ska digitaliseringen hjälpa de familjer där föräldrarna inte klarar av att ta sitt föräldraansvar?

Är det inte så att de nedskärningar som nu genomförs i skolan och socialtjänsten leder till att vi får större problem med nyrekryteringen till gängen?

Anf. 147 CARITA BOULWÉN (SD) replik:

Herr talman! Den situation vi befinner oss i nu är det Socialdemokraterna och den tidigare regeringen som har lagt grunden för. Vi försöker nu städa upp efter er, Ardalán Shekarabi, och det är inte lätt.

Vi befinner oss i en lågkonjunktur samtidigt som det är hög inflation. Vi vet att kommunerna behöver göra prioriteringar. Allting handlar om prioriteringar. Under covidpandemin strösslade regeringen pengar över många regioner – pengar som egentligen inte behövdes. Vi vet att det finns sätt att spara. Jag tror att kommunerna och regionerna kommer att lösa detta. De har själva idéer om hur de kan spara och vad de borde satsa på i stället.

Vi satsar som sagt oerhört mycket pengar på brottsförebyggande arbete, på socialtjänsten och på skolan – till exempel på skolsociala team.

Anf. 148 MAJ KARLSSON (V):

Herr talman! Problemet med den rådande politiken är att den tar alldeles för lång tid. Det tar ju flera år innan de hårda tagen slår till.

Enligt regeringen ska vi vänta på att barn är så djupt inne i kriminalitet att de bär vapen eller droger, och då ska vi kunna ta dem i en visitationszon. Vi ska invänta att människor utsätts för brott i hopp om att förövaren blir filmad av en uppsatt videokamera. Vi ska vänta så länge att barn har tvingats så långt in i det kriminellas mörka värld att de begår grova våldsbrott, till och med mord, och då ska vi låsa in dem i oetiska barnfängelser.

Då är det ju liksom redan för sent. För oss i Vänsterpartiet är brottsbekämpning något som sker innan brottet begås – innan våra barn blir en del av den kriminella världen, med allt det lidande det innebär.

Det fina med det förebyggande arbetet, förutom att vi vet att det ger effekt, är att vi kan få fart på det här och nu. Inom exakt varje profession som arbetar med de barn och unga vi pratar om sitter människor med den kunskap vi behöver och bara väntar på att få sätta igång. De väntar på att få musklerna och resurserna för att sätta fart. Men kanske är det bästa av allt att det förebyggande arbetet dessutom ger barnen de rättigheter vi har lovat dem enligt lag. Vi behöver inte bryta mot en enda konvention. Vi kan – och ska – i stället stå upp för barns rätt att växa upp utan våld och deras rätt att få samhällets stöd när de behöver det.

För den som vill göra våra barn till förövare – som har iskylan att göra våra barn till offer – finns inget fint att hämta här. Det är just denna typ av brottsbekämpning som är det största hotet mot deras brutala verksamhet. (Applåder)

Anf. 149 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr talman! På radion häromdagen kunde vi höra att många föräldrar tackar nej till insatser och att det inte räcker med frivillighet – att föräldrar behöver involveras mer och att det krävs mer tvingande insatser där man ställer krav på föräldrarna.

Om vi inte kommer in tidigt, när barnen är små och föräldrarna är mer mottagliga för stöd, till exempel hos BVC, är det klart att föräldrarna kommer att tacka nej till insatser när barnen blir äldre och misstron mot samhället har ökat. Därför måste vi komma in tidigt i familjernas liv och bygga ett förtroende. Vi ska också vara tydliga i vårt kravställande – om det är föräldern som brister måste vi vara tydliga med vad som krävs för att förbättra situationen och vilket stöd som kan erbjudas för att hjälpa familjen.

Om förändringar inte sker måste det vara lika tydligt för alla att samhället kommer att ta över vården och omsorgen om barnet. Och då måste omsorgen självklart vara bättre än om barnet hade växt upp i ursprungsfamiljen. Även här kan vi se att det i regeringens politik finns mer av represalier än forskning och evidens gällande arbetsmetoder inom olika familjehem, HVB och Sis.

Jag vill påstå att de flesta av Centerpartiets förslag är möjliga att genomföra i dag, om man utgår från barnkonventionen. Men det krävs ett ledarskap i alla led, och statsministern och hans parti måste börja. Det räcker inte att säga att vi ska införa sekretessbrytande bestämmelser och

ha föräldraskapsutbildningar, för då missar man återigen målet – och målet är att minska inflödet av barn och unga som dras in i kriminalitet.

Prot. 2023/24:39
30 november

*Särskild debatt om
åtgärder för att
motverka barns och
ungas kopplingar
till kriminella nätverk*

Anf. 150 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Jag har lyssnat på debatten, och mycket handlar om resurser – att det råder brist på resurser och att vi tillför för lite resurser.

Jag kommer själv från Malmö. Det är en stad som i princip har styrts av Socialdemokraterna de senaste hundra åren – med korta avbrott på sammanlagt sex år – och där man under dessa år har pumpat in miljontals kronor i skolan och socialtjänsten. Resultaten är väldigt nedslående, måste jag tyvärr säga. Det har inte blivit bättre. Därför funderar jag på om det verkligen är pengar som saknas. Är det viktiga här att hela tiden tillföra mer pengar? Jag landar i att det är andra saker som behövs.

Vi kan till exempel titta på skolan. Ja, man pumpade in miljoner i de utsatta områdena – och man tvingas stänga skolor. Det är fortfarande 30–40 procent av kidsen som går ut grundskolan utan gymnasiebehörighet, trots att man pumpar in mycket resurser. Vad är det då som stör?

Vi kan även titta på socialtjänsten. Jag har själv ett förflutet inom polisen, och då kunde socialtjänsten konstatera att barnen hade utvecklat en tung kriminalitet innan de fyllt 15 år. Socialtjänsten var inblandad, men den var mer reaktiv än proaktiv. Det är väl där vi måste hitta lösningar: Hur når vi detta?

Det som nu har hänt i Stockholm har gjort att verksamheterna själva drar slutsatser och erfarenheter gällande vad som är fel och anpassar sitt arbete utifrån det. Socialtjänsten, fältassistenterna och polisen arbetar mycket mer proaktivt för att fånga upp de barn som är på glid. Man försöker fånga upp dem och styra bort dem från detta. Där är föräldraskapet oerhört viktigt, och vi försöker nu fånga upp detta. Trygga familjer ger trygga barn, och då håller de sig borta från brott.

Anf. 151 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Torsten Elofsson för inlägget.

Kristdemokraterna var ju tidigare ett parti som satte sociala satsningar och inte minst socialpolitiken i fokus. Det har skett en omsvängning, men det finns ändå en stolt tradition från längre tillbaka när det gäller socialpolitiken.

Torsten Elofsson, med bakgrund i Malmö och som polis, är ju väl medveten om de investeringar som har gjorts i Malmö, bland annat när det gäller Sluta skjut. Dessa investeringar har lett till en förändrad situation och till en förbättring. Problemen är självklart inte lösta, men det går åt rätt håll.

Dessa projekt kostar pengar. Nu har Malmö kommun, precis som alla andra kommuner i landet, drabbats av den politik med otillräckliga resurser till kommunsektorn som beslutats här i riksdagen. Är Torsten Elofsson med på att besöka verksamheterna i Malmö tillsammans med mig och kommunalråden i Malmö för att se effekterna av den politik som den här kammaren beslutade om när regeringen lade fram sitt budgetförslag?

Anf. 152 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Ardalan Shekarabi så mycket för frågan.

Jag är absolut beredd att åka till Malmö. Jag ska faktiskt dit i kväll. Jag träffar gärna Glenn Sjögren, som sköter Sluta skjut-projektet, som i och för sig är ett polisiärt och inte ett kommunalt projekt.

Vi har absolut inte tappat vårt sociala engagemang – tvärtom vill vi jobba brottsförebyggande med dessa bitar. Men Ardalan Shekarabi vet lika väl som jag att det i vissa fall även behövs repressiva åtgärder för att låsa in farliga personer. Även om de är unga till åren behöver man få in dem.

Anf. 153 ARDALAN SHEKARABI (S) replik:

Herr talman! Här är vi överens. Jag tror att Socialdemokraterna har röstat ja till alla förslag som regeringen hittills har lagt fram på det repressiva området. Det är ju inte detta som konflikten gäller.

Konflikten gäller att det är ensidigt – det är bara kortsiktigt med fokus på hårdare straff, utan att stoppa nyrekryteringen. Då kommer vi inte att lyckas. Det finns inget land i världen som har lyckats stoppa gängkriminaliteten med bara repressiva förslag. Det som krävs är att man kombinerar repressiva förslag med stora investeringar utifrån den problembild som vi har.

Jag vill fråga Torsten Elofsson huruvida det är möjligt för Kristdemokraterna att tänka om när det gäller resurserna till kommunal verksamhet nästa år. Är Kristdemokraterna beredda att tillföra mer resurser till kommunerna, så att man stoppar nedskärningarna i socialtjänsten och skolan?

Anf. 154 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Ardalan Shekarabi för frågan.

Som jag antydde i mitt anförande är jag tveksam till om mer pengar är lösningen på dessa problem. Det finns strukturella problem som man måste lösa. Detta är i mångt och mycket en metodfråga – det handlar om hur socialtjänsten och polisen jobbar med den här problematiken. Det gäller givetvis även skolan.

Det finns metoder som man kan använda utan att man för den skull pumpar in pengar. Ska man pumpa in pengar måste man ha en plan för hur de ska förvaltas.

Som jag nämnde har det pumpats in mycket pengar genom åren, med väldigt tveksamma och blygsamma resultat. Man kanske skulle prova lite andra vägar och fundera på om det finns strukturella problem som gör att barn dras in i kriminalitet. Har vi andra problem som vi måste tackla i stället för att pumpa in ännu fler miljoner kronor i detta?

Anf. 155 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! En mycket starkt brottsförebyggande åtgärd för att förhindra att barn rekryteras in i kriminella gäng är att se till att de har trygga rum, en meningsfull fritid, möjlighet att växa i sina intressen och naturliga platser för återhämtning och trygghet.

Ett hem är för de flesta av oss det tryggaste rum vi har. Det är en förutsättning för att man alls ska kunna fungera. Nu har ni tillsatt en utredning för att i större utsträckning kunna ta ifrån barn deras hem genom vräkning. Jag vill därför fråga dig, Torsten Elofsson, hur ni kan landa i slutsatsen att

vräkning av barn inte kommer att spela dem som vill rekrytera barn till kriminella gäng i händerna.

Prot. 2023/24:39
30 november

Anf. 156 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Maj Karlsson för frågan.

När det gäller vräkning av barn handlar det i grunden om brott. Vi måste överväga att vidta någon typ av åtgärd för att komma till rätta med otryggheten som skapas i de bostadsområden där de finns. De som är roten till problemet måste på något sätt åtgärdas. Kan man inte åtgärda detta genom att fortsätta ha dem boende på platsen kanske man ska flytta dem till ett annat ställe. Vi har till och med övervägt om man kanske, för familjens skull, skulle flytta dem till en annan kommun för att få bort dem från den miljö som faktiskt triggar kriminaliteten hos barnen.

Vi är inte ute efter att skada barnen. Tvärtom vill vi på det här sättet hjälpa dem till ett bättre liv på ett annat ställe.

Anf. 157 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret!

Redan i dag vräks ju på tok för många barn i Sverige. De hamnar sällan på någon bättre plats, utan de får ett väldigt tufft liv i hemlöshet.

Barnombudsmannen har skrivit en rapport om vilka konsekvenser det får för dessa barn. Det är ett öde kantat av utanförskap, förstörd skolgång, kraftigt försämrad psykisk hälsa, misstro mot samhället, missbruk och kriminalitet. Detta är en klockren häxbrygd för ett fortsatt liv i kriminalitet.

Min fråga kvarstår. Skulle ledamoten, med stöd i forskningen, kunna förklara för mig vilken av dessa konsekvenser för de vräkt barnen som är brottsbekämpande?

Anf. 158 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Frågan är också vems liv man värdesätter.

Jag vänder åter till min hemstad Malmö. Vi hade kriminella unga som bodde i en fastighet där. Det var termosbomber i trappuppgången. Det var skjutningar mot fastigheten. Ingen ville flytta in i fastigheten över huvud taget, och de som bodde där ville flytta därifrån så fort som möjligt. MKB, som ägde fastigheten, visste inte vad de skulle ta sig till.

Vem är det vi skyddar genom att låta dem bo kvar? Är det de kriminella? Ja, det är det ju. Inte är det de kringboende, som får en ökande otrygghet och som riskerar sina egna liv när de går in i trappuppgången.

Jag är faktiskt ganska trygg i att vi är på rätt väg när det gäller det här. Möjligtvis är den evidens som åberopas här en effekt av detta, men vi måste också skydda andra personer.

Anf. 159 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Jag vill ta vid i den här diskussionen, för jag tycker att den är väldigt viktig och väldigt relevant. Torsten Elofsson efterlyste ju också en diskussion om annat än pengar och resurstilldelning. Han pratade om trygga familjers betydelse. Mot bakgrund av detta tycker jag att vi kan fortsätta fundera på den här frågan.

Kristdemokraterna och regeringen har ju sagt att de vill ha större möjligheter att vräka familjer när någon i familjen har begått brott. Det innebär

*Särskild debatt om
åtgärder för att
motverka barns och
ungas kopplingar
till kriminella nätverk*

kollektiv bestraffning och att småsyskon som inte har någonting med kriminalitet att göra blir vräkta och inte har någonstans att bo.

Frågan är uppenbar för mig: Hur kan detta bidra till att förebygga brott? Effekten blir ju den rakt motsatta, herr talman.

Anf. 160 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Rasmus Ling, för frågan!

Jag vill nog påstå att man har uttömt ett antal andra metoder för att lösa problematiken när det går så långt som till vräkning. Det är ju inte så att man kastar sig över detta obönhörligen, utan socialtjänsten, fastighetsägaren och andra försöker säkerligen att hitta en lösning på problematiken. Men man kan ju faktiskt komma till slutsatsen att det enda sättet att få lugn och ro och ordning i fastigheten och i grannskapet är att flytta den familj som är ett orosmoment.

Är det ett minderårigt barn blir det ju lite märkligt. Möjligtvis kan man tvångsomhändertaga barnet för att flytta det, men man kan också komma överens med familjen om att den kanske ska flytta. Familjen kan ju rent av själv tycka att det är en god idé – man vet inte. Föräldrarna är ju måna om sina egna barn och vill givetvis deras bästa.

Anf. 161 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Det här handlar om ett förändrat regelverk som ska göra det betydligt lättare att vräka familjer där någon i familjen är kriminell eller vistas i kriminella miljöer. Detta kommer att drabba småsyskon i sådana familjer. Någonstans måste de ju bo. Givetvis kan det finnas enstaka fall där man har möjlighet att flytta dit man vill och kan få hjälp med det, vilket är jättebra, men Torsten Elofsson pratar om en situation där MKB i Malmö har problem och vill vräka familjen. Men någonstans måste människor bo, och i slutändan har kommunerna ansvaret. Man kan som tur är inte trolla bort barn, utan någonstans måste de bo.

Hur löser man problemet genom att vräka små barn och ta ifrån dem deras hem? På vilket sätt förebygger det brott, Torsten Elofsson?

Anf. 162 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Man kan också vända på frågan. Hur löser man problemet med otryggheten i bostadsområdet genom att ha dem boende kvar? Vems trygghet ska vi värna, den unga kriminellas eller de kringboendes som löper risk att både skadas och drabbas av ohälsa på grund av detta?

Jag är beredd att diskutera lösningar på detta med Miljöpartiet och Rasmus Ling. Men återkom i så fall gärna med svaret på hur vi löser det, för vi löser det inte genom att låta familjer bo kvar orört. Att något måste göras är vi nog i alla fall överens om.

Anf. 163 RASMUS LING (MP):

Herr talman! Vi behöver göra mycket mer för att få fler att hoppa av från gängen. De avhopparverksamheter som bedrivs gör skillnad. Många lyckas komma bort från brottets bana, även om det givetvis också finns många som misslyckas. Till exempel var 234 personer inskrivna i ett avhoppningsprogram i Stockholm mellan juni 2020 och september 2022. Av dessa gjorde 25 personer avhopp som polisen betraktade som lyckade.

Denna statistik måste förbättras avsevärt. Fler måste skrivas in i programmen, och arbetet måste ge bättre resultat. Telefonlinjer måste vara öppna längre och för fler åldrar. Varje person som hoppar av kan betyda att människoliv räddas. Det handlar om samhällsviktig och samhällsskyddande verksamhet, och det kan betyda skillnaden mellan liv och död.

Herr talman! Därför måste avhopparverksamheterna behandlas som de livsviktiga verksamheter de är. Det behövs en nationell strategi och ett nationellt ansvar, och mycket behöver göras för att förbättra de verksamheter vi har. Flera avhopparverksamheter har kritiserats på grund av misskötsel, och en del har tvingats stänga. Det här är oacceptabelt, och det behövs en tillsyn över avhopparverksamheterna. Vi vill också införa en tillståndsplikt så att de aktörer som vill bedriva avhopparverksamhet måste godkännas.

Herr talman! Slutligen ska jag säga något uppenbart: Utan tillräckliga resurser till avhopparverksamheterna kommer vi inte att lyckas.

Anf. 164 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)
replik:

Herr talman! Jag vill än en gång tacka Rasmus Ling och Miljöpartiet för initiativet till denna viktiga debatt som till stora delar har varit konstruktiv när det gäller vad vi behöver göra för att motverka en allvarlig situation.

En viktig del som Rasmus Ling tog upp i sitt anförande är avhopparverksamheten. Det är därför roligt att kunna berätta att det finns ett uppdrag till Polismyndigheten, Kriminalvården, Socialstyrelsen och Sis att senast i februari redovisa hur en nationell verksamhet kan se ut så att vi får en jämställd och jämlik avhopparverksamhet i vårt land. Jag ser fram emot att återkomma om det.

Men jag vill också rikta en fråga till Rasmus Ling: Vilka mer insatser ser partiet som har tagit initiativ till dagens debatt att vi kan göra när det gäller just brottsförebyggande åtgärder? Och vilka av de åtgärder som regeringen avser att genomföra ser ni kommer att bli verkningsfulla?

Anf. 165 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! När det gäller avhopparverksamheten ser jag fram emot det statsrådet nämnde. En viktig del som regeringen har att fundera på och där vi kommer att vara konstruktiva gäller Kriminalvårdens situation. Man är otroligt pressad och har hög beläggningsgrad, men man måste bli bättre på att rusta internerna inför frigivningen. Här finns ett stort och viktigt jobb att göra.

Jag har ingen uttömmande lista över vilka av regeringens åtgärder som kan vara verkningsfulla. Men som jag redan sagt kommer vi att vara konstruktiva. Det vi ser kan leda framåt kommer vi att ställa oss bakom, och vi kommer att föreslå förbättringar där det behövs och vara kritiska till det som leder fel eller bakåt.

Anf. 166 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)
replik:

Herr talman! Jag gör ett nytt försök och ställer frågan på ett annorlunda sätt. Jag ska inte sticka under stol med att jag blev mycket besviken på ledamoten Shekarabi och Socialdemokraterna för att man i debatten inte hade några konstruktiva förslag. Jag konstaterar att man under åtta år i

regeringsställning inte satsade de stora resurser man nu säger sig kunna satsa. Man gjorde det alltså inte när man hade förutsättningarna men gör det nu i opposition. Miljöpartiet var ju en del av denna regeringskonstellation.

Socialdemokraterna kunde inte presentera några åtgärder över huvud taget. Vilka fler åtgärder vill Miljöpartiet se? Resurser är viktiga, och regeringen satsar 2,8 miljarder, bland annat på förebyggande insatser. Men vilka åtgärder vill ni se? Gör man inte rätt saker kan man nämligen satsa precis hur mycket pengar som helst utan att det får önskad effekt.

Anf. 167 RASMUS LING (MP) replik:

Herr talman! Många åtgärder kostar pengar, och i slutändan är det givetvis alltid en diskussion om resurser. Men låt mig lyfta fram något som jag tror kan fungera, och det är det man har gjort i Danmark med De Aktive Dreng. Jag tror att vi borde pröva detta även i Sverige. Det handlar om att punktmarkera unga killar som befinner sig i riskzon, vara med dem i skolan, följa dem runt och se till att de inte blir kompisar med äldre som redan är i kriminalitet. Det kostar givetvis pengar, men jag är övertygad om att det lönar sig i slutändan. Vi kommer att spara in lidande och begångna brott och därmed brottsoffer. Jag tror att det är ett arbetssätt som regeringen borde pröva och skjuta till nödvändiga resurser för.

Anf. 168 JUNO BLOM (L):

Herr talman! Om kunskapen om pojkarna i gängen är bristfällig är kunskapen om flickornas roll obefintlig. Många verkar ha svårt att föreställa sig flickor som gängkriminella. Kanske är det så enkelt att det handlar om föreställningen om hur flickor och pojkar beter sig. I många år blundade alltför många för vad som höll på att ske med pojkarna. I mitt förra inlägg lyfte jag fram vikten av kunskap. Vi måste precis som Barnombudsmanen skriver kartlägga flickornas situation och ta reda på vad de har för bakgrund, vad de har utsatts för, hur de rekryterades och vad de har för roll i gängen. När vi förstår kan vi påverka och sätta in rätt insatser. Verkligheten talar sitt tydliga språk: Flickorna finns i gängen, flickorna utnyttjas av gängen och flickorna är aktiva i gängen.

Herr talman! De barn som vi pratar om i dag är barn som inte har fått tillgång till den barndom som alla barn har rätt till. Jag har hört många barn och unga uttrycka att de hade önskat att vuxenvärlden hade sett hur illa det var och att någon hade vågat fråga hur de hade det hemma, frågat om våld, visat att man ville veta och agerat, stått upp för deras rättigheter, bjudit motstånd mot dem som utsatte barnet för saker och som svek barnet och i andra fall stöttat den förälder som ville men som saknade förmåga. De säger: "Ni skulle funnits där när jag var liten och rädd".

Herr talman! Om det är något som vi alla ska ta med oss från debatten i dag är det att ingen har gjort tillräckligt och att politiker och myndigheter har svikit många barn. Lösningen på det vi debatterar är att se barnet, ta ställning för barnet och göra tidiga och tydliga insatser utifrån det enskilda barnet.

Jag är stolt över att vi har ett statsråd, Camilla Waltersson Grönvall, som har den förmågan. Och jag är övertygad om att vi tillsammans, om vi höjer blicken, kan göra skillnad.

Anf. 169 MAJ KARLSSON (V) replik:

Herr talman! Jag tror att det var i går, Juno Blom, som ni kom med ett nytt förslag om att ni vill göra det enklare att placera enligt LVU. Jag tyckte att förslaget kändes uppgivet – åter agerar man sent.

Vi i Vänsterpartiet känner så här: Vi vill göra en skola i toppklass. Vi vill bygga en urstark socialtjänst med så låga trösklar att inte enda barn ramlar på vägen in. Vi vill ha en vårdkedja där vi inte har några barn med NPF-diagnoser som slängs runt i en vårdkarusell. Vi vill ha en barn- och ungdomsvård som håller kvaliteten.

Sedan kom förslaget, och då blir min fråga till ledamoten: Varför agerar ni först när det har gått så lång tid?

Anf. 170 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! När man ska presentera olika insatser kan man inte stå där och tala om alla insatser som har presenterats tidigare eller om saker som redan är på gång.

Man kan titta på till exempel föräldraskapsstödet, där BVC och socialtjänsten tillsammans går in tidigt i familjer. Det har fått en positiv effekt som är superviktig i en tid när vi har hot- och hatkampanjer som riktar sig mot socialtjänsten och som skrämmer föräldrar som aldrig skulle vara i närheten av att få sina barn omhändertagna men som ändå skulle behöva stöd på ett eller annat sätt. Det är inte den enda åtgärden, men jag är överlycklig över att sådana åtgärder vidtas.

Jag har mött många barn som har lidit länge i familjer därför att det har funnits en rädsla för att stå upp för enskilda barn vars hela uppväxt har präglats av våld.

Det är klart att vi måste kunna göra både och. Vi måste se de föräldrar som har orange klassning och som man kan hjälpa så att de blir gröna, och vi måste inse att det finns föräldrar som är röda, som inte ska vara föräldrar och vars barn ska omhändertas tidigare.

Anf. 171 MAJ KARLSSON (V) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ditt svar! Jag blev himla förvånad över förslaget, bland annat för att ledamoten själv har varit en av mina starkaste bundsförvanter i kritiken mot hur placerade barn har det i Sverige i dag.

Vi har sett otroliga övergrepp, vi har sett att vården inte håller måttet och vi vet att det många gånger går sämre för placerade barn än vad det gjorde tidigare. Att vara placerad på institution innebär till och med en ökad riskfaktor för kriminalitet. Därför tänkte jag att det kanske hade varit mer offensivt att komma med ett paket om hur vi ska se till att våra placerade barn får den vård som vi kämpade för när ni inte satt i regeringsställning.

Nu är ni i regeringsställning och har chansen att göra det. Men nu känner jag så här: Okej, vi ska alltså bara placera fler barn. Det är dessutom platsbrist, så på vilket sätt blir det brottsbekämpande?

Anf. 172 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Jag delar helt och hållet din uppfattning, Maj Karlsson, att det är pest eller kolera i vissa lägen, när barn har det fruktansvärt hemma

och vi inte har kunnat göra de insatser som krävs, fast staten eller kommunen har ett ansvar.

Därför är det viktigt med de satsningar som statsrådet har presenterat tidigare när det gäller pengar till Socialstyrelsen, dels för att hitta fler familjehem, dels för att höja värdet när det gäller vilken otroligt viktig insats det är, dels för att kunna ge stöd till de familjehem som åtar sig sin extremt viktiga uppgift och dels för att kunna få vägledning.

Man måste göra insatser när det gäller Sis. Det är katastrof på många ställen där utsatta barn tvingas bli placerade. Fortfarande, i den bästa av världar, skulle alla barn födas in i familjer där föräldrarna har förmåga att ta hand om sina barn, men vi vet att det inte alltid är så. Vi såg nyligen ett tragiskt ärende, och vi hade "Lilla hjärtat" i Norrköping. Vi kan rabbla barn som inte har den möjligheten, och i de fallen måste det bli enklare att gå in tidigare så att de inte hamnar i utsatthet och trauma.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag påminner om att vi inte duar varandra i kammaren.)

Anf. 173 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! För någon vecka sedan gjordes ett reportage om att NPF-barn inte får godkända betyg och heller inte rätt stöd för att klara av att nå godkända betyg. I praktiken innebär det att vi har ett betygssystem som slår ut barn som inte presterar i alla delämnena så att de uppnår betyget E och godkänt.

Misslyckad skolgång är en riskfaktor, som jag varit inne på i mina tidigare anföranden. Det är ett resultat av och ett stort underkännande av skolans och regeringens arbete.

Liberalerna brukar stoltsera med skolan som en viktig del av sin politik, och det finns förslag om skolsociala team. Men om betygssystemet samtidigt slår ut eleverna för att de inte muntligt kan beskriva ett lands geografi på geografilektionen hjälper det ju inte med team som arbetar med frånvaro.

För att ha en skyddsfaktor i skolan måste alla elever kunna nå godkänt. Därför är min fråga: Är Liberalerna intresserade av att se över betygssystemet så att vi inte slår ut fler barn i skolan och skapar ökad risk?

Anf. 174 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Det är tur att detta är en mycket större debatt, där vi pratar om brottsförebyggande. Om jag skulle stå här och redogöra för vårt betygssystem skulle jag ta mig vatten över huvudet. Däremot kan jag vara tydlig med att det stora problemet är att vi måste skapa en skola där alla barn får plats, så som vi har haft. Man måste se de behov som barnen har, och där kommer det reformer med fler speciallärare och särskilda undervisningsgrupper. Man måste också kunna se barn för vad de är utan att man ska behöva diagnostisera alla barn, vilket har blivit ett stort måste för att kunna få stödinsatser.

Sedan är kunskapen viktig, och jag vet inte om det är rätt väg att gå att sänka den. Däremot kan undervisningsförmågan höjas och anpassas till barnens enskilda förutsättningar. Barn ska känna att man tror på dem och att man ger dem rätt möjligheter och förutsättningar. Jag tror dock att ledamoten ska fråga en skolpolitiker om exakt hur det ska utformas.

Anf. 175 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Så är det. Det är ett helhetsarbete om vi ska skydda varenda unge från att dras in i kriminalitet. Där är skolan en stor del, och därför passar jag på att ta den diskussionen med ledamoten, som har ett stort engagemang, så att hon kan ta diskussionen om hur vi ser på betygssystemet vidare internt i sitt parti. Vi behöver se till att eleverna klarar godkänt, även om de inte klarar ett delmoment.

Det förebyggande arbetet handlar också om det tidiga arbetet, att se de små barnen och deras familjer och att ge dem stöd och hjälp. MVC och BVC kan vara en del, och sedan kommer förskolan i nästa led. Här ser jag heller inga satsningar från bland andra Liberalerna och regeringen för att se till att vi har en fungerande samverkan redan på förskolenivå, som vi vet fungerar, så att kommunerna inte behöver uppfinna hjulet flera gånger.

Vi vill att alla barn ska få det bra, men frågan är hur Liberalerna säkerställer att regeringen ser till att arbetet i förskolan bygger på samverkan och arbetssätt som är likartade och som fungerar.

Anf. 176 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Självfallet kan jag prata om hur skolan ska vara, för skolan är ju större än ett betygssystem. Det var det jag försökte få fram. Det viktigaste är att barn mår bra, men det är också viktigt att barn känner att vi har höga förväntningar på dem och ger dem rätt förutsättningar.

I Barnombudsmannens rapport *Utanförskap, våld och kärlek till orten* framkommer att man lever med en känsla av att vuxenvärlden har låga förväntningar som man till slut internaliserar på sin egen person, vilket förminskar självbilden. Jag tror att man ska ha höga förväntningar på barn och att man ska ge dem rätt förutsättningar och se varje enskilt barn.

Förskolan är viktig. Fler barn måste börja förskolan mycket tidigare. Förskolans värde är enormt, för vi vet att de första åren i barns liv är de mest centrala. Förskolan är den plats där man också kan få insyn i hur barn faktiskt har det, möta föräldrar och ge dem rätt förutsättningar.

Jag delar helt och hållet bilden av förskolans viktiga roll.

Anf. 177 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! I den valkrets som jag företräder, Malmö stad, styr Socialdemokraterna, Liberalerna och Miljöpartiet tillsammans. Våra partier har gjort vad vi har kunnat för att bespara skolan besparingar. Men vi har inte lyckats. Alla verksamheter får dra ned. Inte heller skolan kan fredas, utan en procent får dras ned.

Fru talman! Detta är inte för att skolkommunalrådet Sara Wettergren, som företräder Liberalerna, har gått in och sagt att hon tycker att detta är något som är bra och behövs eller att det är onödiga pengar, utan det är av nöd, för att pengarna inte finns. Och det är samma sak i andra kommuner.

Jag undrar, fru talman, varför inte Liberalerna ser till att skolorna i Sveriges kommuner får mer resurser.

Anf. 178 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Ling för frågan.

Liberalerna verkar i en verklighet med inflation och där vi behöver vidta en mängd åtgärder för att vi inte ska försätta oss i en än värre situation.

Ledamoten, Liberalerna och regeringen kan ha olika uppfattning om hur man ska hantera detta. Men här är det viktigt att kunna se det hela på sikt.

När det gäller skolan pratar vi nu om det brottsförebyggande arbetet. Återigen tror jag att inom ramen för den verksamhet som finns är skolan central och viktig. Som jag tidigare var inne på gör regeringen satsningar på fler speciallärare, skolsociala team och mindre undervisningsgrupper. Man ska även utreda särskilda undervisningsgrupper för dem som behöver köra i en snabbare takt för att inte bli uttråkade och hamna utanför av den anledningen.

Skolan är viktig. Det görs satsningar. Men självklart skulle vi nog alla önska att det gick att göra ännu mer.

Anf. 179 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det går att överskatta skolans betydelse för att få ned kriminaliteten på sikt och även få bukt med andra problem. En gymnasieexamen för en person är ett vaccin mot kriminalitet. Det förebygger arbetslöshet och även andra risker.

Fru talman! Att dra ned på skolan för att förhindra problemet med inflation tror jag är fatalt feltänkt. Förvisso ska man hantera inflationsproblematiken. Självklart ska man göra det, men att använda skolan som något slags regulator och göra neddragningar tror jag är så totalt bakvänt som det kan bli.

Jag hoppas, fru talman, att Liberalerna och regeringen tänker om och att vi nästa år slipper se att Sveriges kommuner sparar på skolan. De behöver satsningar.

Anf. 180 JUNO BLOM (L) replik:

Fru talman! Nu handlar det inte om just skolan, för det är ju en valbar fråga. Man kan ju göra prioriteringar och förändringar i Norrköpings kommun, som också befinner sig i ett tufft läge. Där är också Liberalerna med och styr. Det är klart att man behöver se över hur många tomma platser man har, vilka innebär en kostnad om det inte finns tillräckligt många elever. Man måste hela tiden se till att det inte är lärare som det ska sparas på utan i stället på lokaler och byggnader. Jag är helt övertygad om att man har försökt se över detta även i Malmö kommun.

Däremot när vi pratar om det brottsförebyggande arbetet handlar det alltid om någon annan. För min och Liberalernas del är också de tidiga insatserna i hemmet viktiga. Man måste våga prata om vad som sker med barn inom hemmets fyra väggar. Det behövs normer och värderingar för att rusta barn, så att de inte kommer in i ett klassrum med en klump i magen, vilket gör det mycket svårare att ta till sig av den undervisning som är så viktig att få. Jag anser att Tidöregeringen har varit ganska svag på att prata om dessa frågor.

Anf. 181 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Sverige ska vara ett tryggt land för alla barn och ge förutsättningar för en trygg och ljus framtid för alla barn. Så ser det inte ut i dag.

I dag har vi alldeles för många barn som växer upp under oerhört otrygga omständigheter och som blir offer för de kriminella nätverken. Vi måste göra allt vi kan för att stoppa rekryteringen till dessa nätverk.

För mig, inte bara som socialtjänstminister utan också som barnrätts-
hetsminister, är barns rättigheter i starkt fokus. Därför jobbar vi med en
rad olika delar, där till exempel en del av det nya lex Lilla hjärtat bygger
ett mönster och ett hållbart nät för dessa barn.

Jag vill tacka alla. Jag tackar särskilt Miljöpartiet än en gång för ini-
tiativet. Jag tackar alla som har deltagit i denna debatt, som jag tycker i
huvudsak har bedrivits i konstruktiv anda, och ser fram emot det möte som
vi gemensamt ska ha i januari.

Den särskilda debatten var härmed avslutad.

§ 10 (forts. från § 5) Svar på interpellation 2023/24:168 om älgstam- mens storlek och skogspolitikens påverkan

Anf. 182 ELIN SÖDERBERG (MP):

Fru talman! Hemma i Västerbotten förlägger vi inga större möten i sep-
tember, för då börjar älgjakten.

Älgen är den svenska skogens konung, och det är jägarna som först
upptäcker när älgstammen inte mår bra. Jag har noterat att statsrådet gärna
visar upp sig i jaktkläder, men jag undrar i vilken utsträckning han verkli-
gen tar svenska jägares oro på allvar.

Älgstammen har minskat med nästan en tredjedel i Sverige de senaste
tio åren. I Norrbotten och Västerbotten är samma siffra närmare 50 pro-
cent. Samtidigt syns en tydlig nedgång i antalet kalvar. Denna utveckling
har resulterat i att många jaktlag runt om i landet helt har ställt in årets jakt.
De tar ansvar när varken skogsbolagen eller politiken gör det.

Under hösten har jag jobbat för att uppmärksamma frågan och skrivit
artiklar med partivänner, tillika jägare, från såväl mitt hemlän som från
andra platser i Sverige där älgjakten spelar en viktig roll för befolkningen.
Och responsen har varit otroligt stor. Människor har ringt, för de är verk-
ligen oroliga.

Fru talman! Forskare har slagit fast att älgstammens minskning främst
är ett resultat av en medveten minskning av stammen genom jakt för att
försöka minska skador på skogsplantager. Det nationella målet är att be-
tesskadorna inte ska överstiga 5 procent. Men trots att älgstammen har
minskat med nästan en tredjedel de senaste tio åren har inte andelen skador
på tallskog minskat i samma takt, enligt klövviltsforskare från SLU.

Trots detta vill skogsindustrin driva på för en större avskjutning. Sve-
riges Lantbruksuniversitet har i en rapport ifrågasatt om målet med max
5 procent betesskador är förenligt med en livskraftig älgstam eller en älg-
stam över huvud taget.

Så här skriver författarna i rapporten: Det finns inget som tyder på att
det går att nå dagens tak för skador enbart genom att skjuta fler älgar, så-
vida inte älgen utrotas helt, vilket inte är något alternativ eftersom den är
en naturlig del av skogsekosystemet.

Fru talman! Det landar i politiska prioriteringar. För mig och Miljöpar-
tiet är prioriteringen tydlig, nämligen att älgstammen ska öka. Vi vill se en
skogspolitik som gynnar ett mer hållbart brukande av skogen med ökad
kolinlagring, stärkt biologisk mångfald och klimatanpassning så att vi kan

Prot. 2023/24:39
30 november

*Särskild debatt om
åtgärder för att
motverka barns och
ungas kopplingar till
kriminella nätverk*

*Svar på
interpellationer*

trygga en långsiktig försörjning av skogsråvara till samhället. Med det ser vi också en ökad älgstam och bättre förutsättningar för älgjakt.

Vad vill landsbygdsministern? I ministerns svar nämndes livskraftig älgstam av hög kvalitet, men det är inte samma sak som fler älgar. Landsbygdsministern nämnde också balans mellan klövviltsstammar och foder-tillgång, men det ger inte heller fler älgar. Landsbygdsministern nämnde också myndigheternas förslag, men jag vill veta vad landsbygdsministerns och regeringens förslag är.

Anf. 183 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! I Sverige har vi sedan 2012 ett system med älgförvaltningsområden där älgförvaltningen ska vara adaptiv, det vill säga att älgförvaltningen ska vara lokalt förankrad och anpassad efter nya eller ändrade förhållanden. Det kan vara rovdjursförekomst eller skador på skog. Förvaltningen ska styra mot de mål som har satts upp samt fortlöpande följa upp och analysera den älgförvaltning som finns.

Man kan inte ha ett ensidigt fokus på att minska älgstammen, utan man behöver även se på åtgärder som bidrar till ökad fodermängd. Det kan visst innebära en ökad älgstam, det vill säga fler älgar i skogen, en balans. Men allt handlar också om att älgarna ska ha något att äta. Det är just den balansen man behöver eftersträva.

Frågan om älgförvaltning och kopplingen till skogsskador är komplex, och den är också polariserad. Därför är det oerhört viktigt med ett samarbete mellan skogs- och jägarintressena. Jakträtten tillfaller fastighetsägarna, och det är min önskan att jägare och skogsägare samarbetar. Det är viktigt att det finns respekt för olika intressen och ingångsvinklar.

Därför kallade jag till ett möte med de aktörer som har intresse av skogs- och klövviltsförvaltningen den 20 juni i år. Fokus på mötet var balansen mellan vilt, foder och betesskador. Under den här månaden hade jag ett uppföljande möte i en mindre krets. Det var ett bra möte som resulterade i att organisationerna ska försöka prata ihop sig och återkomma med konkreta förslag från deras horisont, de som berörs, de som är ute i verkligheten varje dag. Det handlar om förslag på vad regeringen kan göra men framför allt vad organisationerna, markägarna och jägarna själva kan göra för att hitta en fungerande modell där också intressekonflikterna minskar.

Det är min ambition att parterna ska komma överens. Alternativet tror jag inte så många vill ha, nämligen att, precis som Miljöpartiet verkar vara inne på, politiken behöver gå in och bestämma över huvudet på markägare och jägare.

Det är viktigt att vi har en kunskapsbaserad diskussion om älgförvaltning. Även om stammen har minskat under flera år betyder det inte att älgen är hotad som art. Jag anser också att det totala vilttrycket måste tas med i beräkningen, och det ska finnas plats för en livskraftig och stark älgstam samtidigt som skadorna för skogsbruket måste vara hanterbara.

Anf. 184 ELIN SÖDERBERG (MP):

Fru talman! Det är bra att det finns en adaptiv förvaltning. Den som nämndes här ska styra mot mål, och det finns ett mål på 5 procents betesskador. Men representanter för en stor skogsindustri har sagt till mig att det inte finns något mål om hur många älgar som ska finnas.

Den oro som jag tar upp i min interpellation kommer från svenska älgjägare. De hävdar att det inte kommer att finnas lika mycket älg att jaga därför att älgstammen minskar kraftigt, oavsett om älgen är hotad eller om det inte finns en önskan om att ha en större älgstam och bättre förutsättningar för älgjakt. Och jag skulle vilja se en större älgstam.

Samverkan och dialog är otroligt bra, och det är jätteviktigt att landsbygdsministern jobbar med detta. Men jag får inget svar på huruvida regeringen vill se en ökad älgstam. En balans kan innebära större fodertillgång och fler älgar, men en balans kan också innebära färre älgar och mindre foder.

Vad är det regeringen ser framför sig? Vill man uppnå balans och prioritera målet om max 5 procents betesskador? Eller finns det ett intresse från landsbygdsministern att se fler älgar så att det blir bättre förutsättningar för älgjakt?

Fru talman! De flesta mindre och medelstora markägare har en annorlunda inställning till sin skog än de absolut största skogsbolagen. Markägare som också är jägare ser flera olika värden och nyttor, allt från svampskogen till jaktmarkerna och även de ekonomiska nyttorna i virkesproduktion.

Svenska Jägareförbundet anser att avskjutningstakten måste minska så att älgen kan återhämta sig. Förbundet efterlyser också ett förändrat skogsbruk där älgen har lättare att hitta mat. I landsbygdsministerns svar hör jag fortfarande inga förslag från regeringen när det gäller om man vill se fler älgar och om vilka konkreta åtgärder regeringen är beredd att vidta.

Anf. 185 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Om ledamoten hade varit här när jag hade mitt första anförande hade hon hört mig prata en hel del om bland annat Skogsstyrelsens arbete ”Mera tall”, och så vidare.

Det är klart att fodertillgången är helt central för hur stor viltstam det går att ha. Det är också viktigt att återigen påpeka att det inte bara handlar om älgen. Andra klövvilt går också hårt åt skogen, och det måste vi på ett mycket bättre sätt ta hänsyn till.

Precis som både interpellanten och jag noterar har älgstammen minskat med nästan 27 procent över tid. Ändå ser vi inte att betesskadorna minskar i samma takt. Det har många olika orsakssamband, bland annat att det har planterats mer gran. Det gör att annan vegetation som är positivt foder för bland annat älgar har minskat i omfattning.

Jag hoppas att ledamoten hör vad jag försöker förklara. Jag vill se en högkvalitativ älgstam, men samtidigt måste det vara hanterbara skador inom skogsbruket. Där är balansen mellan foder och viltstammar helt avgörande, och det finns många sätt och projekt.

Det nuvarande älgförvaltningssystemet infördes 2012 och 2013. Under den tiden har stammen minskat med 27 procent på nationell nivå. Men det är svårt att inte påpeka att jag har varit landsbygdsminister i tolv månader. Miljöpartiet har stött regeringsunderlaget eller suttit i regeringen i tio kontrollerade år av denna tid. Det här är ingen utveckling som har skett nu. Min motfråga blir: Vilka insatser gjorde Miljöpartiet under regeringsåren eller när man stödde en regering för att vända utvecklingen? Vad gjorde man för att fortsätta ha ett aktivt skogsbruk där mer tall planteras?

Anf. 186 ELIN SÖDERBERG (MP):

Fru talman! När Miljöpartiet satt i regeringen tillsatte vi historiska resurser för skydd av natur. De bidrar till bättre skydd, mer biologisk mångfald och bättre förutsättningar för att hitta andra typer av foder för älgen. Vi arbetade också med att reformera skogspolitiken, och vi förhandlade fram en helt ny skogsproposition. Detta bidrar till det jag nämnde tidigare, nämligen en skogspolitik som gynnar mer hållbart brukande, en stärkt biologisk mångfald, en ökad kolinbindning i skogen och en klimatanpassning så att vi säkrar skogsråvara långsiktigt. Med den typen av skogspolitik får vi också större fodertillgång för klövviltet och därmed bättre förutsättningar för en växande älgstam och bättre förutsättningar för älgjakt framöver. Det var vad vi drev på för i regering.

Det som bekymrar mig är att jag har lyssnat på landsbygdsministrarnas svar och även läst det utan att få svar på hur man ser på älgstammens utveckling framöver. Tycker man att den nivå som den har minskat till är en bra nivå? Ser man behov av att minska den ytterligare, likt en del stora skogsbolag som efterfrågat ytterligare avskjutning av älgstammen? Eller vill man se en ökad älgstam och bättre förutsättningar för älgjakt? Skrivningarna i svaret om en livskraftig stam, balans och så vidare svarar inte på den frågan.

Jag skulle vilja kunna ge svenska älgjägare ett tydligt svar att politiken vill se en ökad älgstam, men jag får inte det svaret från landsbygdsministern i dag.

Anf. 187 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag tror att Elin Söderberg förstår precis vad jag säger. Det ledamoten vill är att jag ska ge ett enkelt svar på komplicerade frågor.

Jag har försökt förklara det här. Vi kan ha en betydligt större älgstam i dag – om inte skogsskadorna blir för stora. Det handlar om vilken fodertillgång viltet har i skogen, vilka träd som planteras, hur mycket lövträd det finns och hur mycket brynbruk vi har. Hur mycket skogsbryn är det innan den tätare tall- eller granskogen kommer till? Allt det här arbetar Skogsstyrelsen aktivt med.

Jag har haft möten och samtal med organisationerna – de som är mitt uppe i det här, som har sina representanter i älgförvaltningsområdena och som sitter på mötena när man fattar beslut. Jag tycker att det är helt självklart att det är dem vi främst ska lyssna på. Nu har de chansen att återkomma till oss. Vad kan vi göra för insatser? Vad kan de göra för insatser från markägarperspektiv och från jägarperspektiv för att vi ska få till den här balansen?

Vi har inget mål i Sverige om antalet älgar. Det kanske Miljöpartiet har. Men jag tror inte att det är något annat parti som har det, utan det handlar om balansen. Om det finns tillräckligt med mat och skogsskadorna blir hanterbara, ja, då kan vi ha en större stam. Det är det som en adaptiv förvaltning handlar om.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 188 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Monica Haider har frågat mig om jag är beredd att se över driftsstödsnivån till dagligvarubutiker.

Landsbygdens utveckling är avgörande för hela Sveriges framgång. Här har regeringen ett samlat fokus: Hela Sverige ska fungera. Villkoren för att bo, verka och leva i hela landet behöver förbättras.

Landsbygdernas förutsättningar och utmaningar skiljer sig emellertid åt i olika delar av landet. Det ställer ibland krav på olika insatser och lösningar i olika typer av landsbygder. För att uppnå målet för landsbygdspolitiken behövs därför en bredd av insatser inom många politikområden.

En insats som är viktig i alla landsbygder är att stödja de lanthandlare och de drivmedelsstationer som finns runt om i Sverige. Därför finns ett antal stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder.

Det särskilda driftsstödet, som Monica Haider uppmärksammar i denna interpellation, är ett av dessa stöd. Regeringen bedömer att detta är ett stöd som konkret bidrar till möjligheten att bo, verka och leva i alla delar av landet.

Regeringen har ett tydligt landsbygdsfokus och arbetar målmedvetet för att förbättra förutsättningarna för dem som bor, lever och verkar på landsbygden. Landsbygdernas utveckling är avgörande för hela Sveriges framgång. Därför har regeringen inlett ett arbete för att göra en samlad översyn av landsbygdspolitiken.

Anf. 189 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! Tack för svaret, statsrådet!

Min fråga till statsrådet var om han är beredd att se över nivån på det särskilda driftsstödet till dagligvarubutiker. Svaret jag fick är att regeringen har inlett ett arbete för att göra en samlad översyn av landsbygdspolitiken.

Under den tiden kommer säkert ett antal butiker att få lägga ned. Vi vet ju alla att det kommer att ta tid att göra en samlad översyn av politiken. Det är ett väldigt stort område, och som statsrådet säger i sitt svar berör det inte bara det här utan även andra politikområden.

Den senaste tiden har vi sett ökade kostnader för hela samhället. Det är kostnader för mat, drivmedel och energi, räntekostnader med mera. Detta innebär att kostnaderna för dagligvarubutiker på landsbygden också har ökat och att deras lönsamhet har minskat.

Kommersiell service är viktig i hela landet. Ett serviceställe är inte bara ett ställe där man kan handla mat och annat utan också en viktig mötesplats för oss som bor i glesbygd. På en del ställen, till exempel i Lidhult, finns det bibliotek. I Häradsbäck finns det kafé och restaurang. I Liatorp finns det apotek, spelbutik och paket- och Systembolagsutlämning. Det är alltså mötesplatser för hela bygden. Ibland har de också drivmedel och på vissa ställen till och med en laddstolpe.

För några av de här butikerna är stödet en förutsättning för att överleva. Det har också visat sig i utvärderingar att avståndet till närmaste butik har minskat de senaste åren sedan vi införde stödet, vilket pekar på att stödet faktiskt har haft betydelse.

Nu ska regeringen mäta på ett nytt sätt. I stället för avstånd mellan dagligvarubutiker ska man mäta antalet butiker som får stöd. Vi får se hur det blir med det och vad som kommer ut av det. Det får statsrådet gärna utveckla.

Tillväxtverket bedömer i sin rapport 0363 att kommersiell service ger ett robustare samhälle och att det särskilda driftsstödet till butiker i sårbara och utsatta områden, som infördes under 2016 av den socialdemokratiska regeringen, har haft särskilt stor betydelse för att bromsa fortsatt butiks-avveckling med sämre tillgänglighet som följd.

Därför är det nu viktigt att se över nivån på driftsstödet så att butikerna kan vara kvar på landsbygden. Vi socialdemokrater lägger i vår budgetmotion 20 miljoner mer än regeringen för att stötta kommersiell service.

Fru talman! I rapporten kan man också läsa att kommuner säger att tillgängligheten i dag beskrivs som stabil men inte robust. Servicen på landsbygden är på en miniminivå som inte kan minska utan att det får konsekvenser för möjligheten att bo och verka på landsbygden i Sverige, särskilt i händelse av kris. Den kommersiella servicen är oerhört viktig för ett robust och resilient samhälle, och kommunerna säger att de under pandemin blivit medvetna om denna betydelse i större utsträckning. Krisberedskapen stärks om befolkningen klarar sig själv i så stor utsträckning som möjligt, och den kommersiella servicen är en samhällsfunktion som underlättar för människor att bo och verka där den finns.

Om butiker lägger ned får befolkningen i dessa områden långt att åka till närmaste serviceställe. Det kan drabba vissa grupper, framför allt äldre, särskilt hårt.

Min fråga till statsrådet är: Hur lång tid kommer det att ta att göra en samlad översyn av landsbygdspolitiken?

Anf. 190 ISAK FROM (S):

Fru talman! Tack, Monica Haider, för en viktig interpellation! Tack, landsbygdsministern, för svaret!

Jag ser att landsbygdsministern sedan våra två tidigare interpellationsrundor om ungefär samma ämne har utvecklat sitt svar. Nu säger regeringen att man har inlett ett arbete för att göra en samlad översyn av landsbygdspolitiken. Det är ju välkommet, men då är Monica Haiders fråga ytterst motiverad. Hur lång tid kommer det här att ta, och vad kommer det att innebära? Det tror jag att ganska många är riktigt intresserade av.

Som Monica Haider beskriver behöver samhället, staten, gå in och stötta när marknaden inte finns på plats. Jag har ett konkret exempel hemifrån. Jag besökte ett serviceboende där äldre, relativt friska människor bor. De vittnade om frustrationen över att två gånger behöva åka 18 mil tur och retur för att skaffa ett id-kort eller hämta ut sitt pass. Vi har på område efter område ute i landet försämrat vanligt folks möjligheter att leva och bo.

I regeringens budget ser vi nu också att man inte räknar upp anslagen till vare sig bensinstationer eller lanthandlare, vilket gör att fler riskerar att få en sämre service. Vi har tidigare här också talat om regeringens prioritering att sänka bensin- och dieselskatten, något som gynnar storstadsinvånarna mycket mer. Man hade kunnat välja linjen att stötta dem som bor i glesbygd, i småkommunerna.

Så sent som nu i veckan kom det ett nödrop från Studieförbundet – detta har vi också pratat om – som ser ytterst allvarligt på regeringens budget vad gäller studieförbunden. Studieförbundens verksamhet är helt avgörande ute i små kommuner, för att upprätthålla både bildning och kulturverksamhet. Detta är ytterligare ett område där Sverigedemokraternas politik tyvärr har fått för stort genomslag.

Jag hoppas att även dessa delar kommer med i en samlad översyn av landsbygdspolitiken.

Detta granskas; det är fler som tittar på det här. Vad kommer regeringen faktiskt att göra? Hittills är det inte så imponerande.

Senast i dag hörde vi under frågestunden att regeringen gör en översyn av statliga myndigheter för att se vilka man kan slå ihop och kanske ta bort. Kommer detta att innebära en sämre service för medborgarna ute i landet, i de mindre kommunerna? Det tror jag också att väldigt många vill veta. Oavsett var vi bor ska vi ha rätt till samma statliga service.

Anf. 191 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! En god tillgång till kommersiell service, i form av till exempel dagligvarubutiker och gärna bemannade drivmedelsstationer, är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo och ha sitt företag eller sin verksamhet på andra ställen än på de större orterna eller i de större städerna. Så kommer det nog alltid att vara. Den kommersiella servicen och det övriga näringslivet är tätt beroende av varandra för att kunna fungera. Utan service har vi inga företag, men utan företag har vi inte heller någon service.

Dessa verksamheter har särskilt stor betydelse eftersom de, precis som interpellanten nämnde, fungerar som knutpunkter. De är inte bara servicepunkter för annan service – det kan handla om post, spel eller att fungera som ombud för diverse verksamheter – utan också mötesplatser för människor på landsbygden. Detta är alltså oerhört viktigt.

Riksdagen har på förslag från regeringen anslagit över 162 miljoner för att upprätthålla kommersiell service på landsbygden. Det handlar om det särskilda driftsstödet men också andra bidrag som regionerna kan bevilja, exempelvis investeringsbidrag. Förra året beviljades nästan 270 lanthandlare driftsstöd. Detta är ett stöd som mycket konkret bidrar till möjligheten att bo, verka och leva i glesbygd och på landsbygden.

För att stärka lanthandlarna extra i det rådande omvärldsläget har regeringen också beslutat om ett särskilt servicebidrag på 25 miljoner kronor under innevarande år till dagligvarubutiker i serviceglesa områden.

Anf. 192 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! Det statliga driftsstödet till dagligvarubutiker infördes av den socialdemokratiska regeringen 2016, och det har varit väldigt viktigt för landsbygden. Det visar också utvärderingarna, som jag sa i mitt förra inlägg.

Detta gäller också när det är kris. Vi såg under pandemin hur de äldre fick komma till butiken på särskilda tider, och det kördes också ut varor till många, speciellt äldre. Man kunde ringa och beställa och behövde inte beställa över nätet, vilket många äldre tycker är svårt; det kan kallas e-handel över telefon. Butiksägarna gjorde alltså vad de kunde för att minska smittspridningen, vilket var viktigt och bra.

När det gäller regional utveckling anslår vi i den socialdemokratiska budgetmotionen för nästa år 20 miljoner mer än regeringen till offentlig och kommersiell service. Vi ser att det särskilda driftsstödet till dagligvarubutiker har urholkats sedan 2016, så det är väldigt viktigt att höja stödnivån. Detta är de signaler jag får från butiksägare som får stödet. Jag får också signaler om att lönsamheten minskar. Man kan också fundera över omsättningsgränsen, som är 11 miljoner. Är även detta något man behöver titta på?

Fru talman! Det finns en rad verktyg för att stödja de små butikerna i gles- och landsbygdsområdena, utöver det särskilda driftsstödet. Det rör sig om hemsändningsbidrag, investeringsstöd, lånevillkor, betaltjänstombud med mera. Jag undrar om regeringen vid översynen av landsbygdspolitiken ska se över all landsbygdspolitik. Eller är det utgiftsområde 19 som ska ses över? Och jag upprepar min fråga: När ska översynen vara klar?

Jag kan tycka att det kanske också är dags att se allt detta i ett bredare perspektiv. Det kanske är dags att titta på service över huvud taget och på flera politikområden, där även den offentliga sektorn ingår. Hur ska servicen se ut i hela landet?

Vi behöver service i hela landet – skola, vård och omsorg. Välfärden är också en förutsättning för att vi ska kunna bo och verka överallt. Finns den inte blir det svårt. Därför tillför Socialdemokraterna också mer pengar till regionerna och kommunerna i vår budget.

Socialdemokraterna har också i sin budgetmotion lagt fram ett förslag om en tankrabatt, som ska beräknas per bil med ett individuellt inkomsttak på 50 000 och ett tak på 2 000 kronor per bil. Vi tänker att detta ska viktas geografiskt utifrån Tillväxtverkets indelning i sex kommungrupper. Det skulle innebära att kommuner som huvudsakligen består av landsbygd, med sämre möjlighet till kollektivtrafik, får en högre rabatt, medan invånare i större samhällen och städer får en gradvis minskad tankrabatt. Det är en riktad åtgärd som träffar dem som behöver det mest.

Fru talman! Jag inledde mitt anförande med att butiken ofta är ett nav, en samlingsplats och en plats för informationsspridning i bygden och för att upprätthålla en social sammanhållning på landsbygden. Därför är det viktigt att stödet finns kvar och dessutom höjs. Min fråga är alltså återigen: Kan statsrådet tänka sig att höja stödet?

Anf. 193 ISAK FROM (S):

Fru talman! Den här kammaren har varit väldigt engagerad i landsbygdens förutsättningar, särskilt under de två föregående mandatperioderna. Tidigare landsbygdsministern Sven-Erik Bucht tillsatte också landsbygdskommittén, som lämnade 73 förslag. Några av dem är genomförda, men de kan behöva uppgraderas.

Jag tänker särskilt på hur man prioriterade och satsade pengar på de minsta kommunernas näringslivsutveckling. Det var oerhört positivt. De pengarna gör fortfarande stor verkan, och det är välkommet att de är kvar. Stödet till enskilda vägar är också jätteviktigt att utveckla.

Men det handlar om fler och fler delar, så min fråga till landsbygdsministern är: Hur tänker landsbygdsministern samverka med riksdagen och oss andra partier? Det är ganska många som är intresserade, och jag tror att vi skulle nå större framgång om vi kunde hitta en större enighet. Avser

landsbygdsministern att tillsätta en ny landsbygdskommitté, eller hur har han tänkt jobba med denna fråga?

Prot. 2023/24:39
30 november

Svar på
interpellationer

Anf. 194 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! När man säger att vi ska ta ett samlat grepp över landsbygdspolitiken betyder det inte att inget som berör landsbygden kommer att ske innan det arbetet är klart. Det är inte detta som är ambitionen.

Det arbete som vi nu har inlett handlar om att arbeta fram en samlad landsbygdspolitisk proposition. Det tar tid. Och landsbygdspolitik är ett brett område – det är inte bara landsbygdsministerns område utan också sjukvårdsministerns, socialministerns, socialtjänstministerns och utbildningsministerns. I princip alla ministrars portföljer har med landsbygden att göra. Detta arbete har vi nu inlett.

Målsättningen är att det ska vara klart senast 2026. Men det betyder inte att man inte kan göra något innan dess. Vi tillförde lanthandlare 25 miljoner under innevarande år för att vi såg att de hade en ansträngd situation.

Jag vill påstå att detta är den mest landsbygdsvänliga regering det här landet har haft på en hel generation. Socialdemokraterna i opposition vill gärna låta väldigt landsbygdsvänliga, men sanningen är att de är och förblir bakbundna av dem som de väljer att samarbeta med. I de senaste fallen har det handlat om Miljöpartiet.

Fina ord är en sak, men det är på frukten man känner trädet. Under förra mandatperioden, då Socialdemokraterna styrde, steg dieselpriiset med 60 procent. Nu sänker vi skatten på alla drivmedel och minimerar reduktionsplikten som har slagit oproportionerligt mot landsbygden. Landsbygdens straffpåлага ska bort.

Ni var och är splittrade i en väldigt viktig landsbygdsfråga, nämligen synen på skogsbruket, och till och med i så avgörande frågor som förnybarhetsdirektivet och naturrestaureringslagen. Med den nuvarande regeringen står Sverige upp för det svenska skogsbruket i EU.

En annan viktig landsbygdsfråga är vargen. Under er tid ökade antalet vargar i Sverige med 50 procent. Nu har vi satt som mål att vi ska försöka verkställa det som riksdagen har tillkännagivit – jag tror att det är tio eller tolv gånger. Nu börjar vi också knyta till oss fler vänner inom EU för att få till stånd denna förändring, som troligtvis även behöver ske på den nivån.

Vi förlänger nedsättningen av skatten på jordbruksdiesel. Vi prioriterar svensk försörjningstrygghet, och vi har börjat kapa jordbrukets regelkrångel.

Den här regeringen arbetar för att göra Sverige starkt och levererar för att hela Sverige faktiskt ska fungera.

Anf. 195 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! Här fick vi lite ytterligare information av statsrådet som vi inte hade fått tidigare. Det tackar vi för.

Statsrådet säger att man är bakbunden av dem man samarbetar med. Det gäller ju även denna regering och alla regeringar, för det ser väl inte ut som om något parti över tid kommer att få egen majoritet i riksdagen.

Det är också glädjande att statsrådet säger att det ska bli en landsbygdsproposition. Då skulle jag vilja gå vidare lite med det som Isak From talade

om. Är ministern beredd att ta in synpunkter och att se till att vi kan komma överens här, alltså att vi samarbetar mer inom detta område?

Nu sa ministern i sitt svar att detta kommer att gälla flera politikområden. Det var ju en av de frågor jag hade. Detta är välkommet.

Som jag sa i mitt anförande är välfärden en viktig del för att landsbygdspolitiken ska fungera och för att människor ska kunna bo och verka överallt. Ministern skriver också att stödet konkret bidrar till möjligheten att bo och verka i alla delar av landet. Där är vi helt överens. Men stödet behöver höjas. Det är kris bland lanthandlarna nu. De behöver ett högre stöd. 300 000 räcker inte med de kostnadsökningar som man har haft. Jag skulle vilja vädja till ministern om att höja stödet.

Anf. 196 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Regeringen har ett tydligt lantbruksfokus, och vi arbetar målmedvetet för att förbättra förutsättningarna för alla som har sin verksamhet, sitt hem och sitt liv på de svenska landsbygderna. Det är också viktigt att konstatera att landsbygdernas utveckling inte bara är avgörande för landsbygderna utan för precis hela Sveriges framgång. Därför har vi på Landsbygds- och infrastrukturdepartementet inlett ett arbete för att göra en samlad översyn av hela landsbygdspolitiken inom flera politikområden. Där är målsättningen att lägga fram förslag som stärker landsbygdernas förutsättningar.

Översynen är en del av regeringens arbete för att hela Sverige ska fungera. Vi vill involvera många aktörer i det arbetet. Vi kommer därför att stämma av med en mängd olika aktörer och garanterat också med berörda utskott, vilket ju kan bli många i riksdagen. Det kan handla om frågor som berör de areella näringarna, regional utveckling, infrastruktur, boende eller samhällsplanering. Det är frågor som Landsbygds- och infrastrukturdepartementet ansvarar för. Men det kan även handla om frågor som rör statens närvaro, tillgången till vård, skola och omsorg, kommunernas kapacitet att klara sitt uppdrag, förutsättningarna för näringslivet, tillgången till kultur och utbildning och civilsamhällets förutsättningar med mera.

Kapaciteten och förmågan att hantera de utmaningar, kriser och samhällsförändringar som påverkar landsbygderna är en fråga som också behöver utvecklas. Målsättningen är som sagt att lägga fram en proposition år 2026. Avsikten med arbetet är även att höja medvetenheten om förhållandena på de svenska landsbygderna. Vi arbetar hårt för att lyckas med den ambitionen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2023/24:194 om stärkt djurvälfärd i svensk kycklingindustri

Anf. 197 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Sofia Skönnbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen och jag planerar att vidta med anledning av de djurvälfärdsbrister som har uppmärksamrats i svensk kycklingindustri det senaste året. Sofia Skönnbrink har vidare frågat mig om jag ser ett behov av en omställning från

snabbväxande till mer långsamväxande kycklingraser i Sverige, och om inte, hur djurväl-färdsbrister kopplade till hybrider såsom Ross 308 i så fall ska kunna stävjas. Dessutom har Sofia Skönnbrink frågat mig på vilket sätt regeringen och jag ska se till att uppföljningen av regelefterlevnaden i svensk djuruppfödning och livsmedelsproduktion förbättras.

Inledningsvis vill jag understryka att det är upprörande att se djur som får illa. Djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Sjuka eller skadade djur ska tas om hand så fort som möjligt och ges vård eller avlivas på ett tillåtet sätt. Djurskyddskontrollen är en viktig uppgift som länsstyrelserna utför, och regeringen följer upp hur kontrollen utförs och fungerar. Det är dock alltid den enskilda djurhållaren som är ansvarig för att lagstiftningen följs och att åtgärder vidtas för att komma till rätta med eventuella brister.

Avelsarbetet för slaktkyckling är en internationell företeelse, och avelsurvalet görs inte i Sverige. Merparten av världens slaktkycklingavel sker i Europa, och därför är det angeläget för regeringen att stärka EU:s djurskyddslagstiftning för att få till stånd en förändring på EU-nivå. Sverige har i samband med den översyn som pågår bland annat spelat in att välfärden för slaktkycklingar behöver förbättras och att det behövs specifik lagstiftning för just föräldradjur, vilket i dag saknas på EU-nivå. En av de åtgärder som har framhållits är vikten av att både djurväl-färd och djurhälsa beaktas vid avel så att det inte blir ett alltför ensidigt fokus på produktionsegenskaper som tillväxt.

Det kan inte uteslutas att ytterligare åtgärder behöver övervägas från politiskt håll för att möta den utveckling vi har sett och trygga djurens välfärd. Jag har nyligen inlett en dialog med berörd branschorganisation om hur de ser på situationen och vägen framåt. Detta handlar inte bara om att trygga djurens välfärd utan även om att upprätthålla konsumenternas förtroende för svensk djurhållning och i förlängningen också svensk livsmedelsproduktion.

Anf. 198 SOFIA SKÖNNBRINK (S):

Fru talman! Tack, landsbygdsministern, för svaret! Nu har det gått nästan exakt ett år sedan vi i programmet *200 sekunder* fick ta del av väldigt upprörande foton och videoklipp från en svensk kycklinggård. Det rörde sig om skadade och sjuka fåglar som inte längre kunde röra sig normalt för att deras kroppar hade blivit för tunga för dem att bära.

Nu har vi återigen, genom *Uppdrag granskning – Kycklingens pris*, fått se vad den intensiva fågeluppfödningen riskerar att medföra. Många reagerade väldigt starkt på föräldradjurens strikta diet, som hade resulterat i fjäderplockning och kannibalism. Till råga på allt visade det sig att kontrollmyndigheten vid ett flertal tillfällen hade påtalat brister vad gällde företagens avlivningsmetoder men att detta inte hade blivit åtgärdat.

Fru talman! För mig, som är en sann djurvän, gör det minst sagt ont att bevittna denna typ av misskötsel av djur. Att behandla djur på det här sättet är inte okej i ett land som Sverige, som har ett starkt djurskydd och som är känt för sin goda djurväl-färd. Djuren förtjänar bättre, och våra konsumenter ska kunna lita på att svenska produkter är framställda på ett etiskt riktigt sätt.

Fru talman! Slaktkycklingarnas situation har vid ett flertal tillfällen uppmärksamats. Och användandet av hybrider, såsom Ross 308, har

många gånger ifrågasatts. Dessutom har det tidigare framkommit stora brister när det kommer till transport av fåglar och rutiner i samband med slakt. Man har sett brutna vingar och avlivning som inte har föregåtts av en korrekt bedövning. Detta har veterinärer och inspektörer konstaterat under sina kontroller.

Men något som det inte har pratats så mycket om är just avelsdjurens situation, som *Uppdrag Granskning* nu valde att lyfta fram.

Likt sina avkommor har föräldradjuren väldigt stor aptit, och de har en stor tillväxtförmåga. Men till skillnad från kycklingarna ska de inte slaktas, utan de ska fortsätta leva för att kunna lägga ägg. Det medför att de måste hållas på en väldigt strikt diet för att de, rent ut sagt, inte ska äta ihjäl sig.

Branschen intygar att inga fåglar svälter utan att de får en välavvägd fodergiva som är anpassad efter deras näringsbehov. Men även om de inte svälter blir de aldrig helt tillfredsställda, eftersom de är framavlade för att vilja äta väldigt mycket foder och för att växa snabbt. Detta riskerar som sagt att resultera i oönskade beteenden, såsom fjäderplockning och i de mest extrema fallen kannibalism.

Fru talman! Om vi skulle fråga konsumenterna tror jag att det är väldigt få som skulle svara att de tycker att det är okej att behandla djuren på det här sättet och att pressa dem så hårt. Samtidigt har konsumenterna vant sig vid billig kyckling i affären. Och jag tror att väldigt få skulle vilja betala mer för maten, särskilt nu när vi befinner oss i den här svåra ekonomiska situationen.

För att vi inte ska riskera att konsumenterna väljer bort svenska produkter behöver priset hållas kvar på en rimlig nivå samtidigt som vi stärker djurvälferden.

Jag har inte riktigt fått svar på hur regeringen tänker arbeta för att stärka välfärden i svensk kycklinguppfödning. Ministern hänvisar till den pågående översynen av den EU-gemensamma djurskyddslagstiftningen. Men vi vet ju att den blev stoppad, så hur det ska hjälpa här och nu förstår jag inte riktigt.

Sedan nämner landsbygdsministern att han har fört samtal med branschen. Men han har inte gett några konkreta exempel på vad de samtalen har lett till, alltså vilka förbättringsförslag som har presenterats. Därför skulle jag återigen vilja fråga landsbygdsministern vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att komma till rätta med de konstaterade djurvälferdsbristerna i svensk kycklinguppfödning.

Anf. 199 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Precis som interpellanten säger har Sverige en stark djurskyddslagstiftning med i många fall mer detaljerade djurskyddskrav än vad EU och särskilt enskilda medlemsstater har.

När det gäller slaktkycklingar har vi i Sverige särskilda bestämmelser även för avelsdjuren, vilket saknas inom EU. Men där är det viktigt att komma ihåg var avelsarbetet primärt sker. EU är alltså svaret på många av dessa frågor.

Vi vet att detta tar längre tid, men vad skulle konsekvensen bli om vi inte skulle bry oss om att fler ska höja sina djurskyddskrav? Jag tror inte att det skulle leda till att fler kycklingar får det bättre. Jag tror att det skulle leda till att importen ökar. Och vi vet att det finns många länder – många

tredjeländer – som vi importerar från i dag som har betydligt sämre standard än vad vi har i vår svenska uppfödning.

Detta är ingen fråga som är enkel – få frågor är ju det.

Men det är oerhört viktigt att vi ser till att de regler som vi har följs upp. I Sverige har vi också till exempel regler kring näbbtrimning – det är inte någon näbbtrimning. Man tar inte bort klon på tuppen. Detta ställer ännu högre krav på hur man håller framför allt föräldradjuren, för då finns det en ökad risk. Detta kräver ännu mer tillsyn och ännu bättre koll, eftersom vi i grund och botten har dessa regler.

Branschen är medveten om detta, och generellt sett gör man ett bra jobb. Det kommer alltid att finnas problem – jag är helt övertygad om det – eftersom det är människor som till syvende och sist bär ansvaret. Men vi ska försöka minimera dem så mycket som möjligt.

Ja, jag har träffat branschen. Man är medveten om det här. Jag har också träffat det aktuella företaget, som omedelbart vidtog åtgärder. Man har bytt ut ledningen, och man genomför flera olika saker som naturligtvis kommer att följas upp i dialoger.

Jag tvivlar inte en sekund på ledamotens engagemang i de här frågorna – lika lite som jag tvivlar på regeringens engagemang i dessa frågor. Det är oerhört viktigt att vi fortsätter att arbeta aktivt, som även den förra regeringen gjorde, på EU-nivå för att få till en skillnad på riktigt.

Anf. 200 SOFIA SKÖNNBRINK (S):

Fru talman! Ja, vi är rörande överens om att det är jätteviktigt att övriga EU-länder kommer ikapp Sverige vad gäller djurskyddslagstiftningen. Det som oroar mig är att detta verkar dras i långbänk. De förslag på ny lagstiftning som skulle presenteras blev ju stoppade. Det är just därför som jag ville veta mer här och nu vad regeringen planerar att vidta för åtgärder för att komma till rätta med de brister vi har sett här i Sverige under det senaste året. Men översynen i EU är såklart jätteviktig. Där är vi fullständigt överens.

När jag och landsbygdsministern senast diskuterade denna fråga pratade vi mycket om den svenska djurskyddskontrollen och om hur uppföljningen av lagstiftningen skulle kunna förbättras. Men en annan fråga som jag tror att vi behöver ställa oss är om snabbväxande hybrider, såsom Ross 308, verkligen är förenliga med vår nya moderna djurskyddslag som antogs 2019.

Fru talman! Många av de djurväl-färdsbrister som har uppmärksammats inom svensk kycklingindustri den senaste tiden hänger faktiskt till stor del ihop med den snabbväxande hybrid som man har valt att använda sig av. Ross 308 är en fågel som på endast fem veckor ska nå sin färdiga slaktvikt. Det är en väldigt snabb tillväxttakt som riskerar att medföra en hel del hälsoproblem, såsom ledproblem och i värsta fall organsvikt och plötsligt hjärtstopp.

Som jag tidigare nämnde är dessa fåglar framavlade för att de ska ha en stor aptit och växa snabbt. Så är det för att man ska öka effektiviteten, vilket leder till lägre produktionskostnader och priser ute i butik. Men då är frågan om det verkligen är rätt att låta snabb tillväxt gå före djurens välbefinnande. Frågar ni mig kan jag säga att jag inte tycker det.

Prot. 2023/24:39
30 november

Svar på
interpellationer

Fru talman! Glädjande nog finns det en annan väg att gå. Det har bland annat vårt grannland Norge visat. Där har den största producenten av kyckling, Norsk Kylling, lagt om hela sin produktion. Man har bytt ut den snabbväxande rasen Ross 308 mot en mer långsamväxande hybrid vid namn Hubbard. Hubbard har en något långsammare tillväxttid och lever ungefär två veckor längre än Ross 308.

Detta minskar påfrestningen på leder och organ, vilket har visat sig leda till friskare kycklingar som kan röra sig naturligt hela vägen fram till slaktdagen.

Även om dessa kycklingar har tillgång till mat hela dagen och lever längre menar Norsk Kylling att produktionskostnaderna inte har ökat eftersom fler fåglar överlever hela vägen fram till slakt. Med andra ord minskar svinnet.

Fru talman! I Sverige utgör dessa långsamväxande hybrider endast 1 procent av kycklingarna. Det går att jämföra med Norge där de utgör 30 procent.

Landsbygdsministern har nämnt att översynen av den EU-gemensamma djurskyddslagstiftningen spelar en nyckelroll i denna fråga eftersom majoriteten av aveln sker ute i Europa.

Däremot finns det ingenting som säger att Sverige inte kan gå före. Det har vi gjort i flera avseenden tidigare. Till exempel kom regeringen med ett förslag ganska nyligen om att avsätta 180 miljoner kronor för frivillig avveckling av svenska minkfarmer. Med detta i åtanke kanske det inte är otänkbart att försöka hitta en liknande lösning för kycklinguppfödningen, alltså att man ger ekonomiskt stöd till dem som vill prova på att ställa om sin produktion och föda upp mer långsamväxande kycklinghybrider.

Mín nästa fråga till landsbygdsministern blir därför om han ser ett behov av en omställning från snabbväxande till mer långsamväxande hybrider i Sverige. Och om han inte gör det, vilka andra lösningar ser regeringen för att komma till rätta med djurväl-färdsbrister som är kopplade till snabbväxande hybrider som Ross 308?

Anf. 201 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Det är angeläget att en översyn av EU-lagstiftningen på detta område genomförs fullt ut. Detta har jag framfört tidigare i kammaren. Och vi kommer att fortsätta att driva på detta så hårt vi kan gentemot kommissionen.

Men det ena utesluter inte det andra. Nationella åtgärder kan också behöva övervägas. Som jag nämnde är dialogen inledd med näringen om situationen och vägen framåt. Och jag har, som sagt, också besökt ett företag som är verksamt i avelsbranschen.

Som i alla svåra och ibland väldigt jobbiga frågor är det så att när man börjar gräva öppnar sig en större bredd i komplexiteten.

Vi vet också att det beror mycket på djurhållningen hur djurväl-färden är även hos dessa avelsdjur. Man avlar på många av de egenskaper som ledamoten nämner – kraftigare ben och organ som håller hela livet – och har i avelsarbetet internationellt sett minskat dödligheten och minskat olika typer av skador.

Jag säger inte att det ena eller det andra är rätt eller alltid ska vara rådande. Men för att komplicera det hela finns det också problem med den typen av kycklingar som växer långsammare, och det handlar om två

veckor. Exempelvis fick jag uppgifter för inte så länge sedan om att antibiotikaanvändningen är betydligt större hos dem. Det finns problem som behöver hanteras även där.

Och man kommer aldrig någonsin att komma ifrån att det absolut viktigaste för djurvälrfärden är att vi har djurägare och djurhållare som sköter sitt uppdrag och varje dag säkerställer, och troligtvis flera gånger varje dag, att deras djur har det bra och att de följer den lagstiftning som vi har.

Vi utesluter alltså ingenting. Men vi har inte heller någonting nytt på bordet. Jag tycker att det är rimligt att man för en dialog med dem som arbetar inom branschen och att man försöker få en så bred och klar bild som möjligt innan man fattar eventuella beslut. Och det är vad regeringen kommer att göra.

Anf. 202 SOFIA SKÖNNBRINK (S):

Fru talman! Jag tackar ministern för detta svar. Då väntar jag med spänning på att få höra mer om vad dessa samtal med branschen och regeringens överläggningar mynnar ut i. Till dess får vi hålla till godo med detta.

Jag har sagt det förut, och jag kommer att säga det igen, nämligen att denna typ av djurvälrfärdsbrister och skandaler riskerar att skada förtroendet för svensk livsmedelsproduktion och djuruppfödning. Det är ett väldigt hårt slag mot alla de verksamhetsutövare som dagligen gör sitt yttersta för att ta hand om sina djur på bästa sätt och som levererar livsmedel till konsumenterna som lever upp till deras förväntningar.

Därför är det, precis som landsbygdsministern säger, så himla viktigt att man har en bra kontroll över sin verksamhet, att djuren har det bra och att man upptäcker och åtgärdar bristande djurhållning i tid innan det blir ett alldeles för allvarligt läge. Här bär självklart verksamhetsutövaren det yttersta ansvaret.

Men även länsstyrelsens djurskyddskontroll är ett viktigt verktyg. Utan en fungerande kontrollverksamhet kan vi inte garantera efterlevnaden av den svenska djurskyddslagen. Därför blir jag väldigt frustrerad när det framkommer att flera av dessa avelsanläggningar, som togs upp i reportaget i *Uppdrag granskning*, inte har haft besök från kontrollmyndigheten på över tio år. Exempelvis nämndes en anläggning med över 20 000 djur som inte hade varit föremål för djurskyddskontroll sedan 2012. Och så här kan vi inte ha det.

Fru talman! Min sista fråga till landsbygdsministern blir därför hur regeringen tänker agera för att se till att antalet djurskyddskontroller i Sverige ökar.

Anf. 203 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Under ett år har jag varit landsbygdsminister och uppmärksamats på flera fall där det har gått lång tid mellan kontrollerna. Ibland har det varit fråga om verksamheter utan några som helst problem, eftersom det har varit verksamheter som har skött sig. I andra fall har man kunnat konstatera att det har funnits brister.

Jag tar gärna kritik för de senaste tolv månaderna. Men jag kan tyvärr inte ansvara för vad som har skett under de senaste tio tolv åren.

Prot. 2023/24:39
30 november

Svar på
interpellationer

Som sagt: Både jag och ledamoten har ett stort hjärta för djuren och för svensk livsmedelsproduktion. Djuren ska ha det bra, och vi ska ha ett stort förtroende för den svenska livsmedelsproduktionen så att så många som möjligt vill välja svenskproducerad mat på sina tallrikar. Oavsett om den är animalisk eller inte är det en strävan som jag tror att vi båda har.

Regeringen arbetar hårt gentemot EU-kommissionen för att planerna på en uppdatering av EU:s djurskyddslagstiftning på detta område ska fullföljas. Och vi utesluter inte att vi kommer att lägga fram andra förslag på nationell nivå om vi ser att brister inte åtgärdas på ett korrekt sätt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2023/24:198 om konsekvenser av stormen Babet på den skånska sydkusten

Anf. 204 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Adrian Magnusson har frågat mig av vilka skäl regeringen gör skillnad på Dalarnas län och södra Skåne när det kommer till bedömningen av stöd för att hantera efterdyningar av extraordinära väderhändelser.

Det finns ett kort och enkelt svar på Adrian Magnussons fråga. Regeringen gör inte skillnad mellan olika län.

Precis som jag svarade Adrian Magnusson på hans skriftliga fråga 2023/24:197 om konsekvenser av stormen Babet på den skånska sydkusten är regeringen medveten om effekterna av de oväder som har drabbat olika delar av landet den senaste tiden och att dessa kan bli svåra att hantera för kommuner, näringsliv och enskilda.

Trafikverket har ansvar för det statliga vägnätet och har det mandat och de resurser som krävs för att genomföra nödvändigt underhåll och reparationer. Vägen fram till Kåseberga hamn är en statlig väg och därmed Trafikverkets ansvar. Enligt uppgift från myndigheten arbetar de med att reparera de skador som har uppstått.

Trafikverket är även ansvarigt för att handlägga statsbidrag till enskild väghållning. Enskilda väghållare som uppbär driftsbidrag kan ansöka om bidrag även till särskilda driftsåtgärder hos Trafikverket. Dessa särskilda driftsåtgärder skulle kunna avse till exempel åtgärder för att återställa skadade vägar. Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 föreslagit en satsning på 100 miljoner kronor per år under 2024 och 2025 för förstärkt vägunderhåll av enskilda vägar.

Beredskapsansvaret och ansvaret för anpassningar ligger hos kommunerna. Men även här är staten aktiv. Staten stöder, via bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, och länsstyrelserna, kommuner i både den akuta situationen och det förebyggande arbetet. MSB tar exempelvis fram omfattande underlag som kan utgöra beslutsstöd för kommunerna, till exempel översvåmningskarteringar. Vidare ska länsstyrelserna vara sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas.

Anf. 205 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Kullgren för svaret.

Stormen Babet, som vi diskuterar här i dag, drog genom Skåne för flera veckor sedan, närmare bestämt den sista helgen i oktober. Med sig drog den fiskebodar, träd och vägar, både över land och ut i havet. Ett konkret exempel är vägen ned till Kåseberga hamn, ett populärt turistmål året runt och en plats med restauranger och rökerier, som underminerades så kraftigt att den helt enkelt fick stängas av. Risken var att den annars skulle rasa ned i vattnet och därmed orsaka skador på människor.

Jag kan vara ärlig: Jag förväntar mig inte att en regering som består av marknadsliberaler ska ställa sig upp och säga att staten ska fixa detta. Jag förväntar mig inte att de anser att staten ska gripa in allra först och stötta människor och företag som fått egendom skadad och ser inkomster gå förlorade. Jag förväntar mig inte det; jag förstår att det inte är den första, tredje eller femte tanken som passerar genom marknadsliberalers huvuden.

När jag från början frågade om möjligheten till stöd gällande denna typ av händelse, som alltså drabbat människor och näringar i mina hemtrakter, hade jag därmed inga förhoppningar om att det skulle komma något stort paket. Men eftersom jag vet att frågan är så viktig för många där hemma frågade jag ändå.

Fru talman! Döm därför om min förvåning när jag efter att ha fått statsrådets svar på min skriftliga fråga ser att hans kollega ministern för civilt försvar åkt hem till Dalarna efter att stormen Hans orsakat skador där – och inte bara åkt dit, fru talman, utan dessutom lovat ett särskilt stöd till Dalarna. Där hade vägar fallit samman och spolats bort, ungefär som i min del av landet, alltså Skåne. Om det inte har framgått att det har rätt liknande omständigheter där har jag inte riktigt nått fram.

Fru talman! I inledningen av sitt svar här hävdade statsrådet med enfaset att det inte görs skillnad mellan olika län utan att samma linje gäller från regeringen i denna fråga oavsett om det handlar om Dalarnas län, Skåne län eller – antar jag – Värmlands län. Men låt mig läsa högt från Mora Tidnings rapportering om ministern för civilt försvars besök i Rättvik för några veckor sedan, efter stormen Hans framfart där.

”Det här är naturligtvis skador som är av en magnitud och karaktär som inte ingår i det ordinarie arbetet”, sa ministern efter att ha inspekterat skadorna i Dalarna. ”Från statens sida har infrastrukturministern sagt att Trafikverket omfördelar medel för att vägföreningar ska kunna söka reparationshjälp, för det här är naturligtvis skador som är av en magnitud och karaktär som inte ingår i det ordinarie arbetet.”

Det sades inte ett ord om detta i landsbygdsministerns svar. Tydligt var skadorna i Dalarnas län av en särskild magnitud och karaktär, men när vägar spolats bort i Skåne är skadorna av någon annan karaktär. Det är svårbegripligt, för att uttrycka sig med viss diplomatisk ton.

Det kommer inte heller något besked om huruvida det kommer att finnas möjlighet att söka något omfördelat stöd. Gällande frågan om ett visst stöd skulle kunna omfatta skador av den här karaktären är det i stället tunna fraser i stil med skulle kunna, eventuellt och om man gör en väldigt extensiv tolkning av regelverket – någonting i den riktningen.

Fru talman! Vägen i Kåseberga är bara ett exempel, även om det kanske är det allra värsta och tydligaste. Det är nämligen inte den enda vägen i södra Skåne som blev skadad när stormen Babet drog fram, utan även andra vägar har tagit stryk. Vissa gång- och cykelvägar har blivit havets rov, och som jag nämnde tidigare spolades fiskebodar rakt ut i havet.

Jag hade som sagt inte förväntat mig något omfattande statligt interventionistiskt paket från en regering som har marknadsliberalismen som något slags ledstjärna, men jag hade åtminstone väntat mig en stringens i regeringens linje.

Anf. 206 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Ett påstående blir inte mer sant bara för att man upprepar det. Regeringen gör inte skillnad på län och län.

Arbetet är igång. Trafikverket – jag tror inte att jag behöver upplysa ledamoten om att Trafikverket är en del av staten, om det var det ledamoten hängde upp sig på i civilförvarsministerns uttalande – är igång med arbetet för att reparera skadorna. Det finns i dag inget datum för när arbetet är klart. Det påverkas av väderförhållanden, och då arbetet sker i vattennära miljö ställs höga krav på utförandet.

Enligt myndigheten själv är vägen öppen på vardagar för transporter till näringsverksamheterna, och på helgen är vägen öppen för alla – näringsverksamhet som allmänhet. Under julen, från och med den 12 december, tas en paus i arbetet och vägen öppnas upp för biltrafik, med begränsad framkomlighet, alla dagar i veckan.

Tycker Adrian Magnusson att myndigheten inte anstränger sig för att hjälpa och anpassa sig till näringslivet? Vad mer förväntar sig ledamoten?

Anf. 207 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Jag uppskattar att statsrådet har satt sig in så mycket i just frågan om vägen till Kåseberga hamn, som ju var det centrala i min interpellation.

Jag kan dock bara konstatera fakta, exempelvis att man använder olika begrepp för att beskriva händelserna. I Dalarna var det en extraordinär händelse av särskild magnitud, och det var det tydligen inte i Skåne. Man har tydligen hittat ett stöd som man kunde omfördela särskilt till Dalarna, kan jag läsa mig till, men det har man inte gjort när det gäller Skåne.

Det är alltså bara ett kallt konstaterande av ett objektiva faktum: Det finns skillnader i hur man behandlar de olika länen i detta fall. Språkbruket är olika, och det finns skillnader i vad som faktiskt görs. Jag betvivlar inte Trafikverkets insatser, men det finns en skillnad i hur regeringen behandlar dessa två frågor.

Jag hoppas att vi inte ser en utveckling i något slags amerikansk riktning, där sydstatssenatorer på 60-talet åkte hem till sina valkretsar och lovade lite extra stöd här och lite extra stöd där. De såg till att få så mycket pengar som möjligt till sina egna valkretsar. Jag hoppas att det inte är den utvecklingen vi ser. Nu har jag visserligen förstått att pengarna i Dalarna kanske inte direkt har betalats ut i den omfattning som utlovades – ibland är det så med regeringen att den inte håller sitt ord. Men oavsett detta kan det inte vara meningen att olika län ska få helt olika besked.

Det är tyvärr inte första gången som regeringen och kristdemokratiska statsråd gör en annan bedömning av Skåne län. Vi har exemplet där reger-

ingen tidigt efter sitt tillträde bestämde sig för att pausa utbyggnaden av fyrspåret mellan Hässleholm och Lund. Efter ett år kom man dock fram till att det där spåret nog skulle byggas ut ändå, så då beslutade man att göra det i alla fall. Ebba Busch avfärdade också vår moderate regionordförandes inbjudan till att diskutera elkrisen som kaffedrickande och bad en äldre dam i Trelleborg som ville prata gasstöd att i stället höra av sig till kommunen.

Det är alltså uppenbart att liknande händelser har bedömts olika i olika län. Skälen kan man som sagt spekulera i. Jag läste i dag om en utredning av svinpest i min hemkommun Ystad. Nu var det som tur är inte svinpest, vill jag intyga. Hade det varit det hade jag nämligen varit djupt bekymrad över hur regeringens hantering av detta hade sett ut i Skåne län.

Jag tycker bara att regeringen ska se till att hålla ihop sin linje. Jag har inga problem med att man har en linje, men man kan inte ha en linje där olika statsråd ger olika besked när det gäller samma omständigheter. Jag tycker inte att det är acceptabelt. Jag uppmanar därför regeringen att vara stringent i sin hantering av denna typ av frågor och inte lämna olika besked till olika län.

Anf. 208 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att regeringen inte gör skillnad på län och län.

I övrigt uppfattar jag mest insinuationer från ledamotens sida. Jag ser alltså inte att det fanns någon ytterligare fråga att bemöta.

Anf. 209 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Vi får väl hoppas att det inte bryter ut någon svinpest i Skåne eller att någon annan liknande händelse inträffar, för då skulle jag bli bekymrad. Jag tycker att jag i dag har fått fram att regeringen uppenbart har behandlat två liknande händelser i två olika län väldigt olika. Det är som sagt helt olika åtgärder som föreslås, och det är helt olika språkbruk som används för liknande omständigheter. Jag tycker att det är oacceptabelt.

Anf. 210 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag är glad att ha fått säga till Adrian Magnusson att regeringen inte gör skillnad mellan län och län.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2023/24:213 om fiske efter lax

Anf. 211 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Malin Larsson har frågat mig hur arbetet med hur laxfisket kommer att se ut 2024 fortskrider, vilka åtgärder Sverige har föreslagit för att skydda laxbeståndet i Ljungan samt vilka initiativ jag är beredd att ta med anledning av läget för laxen och för de kustfiskare som bedriver laxfiske.

I oktober fattade ministerrådet beslut om fiskemöjligheter för Östersjön under 2024. Där ingår bland annat lax. Som en del av beslutet ska EU-kommissionen beställa ett vetenskapligt underlag från Internationella havsforskningsrådet, Ices. Detta underlag kommer att utgöra grunden för hur fisket efter lax kommer att se ut i Bottenhavet under 2024.

Med utgångspunkt i den älvspecifika laxförvaltning som implementerats i Sverige förekommer flera olika åtgärdsförslag i syfte att skydda laxbeståndet i Ljungan. Åtgärdsförslagen som diskuterats handlar främst om att på olika sätt begränsa fiskets omfattning samt fiskets bedrivande i tid och rum.

Detta är ett pågående arbete som syftar till att analysera möjligheterna till att införa ett ökat skydd för laxbeståndet i Ljungan samtidigt som förvaltningen inte oproportionerligt påverkar det småskaliga kustnära fisket efter lax. Jag vill invänta utfallet av denna process innan jag är beredd att ta andra initiativ.

Anf. 212 MALIN LARSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaren.

Vi ska i dag debattera fiske efter lax. Fiskekvoterna när det gäller strömming och sill har länge varit i fokus, och nu ska också laxen få sina fiskekvoter i Bottenhavet.

Så hur ska fisket efter lax se ut kommande år? Detta beslutade man inte om vid jordbruks- och fiskerådet som statsrådet deltog i den 23–24 oktober, utan nu ska kommissionen tillsammans med Sverige och Finland verka för att en vetenskaplig bedömning görs av de åtgärder som länderna föreslagit för att skydda laxbeståndet i Ljungan.

Laxen, som är en uppskattad fiskart för både fiske och konsumtion, har ett utpräglat vandringsbeteende. Den leker i älvar och växer till sig i havet. Den är mycket hemtrogen och återvänder inte bara till samma älv utan till den plats i älven där den kläcktes. Som smolt, som laxyngel kallas, lever den i våra älvar och äter bottenlevande smådjur, rom och insekter. Efter två tre år vandrar den ut i havet för att växa till sig. Födan övergår då mer och mer till fisk som strömming. Efter upp till fyra år i havet återvänder sedan laxen till sin hemälv för att leka och föröka sig.

Att laxen har varit viktig för oss människor under årtusenden kan vi se på hällristningar, bland annat i mitt hemlän Västernorrland, som vittnar om att lax var en viktig föda under hela forntiden. Själv är jag inte upp vuxen på forntiden utan på 80-talet i byn Matfors, som är en bruksort utanför Sundsvall. Ljungan rinner genom Matfors.

Som barn fick jag lära mig att Matfors har fått sitt namn från att det fanns så mycket lax – så mycket mat – i forsen. Som vid andra laxrika vatten finns det historier härifrån om att pigor och drängar genom sina anställningskontrakt förr var befriade från att äta lax ett visst antal dagar per år.

I dag är situationen tyvärr den motsatta. Ljungan är den älv som har det laxbestånd som är svagast runt vår kust. Kvoten för hur mycket lax som får fiskas bestäms av EU och baseras på det bestånd som mår sämst i landet. Just nu mår laxen i Ljungan sämst.

Vi vill såklart kunna fiska och äta lax från Ljungan även i framtiden. Laxen är dessutom otroligt viktig för våra kustfiskare, som går en mycket oviss framtid till mötes om de inte får fiska lax nästa år.

Den brännande frågan är om våra kustfiskare kommer att få fiska lax. De måste snarast få veta detta och under vilka förutsättningar de i så fall får fiska. Det handlar också om hur vi ser till att laxen överlever, att laxbestånden ökar och att vi kan fiska lax i Ljungan i framtiden.

Statsrådet redogjorde för att det förekommer flera olika åtgärdsförslag, men vilka är alla dessa åtgärdsförslag?

Anf. 213 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Regeringen förhandlade för försiktigt satta fiskemöjligheter, så att fiskbeståndet ges möjlighet till återhämtning. Även om vi hade kunnat tänka oss ytterligare reduktioner kan vi konstatera att det blir betydande minskningar av fiskemöjligheterna. Vi får också stängningar under vissa perioder i syfte att fiskbestånd som i dag inte mår tillräckligt bra ska återhämta sig.

Utöver de områden som är stängda i år med hänsyn till beståndsutvecklingen av lax i Ljungan föreslog EU-kommissionen ett förbud för laxfiske även i Bottenhavet. Detta förslag röstades igenom vid ministerrådsmötet i oktober.

Vad kommissionens förslag dock inte tog hänsyn till var de specifika förvaltningsmöjligheter som finns längs den svenska kusten. Regeringen har haft en tydlig inställning hela vägen: Det lokala kustnära fisket ska värnas. Denna inställning gäller också laxfisket.

Vi lyckades därför, efter ganska hård förhandling, få genomslag för att Ices ska utvärdera de olika förvaltningsåtgärder som Sverige och Finland gemensamt har diskuterat fram och som kan möjliggöra ett fortsatt fiske efter lax i Bottenhavet under 2024. Kommissionen har ännu inte beställt denna utvärdering från Ices, och därför kan vi inte i detalj återge vilka åtgärder som är med i beställningen från kommissionens sida.

Jag kan däremot intyga för ledamoten att vi självklart kommer att vara ivriga och påstridiga för att kommissionen ska göra det som parterna kom överens om i oktober.

Anf. 214 MALIN LARSSON (S):

Fru talman! Jag tackar återigen statsrådet för svaren.

Flera åtgärder är ju vidtagna även i Ljungan. Sedan några år tillbaka är det förbjudet att fiska lax över huvud taget i Ljungan på grund av laxbeståndets dåliga status. Det infördes också ett stort fredningsområde utanför Sundsvalls kust, där Ljungan rinner ut.

Nedgången beror på att ett stort antal laxar dog före leken under ett antal år. Varför de dog vet man inte riktigt. Det som är helt avgörande för laxens överlevnad är att den kan föröka sig, och det gör den i sin födelseälv. Då måste laxen kunna överleva sina första år i älven och under sin tillväxtperiod ute i havet och sedan vandra tillbaka upp i älven och kunna leka och föröka sig.

För att detta ska fungera hela vägen gäller det att vi har fungerande ekosystem i våra älvar. Här har statsrådet en möjlighet att påverka så att vi får fungerande vandringsvägar för laxar och övriga fiskar i nedre delen av Ljungan och förbi vattenkraftverken.

Länsstyrelsen hemma i Västernorrland har sedan förra året ett samarbetsprojekt med SLU där de har en laxfälla i Ljungan på våren. Jag har själv fått följa med ut och vittja fällan. De fångar in och märker smolt som sedan släpps ut i älven igen. Fällan täcker ungefär en fjärdedel av älvens bredd. De kan beräkna ungefär hur mycket lax som vandrar ut från älven till havet för att växa till sig.

Det är bara andra året som man har denna laxfälla och gör skattningen. Trenden är positiv, men det här måste fortsätta i minst två år till för att man ska kunna säkerställa den trend som man ser i dag, som är högst osäker.

I Sveriges och Finlands deklaration vid ministerrådsmötet står det att Ljungan har haft ett större antal leklaxar 2023. Detta är en nyhet för många. Man kan undra varifrån dessa siffror kommer. Kommer de från laxfällan? De vandrar i och för sig ut, så det rör sig inte om leklaxar. Frågan är varifrån dessa siffror kommer.

Fru talman! Hade vi också fått ett nollfiske på strömming och sill i Östersjön för de stora industritrålarna, som vi socialdemokrater föreslog, hade vi med stor sannolikhet även räddat laxen, både för att laxen då inte fångats som bifångst och för att deras viktigaste föda, strömmingen, hade kunnat öka i antal. Hur många laxar som fångas som bifångst i de stora trålarna vid fiske av skarpsill, strömming och sill när de vandrar ut i havet för att växa till sig vet vi inte. Men många kunniga på området som jag pratat med tror att det rör sig om ett stort antal laxar. Detta är något vi behöver veta. Hur ser det ut, och vad gör vi åt det?

Det är en väldigt liten andel av laxen som våra kustfiskare fiskar upp, och dessutom får de en väldigt liten andel vild lax i sina fällor. Detta vet man eftersom fettfenan är bortklippt på de inplanterade laxarna. Ices skriver också att det finns biologiska risker med felvandrande inplanterade laxar, och därför rekommenderar de förvaltningsåtgärder. Kustfiskarna minimerar denna risk genom sitt fiske med laxfällor eftersom de kan selektera, och en stor majoritet av den lax de får är inplanterad.

Vad är statsrådets besked till våra kustfiskare i framför allt kvotområde 30? Kommer de att få fiska lax? Om de inte får fiska lax, hur ser statsrådet på deras framtid? Men också, hur ska laxens framtid säkras?

Anf. 215 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Det finns i dag vilda laxbestånd i 16 svenska älvar, som tillsammans med alla andra laxbestånd blandas i södra Östersjön. Förvaltningen utgår från målet om maximalt hållbart uttag för varje bestånd. Vi kan se positiva utvecklingstrender där utfasning av flytnätsfisket efter lax anses vara den huvudsakliga förklaringen.

Sedan älvarna byggdes ut med vattenkraft sätts odlad lax ut som kompensation. Den odlade laxen har inte ett genetiskt värde utan kan påverka den vilda laxpopulationen negativt om den vandrar upp och leker, och därför rekommenderas ett riktat uttag av denna lax. Precis som ledamoten sa går det lätt att se vilken lax som är odlad eftersom den har fettfenan bortskuren. Det är just denna kompensationsodlade lax som utgör majoriteten av fångsterna i Bottenviken.

Stora restaureringsprojekt i många älvar förväntas också ha bidragit till denna utveckling. För Ljungan har det också pekats ut ett stort fredningsområde som överstiger 143 kvadratkilometer i storlek.

Fiske efter lax i Bottenhavet och Bottenviken är ett jätteviktigt komplement för den svenska lokala, kustnära fiskeribranschen. Det är just mot denna bakgrund som vi drev att kommissionen skulle låta Ices titta på om de verktyg vi har i Sverige kan justeras så att laxbeståndet i Ljungan får ökat skydd samtidigt som det kustnära fisket kan fortsätta i begränsad mängd.

Jag skulle jättegärna vilja kunna säga när exakt detta är klart så att alla kan få ett besked, men eftersom det inte ligger i mina händer just nu kan jag bara lova att vi ligger på så hårt vi kan för att vi ska få besked och för att kommissionen och Ices ska leverera på det vi har bestämt.

Anf. 216 MALIN LARSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för en viktig interpellationsdebatt.

Som jag inledde med är laxen en otroligt viktig resurs för lokalsamhället men också ett viktigt bidrag till en levande landsbygd. Samtidigt har laxen i Ljungan inte mått bra på många år, och det kommer att ta flera år innan den återhämtar sig eftersom laxen behöver sina år till havs för att växa på sig innan den återvänder för att leka och föröka sig. Oavsett om man fiskar eller inte kommer det att ta sex sju år innan laxen i Ljungan har återhämtat sig – om allt går bra, vill säga. Laxfällan i Ljungan bidrar till ökad kunskap om hur laxen i älven mår och hur beståndet återhämtar sig, men det krävs flera år av beräkningar för att säkerställa resultaten.

Att följa forskningen långsiktigt är därför otroligt viktigt. Vi måste ha mer kunskap. Var fångar man Ljunganlaxen, och var skulle det kunna vara ett problem med de stora trålarna ute till havs som får lax som bifångst? Här kan man också ta hjälp av kustfiskarna som en åtgärd. De kan ju ta genetikprover på laxen för att vi ska se var laxen de fiskar kommer från. När man följer laxen från Ljungan visar forskarnas beräkning att den vandrar söderut i Östersjön, och därför borde laxfiske norrut i område 30 inte vara något problem. Det finns också alternativ med vittjanspåsar och dylikt, men det krävs också att fiskarna får besked i tid så att de hinner få det stöd de behöver.

Men kom ihåg laxen! Vi måste också vara rädda om den.

Anf. 217 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Jag anser att fiske- och vattenbruksverksamheterna ska vara miljömässigt hållbara på lång sikt och förvaltas på ett sätt som är förenligt med målen om att uppnå nytta ekonomiskt, socialt och sysselsättningsmässigt. Det handlar i grund och botten om att trygga livsmedelsförsörjningen samtidigt som det hållbara småfiskets konkurrenskraft värnas.

Med utgångspunkt i den älvspecifika laxförvaltning som implementeras i Sverige bedöms det finnas många olika förvaltningsverktyg, och dessa verktyg bör som sagt analyseras av Ices för att på bästa sätt skapa ett skydd av laxbestånden i Ljungan samtidigt som dessa åtgärder inte oproportionerligt påverkar det småskaliga, kustnära fisket.

Detta är ett pågående arbete som förväntas utgöra grunden för hur laxfisket i Bottenhavet kommer att se ut under 2024. Låt mig dock återigen konstatera att kommissionens ursprungliga förslag, utan hänsyn tagen till våra pågående åtgärder, var att vi helt skulle stänga fisket.

Med allt detta sagt måste jag tyvärr återigen konstatera att jag behöver invänta denna process och utfallet av den innan jag är beredd att ta andra initiativ.

Tack för en bra debatt!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2023/24:215 om åtgärder för att ersätta, minska och förbättra användningen av djurförsök

Anf. 218 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Rebecka Le Moine har frågat mig vilka åtgärder och strategier jag avser att vidta för att säkerställa att arbetet med att ersätta, minska och förbättra användningen av djurförsök upprätthålls.

Jag vill inleda med att all försöksdjursverksamhet ska genomföras av grundförutsättningen att djur bara får användas om syftet med försöket inte kan uppnås utan användning av djur, att så få djur som möjligt används och att djuren inte utsätts för större lidande än vad som är absolut nödvändigt – detta enligt 3R-principerna, från engelskans replace, reduce och refine. Det innebär att alla aktörer som hanterar försöksdjur ska verka utifrån dessa principer.

Vidare ska medlemsstaterna på nationell nivå se till att alternativa metoder främjas och att information om dessa metoder sprids. I Sverige sker detta arbete bland annat vid Statens jordbruksverk som, i enlighet med sin instruktion, har ett kompetenscentrum för 3R-frågor med syfte att främja och samordna arbetet med att ersätta, begränsa och förfinas djurförsök.

Precis som interpellanten anför strävar Sverige, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/63/EU av den 22 september 2010 om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, mot det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det.

Utveckling av alternativa metoder till djurförsök är ett viktigt steg för att uppnå detta mål. Sverige har en lång tradition av att stödja forskning för utveckling av djurförsöksfria alternativ, och via Vetenskapsrådet finansieras forskning om och utveckling av alternativa metoder till djurförsök. Det avsätts även öronmärkta medel till svenska laboratoriers medverkan i projekt om validering av alternativa metoder på EU-nivå.

Jag vill understryka att Sverige är ett föregångsland när det gäller djurskydd, och det är min och regeringens ambition att Sverige ska fortsätta att vara det.

Anf. 219 REBECKA LE MOINE (MP):

Fru talman! Sverige har som medlem i EU förstås olika viktiga direktiv att förhålla sig till, inte minst det som lantbruksministern själv nämnde: försöksdjursdirektivet, där 3R spelar en stor roll. Det står för replace – ersätta, reduce – minska antalet och refine – förfinas försöken.

Detta är något som vi måste genomföra som en del av EU, och hittills har det rätt stor enighet om detta i svensk politik, vilket jag tycker är glädjande men också väldigt rimligt. Senast i år kunde vi läsa om motioner från

Moderaterna som krävde att vi ska gå längre och ta fram en handlingsplan för att fasa ut djurförsöken, något som även vi i Miljöpartiet driver på för.

Därför, fru talman, är det väldigt förvånande och en stor besvikelse att regeringen nu går fram med en väldigt motsägelsefull budget. Det står i texten att man värnar arbetet med 3R, men det finns inga pengar. Det har funnits öronmärkta pengar sedan starten, men nu finns ingen finansiering. Det är alltså ord utan handling.

Det är många som har blivit oroliga över detta och som har skrivit under namninsamlingar för att sätta tryck på regeringen och försöka få den att komma till sans och ändra sin ståndpunkt och fortsätta att finansiera det viktiga centret.

Fru talman! Djurförsök tillhör en föråldrad syn både på djur och på forskning. Många tror att djurförsök måste till för att få en bra och träffsäker medicin, till exempel, men av de läkemedel som blir godkända efter att ha testats på till exempel råttor och möss är det bara 1–2 av 100 som sedan fungerar bra på människor.

Även om det finns många likheter är djur och människor inte identiska. Det som kan vara en framgångsrik medicin för den ena kan innebära en säker död för den andra. Det är en osäker metod, det är en dyr metod och den är tidskrävande. Men självfallet är det djuren som betalar det högsta priset.

Enligt den hårdare definitionen av vad djurförsök innebär, där det också finns kriterier om lidande och att det ska vara plågsamt, använde man år 2021 i Sverige 2 798 kaniner, 65 katter, 566 hundar och 59 primater i djurförsök, som alltså var plågsamma.

Vi ska komma ihåg, fru talman, att detta är individer som känner känslor och som utsätts för ett stort lidande. Hundar hålls i burar inomhus i laboratorier, katter hålls i grupper i små, fönsterlösa rum och kaniner hålls ensamma i små burar. De flesta djur dör i slutet av försöken. Vissa djur, såsom primater och hundar, kan dock så att säga återanvändas i flera försök, och då börjar experimenterandet om.

Sju av tio i Sverige accepterar inte djurförsök på större djur, enligt Vetenskapsrådet, och ändå fortsätter och ökar de.

Fru talman! Det finns alternativ, vilket är positivt. Jag vill gärna veta om det är av misstag eller medvetet som man lägger ned satsningen på 3R-centret.

Anf. 220 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Sverige har en stark djurskyddslagstiftning, och den omfattar självfallet även de djur som används för försök. Varje djurförsök måste prövas och godkännas av en regional djurförsöksetisk nämnd. Målet är som sagt att så snart det är vetenskapligt möjligt fasa ut djurförsök.

Jag vill påminna om att finansieringen till 3R-centret har varit tidsbegränsade särskilda satsningar. Det är naturligt att en sådan verksamhet blir en del av ordinarie verksamhet.

Sverige står bakom försöksdjursdirektivets slutliga mål att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra detta. För att uppnå det målet är det en förutsättning att det finns och tas fram nya djurförsöksfria alternativ och att användningen av dessa metoder främjas och underlättas.

Utöver svenska laboratoriers medverkan på EU-nivå finansierar Vetenskapsrådet också årligen forskning om och utveckling av alternativa metoder. Arbetet står alltså inte stilla.

Anf. 221 REBECKA LE MOINE (MP):

Fru talman! Jag får lite olika signaler. I budgeten finns finansieringen helt enkelt inte kvar, men på landsbygdsministern låter det som att man talar sig varm för en utfasning och för att uppfylla EU:s direktiv.

Jag är mycket nyfiken och skulle verkligen vilja få ett rakt svar. Kommer 3R-centret att finnas kvar? Kommer det att överleva regeringens budget, eller ska det bli så som det verkar? Christina Nordin, som är generaldirektör på Jordbruksverket, säger så här: ”För Sveriges 3R-center handlar det om att vi inte har fått någon finansiering för verksamheten i kommande budget.” Hon tillägger att detta också kommer att drabba EU-stödsverksamheten, som regeringen brukar trycka på är särskilt viktig när det kommer till djurvälståndet.

Nu har man fått varsla 39 tjänster. Det låter väldigt bra på pappret att 3R-centret får finnas kvar, men om det inte kommer att finnas personer som har finansiering för att arbeta där blir det ju ingen verkstad av det. Då kan vi inte fasa ut djurförsöken, och då kan vi inte uppnå våra direktiv.

Landsbygdsministern nämnde att det ska ske så snart det är vetenskapligt möjligt. Men det är inte vetenskapen som sätter käppar i hjulet, utan det handlar om när det är politiskt möjligt.

Om man inte har vett att finansiera verksamheten, som fungerar som ett framgångsrikt nav för att koppla ihop forskare, sprida metodutvecklingen och främja samtalet om hur vi kan implementera direktivet och fasa ut plågsamma djurförsök, blir det ju bara ord på papper.

Fru talman! Man kan ofta tro att djurförsök är något som är förpassat till historien, men jag vill kort påminna om sådant som man får utsätta djur för i dag i Sverige: infektioner som gör att djur blir allvarligt sjuka eller dör, medvetet framkallande av svåra sjukdomstillstånd som är smärtsamma och leder till döden, avel av djur med genetiska sjukdomar för att se förväntad och upplevd avsevärd och bestående nedsättning, påtvingad simning eller fysisk träning till utmattning och test av gift på djur för att se vad följderna blir. Det är förstås många djur som dör till följd av dessa tester.

Jag vill återigen framhålla att det finns alternativ – det är den goda nyheten här. Man kan jobba med odlade cellkulturer. Man kan jobba med datormodeller, matematiska modeller och kemiska analysmetoder. Man kan välja organismer som inte har lika välutvecklade nervsystem, till exempel bakterier, jäst, alger, svampar och växter.

Det finns alltså alternativ, men det krävs politik för att stimulera detta. Där är 3R-centret en otroligt viktig del. De bedriver inte forskning själva, utan de sammanlänkar forskare så att de kan lära sig om andra metoder som faktiskt funkar bättre, som inte innebär onödigt lidande och oerhört mycket död, som inte kostar lika mycket och som är mer träffsäkra.

Därför vill jag återigen fråga och gärna få ett tydligt svar: Kommer 3R-centret att överleva, inte bara på papperet utan med människor som kan jobba för att främja forskning och införliva direktivet? Kommer det att överleva regeringens budget? Kommer landsbygdsministern att ta en aktiv roll i att rätta till eventuella misstag?

Anf. 222 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! EU:s försöksdjursdirektiv är införlivat i svensk lagstiftning. Det innebär att de så kallade 3R-principerna ska genomsyra all försöksdjursverksamhet och att samtliga som arbetar med försöksdjur ska ha målsättningen att djurförsök i möjligaste mån ska förfinas, reduceras och om möjligt ersättas.

Jag kan också konstatera att det står inskrivet i Jordbruksverkets instruktion att det inom myndigheten ska finnas ett kompetenscentrum för 3R-frågor med syfte att främja och samordna arbetet med att ersätta, begränsa och förfina djurförsök.

Jag kan inte utläsa någon siffersatt särskild satsning i Miljöpartiets budget på anslaget 1:8 som gäller detta ändamål. Utifrån det, rätta mig om jag har fel, tolkar jag det som att Miljöpartiet alltså i likhet med regeringen finansierar arbetet inom Jordbruksverkets ram. Det som står att se är att Miljöpartiet vill stärka anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* med 77 miljoner mer än regeringen för 2024. Men dessa medel ska möjliggöra finansiering av arbete med civilt försvar, beredskap, ökade hot om zoonoser och djursjukdomar som salmonella.

Detta är vad Miljöpartiet skriver i sin budget, så jag kan väl bolla tillbaka frågan: Kommer 3R-centret att överleva med Miljöpartiets budget?

Anf. 223 REBECKA LE MOINE (MP):

Herr talman! Ett stort tack till landsbygdsministern, som gör oerhört bra reklam för Miljöpartiets politik! Jag är oerhört stolt över att vi var med och finansierade 3R-centret från start.

Precis som landsbygdsministern nämner skriver vi i vår budget att vi vill stärka finansieringen, och det står vi fast vid. Om ni är intresserade av ett budgetsamarbete som har djuren i fokus är ni absolut välkomna att höra av er för bra idéer. Vi är det enda parti i riksdagen som har ett djurpolitiskt program. Läs det gärna och ta inspiration därifrån! Det bjuder jag på. Jag samtalar gärna också.

3R-centret har absolut överlevt. Det startade tack vare Miljöpartiet och har absolut överlevt. Jag är mycket glad över det.

Det som jag inte är särskilt glad över är bristen på tydlighet. Jag vill gärna veta om det är ett medvetet val att i budgeten inte skriva ut de 15 miljoner som har varit finansieringen tidigare eller om det är ett misstag. Jag vill att det ska framgå i nästa replik, så att de personer som tittar och de som har skrivit under namninsamlingen – det är nästan 30 000 personer, så det finns ett stort intresse för detta – vet om det är medvetet eller ett misstag. Det är faktiskt viktigt att få veta, för de flesta människor tycker att detta är oerhört självklart. Det tycker också en stor del av regeringspartierna. Om det är ett misstag må det vara hänt, men då är det viktigt att landsbygdsministern nu tar på sig rollen att fixa till det. Det kan man göra i regleringsbrev, och man kan ha en dialog om det är så att Jordbruksverkets gd har missförstått någonting. Nu är det väldigt olyckligt, eftersom personalen redan är varslad.

Återigen: Är det ett misstag eller är det medvetet?

Anf. 224 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Herr talman! Regeringen har ingen annan uppfattning än att ett högt djurskydd är oerhört angeläget. Det är inte minst viktigt när det handlar om försöksdjur som ibland behöver utsättas för avsiktligt lidande.

Som jag precis har sagt framgår det tydligt i instruktionen till Jordbruksverket att 3R-kompetenscentret ska finnas där.

Jag kan bara konstatera av uppräknigen från ledamoten att ni förvisso skriver saker, precis som ledamoten sa att regeringen gör men att det inte finns pengar. Det är också en bra upplysning att det inte heller i Miljöpartiets budget finns några särskilda satsningar på ett 3R-center längre, utan ökningen av anslaget 1:8 handlar om helt andra saker. Men det är bra att det också blir klarlagt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2023/24:237 om en växande vargstam

Anf. 225 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Herr talman! Patrik Björck har frågat mig när jag och regeringen planerar att målet om att mer än halvera vargstammen i Sverige ska vara uppfyllt och vilka åtgärder jag och regeringen planerar för att lyckas med att reducera vargstammen med mer än hälften.

Jag vill börja med att säga att jag har full förståelse för den frustration som många känner, både jägare, lantbrukare och andra på landsbygden, inte minst i de delar av landet där vargstammen ökat de senaste åren.

Regeringen vill se en betydligt mindre vargstam än den vi har i dag. Det var just därför vi den 13 juli 2023 ändrade och skyndade på ett uppdrag till Naturvårdsverket att analysera hur vargens referensvärde enligt art- och habitatdirektivet skulle kunna vara i enlighet med riksdagens tillkännagivande. I analysen ska särskilt redovisas under vilka förutsättningar referensvärdet kan vara i den lägre delen av intervallet 170–270 vargar. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2024.

Därutöver fattade regeringen samma dag beslut om uppdrag till Naturvårdsverket gällande att uppdatera skyddsjaktriktlinjerna och se över möjligheterna att tillåta skyddsjakt efter ett angrepp på tamdjur eller hundar och möjliggöra att spåra upp och avliva skadegörande vargar direkt efter ett angrepp. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2024.

Regeringen inväntar redovisningarna av dessa uppdrag. Samtidigt jobbar regeringen för att den nationella förvaltningen ska få större handlingsutrymme. Regeringen driver inom EU frågan om vargens skyddsstatus ska ändras genom att flytta vargen från bilaga 4 till bilaga 5 i art- och habitatdirektivet. Regeringen har uppmanat EU-kommissionen och andra medlemsländer att stödja vår linje att ändra vargens skyddsstatus. Det är ett arbete som också verkar ha gett effekt, då kommissionen nyligen genomfört en insamling av aktuella data som ska användas för att, om det bedöms lämpligt, föreslå en ändring av vargens skyddsstatus.

Vidare kan vi trots att färre vargar får skjutas under årets licensjakt konstatera att för första gången i modern tid beviljades licensjakt i det södra rovdjursförvaltningsområdet, och förra året beslutades en omfattan-

de licensjakt efter 75 vargar. Trots att färre vargar får skjutas under vinterns licensjakt bedöms vargstammen minska.

Detta är en viktig fråga för regeringen. Vargen ska ha förutsättningar att långsiktigt finnas i Sverige, och vi måste leva upp till våra EU-rättsliga förpliktelser. Men det behöver vara en betydligt mindre stam än den vi har i dag.

Anf. 226 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Det var en interpellationsdebatt här precis innan denna om vargstammen, som handlade om djurförsök och hur viktigt det är att förhindra djurplågeri. Då räknades det upp ett antal djur som utsätts för djurplågeri i medicinskt syfte. Det är naturligtvis bra att man försöker arbeta för att minska det.

Man ska vara väl medveten om att det gigantiska djurplågeri som pågår på svensk landsbygd och i svenska skogar när det gäller den växande vargstammen är mångdubbelt så stort som det antal försöksdjur som plågas i forskningssyfte.

Det är väldigt många som har svårt att förstå att detta med varg inte bara är något gulligt och kul som man ser på någon sorts tv-program, utan att det innebär att älgar och får äts levande och att tackor står på tre ben och försöker amma ett överlevande lamm efter vargattacker. Det är ett gigantiskt djurplågeri som vi låter fortgå. Till skillnad från djurförsök har det ingen som helst nytta. Det är viktigt att låta det sjunka in.

Jag får också tacka för svaret efter den lilla inledande kommentaren till den förra interpellationsdebatten.

Jag kan konstatera att fråga ett om när vallöftet om att mer än halvera vargstammen i Sverige ska vara uppfyllt inte är besvarad. Det står att regeringen vill ha en betydligt mindre vargstam än den vi har i dag. Det är ju positivt och åt rätt håll. Men frågan om när vallöftet om att mer än halvera vargstammen ska vara uppfyllt är inte besvarad, så jag kommer att få återkomma till frågan i framtida interpellationer, herr talman.

Min andra fråga gäller vilka åtgärder ministern och regeringen planerar för att lyckas med att reducera vargstammen med mer än hälften. Om jag ska vara positiv var det ett försök till svar. Det var ett otydligt och svagt svar, men det var inte fullt ut svar på frågan. Där får vi väl också försöka reda lite grann i vad ministern egentligen menar.

Att jobba med EU-kommissionen är bra. Det stöder jag fullt ut. Men att ha en licensjakt i år på 36 vargar och påstå att det innebär att vargstammen ska minska är ingenting som någon mer än möjligen landsbygdsministern tror på. Ingen som kan frågan tror på en utlysning av 36 vargar i licensjakten.

Vid den tidigare licensjakten under förra vintern var det tillåtet att skjuta 75 vargar. Jag tror att 52 eller 53 sköts, ungefär två tredjedelar. Om ungefär två tredjedelar hinner skjutas under den korta tid som finns till förfogande för licensjakten i år kan det vara fråga om drygt 20 vargar som hinner skjutas. Antalet vargar är 400–500 i Sverige.

Det finns inte någon som helst möjlighet att dessa åtgärder innebär en uppfyllnad av ett vallöfte. Man riskerar ett löftesbrott med den politik som Peter Kullgren står för. Man hade behövt en tilldelning på åtminstone kanske 100 vargar per år i ett antal år för att inom mandatperioden lyckas med att leverera på sitt vallöfte. Det här är tyvärr en del i ett vallöftessveksrace

som regeringen ägnar sig åt i allt från dieselpriser och bensinpriser som drabbar landsbygdsbefolkningen till nu också vargarna.

Anf. 227 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Herr talman! Anledningen till att jag har anmält mig till denna debatt om vargfrågan är att den fortfarande är minst sagt högaktuell. Dessutom har antalet vargangrepp och vargarnas utbredning i landet skenat – tyvärr i fel riktning.

I förra veckan blev jag uppringd av flera oroliga ledamöter i olika länsstyrelser viltförvaltningsdelegationer i Småland. Det handlade om en ny inkommen begäran från Naturvårdsverket som avsåg fastställande av nya miniminivåer för lo och varg i södra Sverige. Minimnivåerna ska ses över vart femte år, och det var inget anmärkningsvärt. Men det som däremot var anmärkningsvärt, herr talman, och förvånande var att man uppenbarligen har fått ett nytt uppdrag, och det uppdraget var inte, som ministern brukar tala sig varm för, att minska antalet vargar. Här handlade det om att kraftigt öka miniminivåerna för varg i södra Sverige.

Förslaget från Naturvårdsverket till länsstyrelsen är att gå från dagens miniminivåer om 5 vargar till 60 vargar. Här handlar det alltså om att få en acceptans från södra Sveriges lantbrukare, jägare och livsmedelsproducenter att få till mer än en tiodubbling av antalet vargar. Den ökningen ska alltså ske och vara möjlig i den del av landet där vi har i särklass flest och mest betande tamboskap i hela landet.

Om detta beslut verkställs kommer det att leda till stora protester. Det som är värre bland inte minst lantbrukarna är risken för känslan av uppgivenhet och hopplöshet, vilket kan och troligtvis kommer att leda till att fler lägger ned sina mjölk- och köttproduktionsgårdar. Därmed minskar våra nationella förutsättningar för ökad självförsörjningsgrad i stället för att, som både ministern och vi andra önskar, självförsörjningsgraden ökar i vårt land.

Herr talman! Det vi i dag ser är en vargstam som ökar kraftigt i antal och troligtvis befinner sig på närmare 500 individer. Riksdagens beslut om en vargstam på mellan 170 och 270 individer är alltså långt ifrån verkställt.

Vidare ser vi allt fler vargangrepp på tamboskap, inte bara i Värmland och mellersta Sverige utan även en hel del ökning i de södra delarna av landet. Detta innebär att acceptansen för vargen som en viltart bland andra, inte minst bland befolkningen på landsbygden, är liten.

Jag anser att vi är i en situation där vi på allvar borde diskutera att nå riksdagens beslut om att kraftigt minska antalet vargar och få till en betydligt mer tillåtande form av skydds jakt som möjliggör skyddet av tamboskap och hundar. Att i detta läge föreslå en ökning av vargstammen, oavsett var, är verkligen en utmaning för många människor på landsbygden i hela landet, så även i södra Sverige.

Anf. 228 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Herr talman! Jag fick också en mängd reaktioner efter den mediala uppmärksamheten om uttalandet, också på bogen att fysiskt flytta vargar från vissa delar av landet till andra. Så är inte fallet. Här rör det sig om tjänstemannaförslag att göra om fördelningen. Detta är med utgångspunkt i de regler som gäller nu.

Den här regeringen har inte hunnit ändra det som har varit gällande i Sverige tidigare. Både interpellanten och ledamoten vet vad regeringen har gjort, nämligen att Naturvårdsverket har fått ett förtydligat uppdrag angående licensjakten. Det var ett uppdrag från när den tidigare socialdemokratiska regeringen, verkligen i elfte timmen, fick igenom en översyn av vad riksdagen många gånger har tillkännagivit för regeringen om en minskad vargstam till intervallet 170–270.

Vi har förtydligat hur detta ska göras – inte om det över huvud taget är möjligt. Så som regelverket ser ut i Sverige, vilket ledamöterna är väl medvetna om, behöver uppdraget komma tillbaka innan vi kan verkställa detta.

Jag uppskattar engagemanget i frågorna. Det är bra att det finns en bred uppslutning i frågan. Regeringens och även Socialdemokraternas ställningstagande i fråga om antalet vargar i Sverige bådär gott för att vi ska komma till rätta med frågan.

Jag fick i samband med en interpellationsdebatt med ledamoten Kronståhl höra att det är lättare att jaga varg i opposition. Det är mycket möjligt att det är så. Det låter så på Socialdemokraterna i dag, det vill säga att det är lättare att jaga varg i opposition än när man sitter i regeringsställning. Jag kan konstatera att under det socialdemokratiska regeringsinnehavet ökade vargstammen med 150 individer i landet. Om det inte hade varit så hade vi varit närmare mitt och regeringens mål om en minskad vargstam.

Anf. 229 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Ja, det där med regering och opposition är ju spännande.

Förra vinterns vargjakt, licensjakten på 75 stycken som var utlyst, var ett myndighetsbeslut som fattades efter den socialdemokratiska regeringens direktiv och myndighetsstyrning. Det var inte ett beslut som Peter Kullgren hade någonting att göra med över huvud taget. Peter Kullgren var inte ens landsbygdsminister när det beslutet fattades.

Själva jakten inleddes i januari 2023. Då var Peter Kullgren minister, men han hade ingenting att göra med det hårda arbete som Anna-Caren Säterberg lade ned som landsbygdsminister, som ledde fram till detta kraftfulla försök att minska vargstammen från den socialdemokratiska regeringens sida. Det är fakta.

När jag hade en interpellationsdebatt i samma fråga med Peter Kullgren i våras beklagade han att han hade haft så lite tid att agera som minister. Men Peter Kullgren berättade också att han nu hade varit ute och pratat med länsstyrelserna och Naturvårdsverket för att de skulle implementera regeringens politik.

Resultatet, herr talman, blev ju inte riktigt det här att mer än halvera vargstammen. Resultatet blev att man mer än halverade vargjakten. Efter att Peter Kullgren varit ute och haft sina myndighetsdialoger och skrivit sina regleringsbrev och så att säga använt all den kraft som regeringsinnehavet ger – då, herr talman, halverades vargjakten.

Det är här någonstans som det brister. Det är här någonstans som det bara blir prat. Jag tycker att det är bra att Peter Kullgren har tillsatt en utredning om att förbättra skyddsjakten, för skyddsjakten som den ser ut i dag är ju inte värd namnet. Det är bra, men vi måste ju se resultat. Resultatet av Peter Kullgrens försök att regera är än så länge inte särskilt lyckosamt, för att uttrycka sig försiktigt som vi ska göra här i kammaren.

Nu har Peter Kullgren ganska lite tid på sig att leva upp till sitt vallöfte. Därför måste jag nog ändå försöka få ett svar på fråga nummer 1. När planerar ministern och regeringen att målet om att mer än halvera vargstammen i Sverige ska vara uppfyllt? Det var ju ett väldigt tydligt löfte till väljarna. Många landsbygdsvaljare hade säkert med sig det i röstlokalen.

Jag lovar Peter Kullgren att jag kommer att fortsätta ställa interpellationer om det här. Jag kommer att fortsätta diskutera det med mina vänner, med mina grannar och med mina väljare och peka på att det är en sak att prata och att prata i opposition. Men när man har regeringsmakten har man faktiskt också möjlighet att göra verkstad av pratet, och det är det jag vill se – verkstad, Peter Kullgren, inte bara prat.

För ordentliga myndighetsdialoger, använd den makt som regeringsinnehavet ger och se till att myndigheterna börjar agera i enlighet med de demokratiskt fattade beslut som finns! Det är det jag skulle vilja ha ett svar på – när ska det ske?

Anf. 230 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Herr talman! Tack, Peter Kullgren, för ditt goda minne! Det blir ganska tydligt att det var lättare även för din del att jaga varg i opposition, och det kan hända att det ser likadant ut nu.

Faktum kvarstår dock att licensjakten för 2023, som vi socialdemokrater fick jobba hårt för, faktiskt var på hela 75 individer. Den som du nu ansvarar för blir på endast 35 individer, plus att antalet vargar ska mer än tiodubblas i södra Sverige. Då blir ju frågan: Vill verkligen minister Kullgren minska vargstammen, eller vill han tvärtemot?

Beslutet i viltförvaltningsdelegationen i Kalmar län – och det här kan ministern faktiskt använda – fattades med röstsiffrorna 12–2 mot det här förslaget. Det var endast landshövdingen Allan Widman, Liberalerna, samt ytterligare en ledamot som röstade för Naturvårdsverkets förslag. Samtliga övriga var emot. Det stärker faktiskt att vargstammen är för stor och att man har ett önskemål om en minskad vargstam.

Herr talman! Om vi ska använda Naturvårdsverkets nuvarande räknesticka för antalet vargar innebär kanske 60 vargar i södra Sverige att vi i verkligheten hamnar runt 150 vargar. Då tror jag att vi har nått det verkliga slutet när det gäller att hålla det öppna landskapet öppet med hjälp av betande får och nötboskap. Då är det nog slut med den delen.

Jag vill avsluta med att tacka i denna sena timme. Ministern har haft en lång dag. Men jag måste också säga att det landsbygdsminister Kullgren säger ofta låter väldigt bra men att det som hittills levererats tyvärr är raka motsatsen. Här krävs lite skärpning.

Anf. 231 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Herr talman! Lite ordning får det ändå vara. Jag tyckte att det var väldigt bra att den förra regeringen till slut, det sista året, när ni – äntligen, kanske man får säga om man får ta i alla fall den här frågan gisslan – blev ensamma i regering kunde tillsätta den här utredningen eller ge det här direktivet. Det var alltså det åttonde året ni satt i regering. Så den faller lite platt, denna nyvunna vurm för att vi ska jaga vargar i det här landet. Hade ni lagt det här uppdraget tidigare hade det redan varit redovisat.

Och på tal om löften: Jag har varit på så många debatter där socialdemokratiska företrädare har sagt att vi ska ha en mindre vargstam, både inför den förrförra mandatperioden och inför den förra. Ni gör fina retoriska poänger av att den första vargjakten som skedde när jag var landsbygdsminister minsann var på 75, att det var den förra landsbygdsministerns förtjänst och att det nu ser ut att bli betydligt färre. Men jag vet ju att båda ledamöterna som är engagerade i debatten har full koll på den svenska förvaltningsmodellen.

Jag varken får eller bör gå in och säga till myndigheter exakt hur deras beslut ska vara. Det sker genom regeringsuppdrag. I Sverige fattar regeringen beslut och styr sina myndigheter kollektivt, inte på något annat sätt. Och hur otålig jag än må vara i den här frågan behöver man göra på rätt sätt.

Vi behöver ge det här uppdraget. Vi behöver se över hur vi kan leva upp till de rättsliga åtaganden vi har, vilket jag är övertygad om att vi kommer att klara av, och samtidigt ha en vargstam som är i det lägre intervallet av 170–270 vargar.

Dessutom är det inte ett allmänt uppdrag eller en utredning om att se över skyddsjakten. Det är ganska precisa uppdrag att se över de snart 18-åriga tumregler som finns som har blivit praxis i rättsskipningen kring skyddsjakten på varg.

Jag tror genuint att det är få bland landsbygdens folk som drabbas av varg som uppfattar att jag eller regeringen har varit otydliga med vad vi vill. Jag känner frustrationen. Jag hör den; jag tar del av den. Jag lider med dem som drabbas, som kommer ut i sin fårhage där kanske hela deras livsverk har gått till spillo över en natt. Jag lider verkligen med dem, och det motiverar mig att fortsätta arbeta på nationell nivå och på europeisk nivå för att komma framåt i den här frågan.

Anf. 232 PATRIK BJÖRCK (S):

Herr talman! Jag hoppas det. Vi ska fortsätta följa denna fråga och se till att landsbygdsministern tar tag i detta på allvar.

Men det är trots allt så att 75 är mer än 36 – det är liksom ingen retorisk poäng. Det är verklighet; det kan man inte prata bort.

Sedan blev jag lite nyfiken. Regeringen fattar besluten kollektivt – det är ett påstående som landsbygdsministern har varit inne på några gånger. Jag har läst artiklar, och det kom nu även här i talarstolen från landsbygdsministern. Jag tror att landsbygdsministern vill skicka ett budskap till dem som lyssnar på denna debatt: Om jag bara hade fått bestämma själv hade det minsann blivit 100! Men eftersom det nu är så tragiskt att landsbygdsministern tillhör en regering som fattar besluten kollektivt kan han inte riktigt ta ansvar för den här usla politiken.

Det är klart att livet kan vara så hårt ibland. Men faktum är att både moderater och kristdemokrater lovade väljarna att minska vargstammen med mer än hälften; det var ett vallöfte. Då är det alltså Liberalerna som är bromsklossen. Är det på det viset? Det kan vara spännande att höra vilken del av regeringen det är som sätter bojor på landsbygdsministern som gör att han inte kan utföra sitt uppdrag till fullo utan är tvungen att gå omkring och känna sig förhindrad att göra det han faktiskt vet är riktigt och rätt.

Landsbygdsministern sa i en tidigare interpellationsdebatt med mig, för ett halvår eller kanske snart ett år sedan, att regeringen snarast möjligt skulle komma tillbaka med besked om vilka konkreta åtgärder som ska vidtas för att komma åt den problematik vi ser med en ökad och utbredd vargstam. Jag kommer att fullfölja detta och jaga ministern igen, för jag har inte fått något svar i dag.

Anf. 233 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Herr talman! Regeringen är enig, till skillnad från hur det var under sju av åtta år med den förra regeringen. Därför kunde vi tre partier i regeringen ge ett uppdrag om att äntligen verkställa det som riksdagen har beslutat om ett otal gånger: att vi ska ha en vargpopulation på mellan 170 och 270 vargar i Sverige. Vi har dessutom i detta uppdrag sagt att populationen ska ligga i den lägre delen av intervallet. Det är detta som är de kollektiva besluten.

Hela min poäng med detta var att det inte fungerar så att en minister går till ett verk och säger: Nu ska ni skjuta 75 vargar i år. Det handlar om hur man beräknar, och det var samma beräkningsmodell då som det är nu. Tyvärr gäller den fortfarande. Jag hade gärna sett att den förra regeringen tidigare hade tillsatt ett skarpt och tydligt uppdrag så vi hade kunnat vara på en annan plats än vi är på nu.

Men Sveriges regering är numera enig om att vi ska ha en minskad vargstam. Det beror på att rovdjurspopulationen i Sverige måste förvaltas på ett sådant sätt att djur och människor kan leva sida vid sida. Ska vi klara av detta och ha en livsmedelsförsörjning, inte minst i de mer tamdjurstäta områden i de södra delarna av Sverige där rovdjursförekomsten ställer till med mer oreda än i exempelvis ett skogslän som Värmland, måste vargstammen bli betydligt mindre än den är i dag. Och jag ska göra allt jag kan för att bidra till detta. Vi har gjort en del – det återstår saker.

Tack för debatten!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 17 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

COM(2023) 532 Förslag till rådets direktiv om regelverk för inkomstbeskattning för företag i Europa (Befit)

Motioner

med anledning av prop. 2023/24:31 Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

2023/24:2778 av Maj Karlsson m.fl. (V)

2023/24:2779 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD)

2023/24:2780 av Martina Johansson m.fl. (C)

2023/24:2783 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP)

Följande interpellationer hade framställts:

den 29 november

2023/24:264 Elitidrotten

av *Anna Wallentheim* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:265 Särskilda utvisningsanstalter

av *Adam Marttinen* (SD)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:266 Fordonsindustrins produktion av elstbilar

av *Isak From* (S)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 29 november

2023/24:307 Dragartister och hbtqi-rättigheter

av *Ulrika Westerlund* (MP)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2023/24:308 Kinapolitik utan påtryckningar

av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:309 Markering av retuscherade bilder

av *Laila Naraghi* (S)
till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2023/24:310 Nationell gemensam digital infrastruktur för hälso- och sjukvården

av *Dzenan Cisija* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:311 Informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

av *Dzenan Cisija* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:312 Flytt av varg till södra Sverige

av *Laila Naraghi* (S)
till statsminister Ulf Kristersson (M)

2023/24:313 Flytt av varg till södra Sverige

av *Laila Naraghi* (S)
till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

§ 20 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 29 november

2023/24:253 Hantering av jord vid gränsöverskridande byggnationer

av *Eric Palmqvist* (SD)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:266 Arbetslivskriminalitet och samordnad tillsyn

av *Rose-Marie Carlsson* (S)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2023/24:268 Stöd till Guatemala

av *Tomas Eneroth* (S)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:267 Den nedlagda exitskattutredningen

av *Mathias Tegnér* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2023/24:269 Sveriges Kubapolitik

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:270 Nationell stömlinje inom området psykisk hälsa

av *Anna Vikström* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:271 Gapet till klimatmålet 2045

av *Elin Söderberg* (MP)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:272 Brandflygets alternativ till Säve flygplats

av *Rickard Nordin* (C)

till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2023/24:273 JO:s kritik mot Arbetsförmedlingen för bristande tillgänglighet och service

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:282 Konsekvenser för personer som är beroende av teleslinga

av *Jessica Rodén* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:274 Akut brist på läkemedel

av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2023/24:275 Upphandlingsprocessen för arbetsmarknadsutbildningar

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:278 Yrkesakademins ekonomiska kris och dess effekter på arbetsmarknadsutbildningar

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:276 Könsskillnader i arbetsmarknadsutbildningarna
av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:279 Införande av lärlingskrav vid upphandling inom byggsektorn

av *Serkan Köse* (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2023/24:277 Samverkan mellan Arbetsförmedlingen, Kriminalvården och kommunerna

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:280 Gode män och mobilt bank-id

av *Erik Hellsborn* (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:283 Tillgång till idrott för alla oavsett ekonomisk bakgrund

av *Serkan Köse* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:281 Inrättandet av en bostadskommission för byggsektorn

av *Serkan Köse* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:284 Matfattigdomen i Sverige

av *Mirja Räihä* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2023/24:285 Situationen för fria utställare av samtidskonst

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till kulturminister Parisa Liljestränd (M)

2023/24:286 Redovisning och åtgärder för etappmålen i klimathandlingsplanen

av *Elin Söderberg* (MP)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:287 Utsläpp från fartyg i Östersjön

av *Stina Larsson* (C)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:288 Utredning om att göra människor statslösa

av *Annika Hirvonen* (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:289 Underhållsskyldighet vid umgängessabotage

av *Angelica Lundberg* (SD)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2023/24:294 Värdet av civila liv i Gaza

av *Dzenan Cisija* (S)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:292 Regeringens nedskärning av stödet till konsumentorganisationer

av *Anna-Belle Strömberg* (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2023/24:293 Regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen

av *Laila Naraghi* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

Prot. 2023/24:39
30 november

2023/24:291 Uppdrag till Trafikverket

av *Laila Naraghi* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:290 Kungliga Tekniska högskolans flytt från Kista

av *Lawen Redar* (S)

till utbildningsminister Mats Persson (L)

2023/24:295 Förutsättningarna för regionala flygplatser i hela landet

av *Per-Arne Håkansson* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 19.33.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.50,

av tredje vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 122 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 169 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 222 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 3 Ärende för hänvisning till utskott	4
§ 4 Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah.....	4
Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU5	4
Anf. 1 MIKAEL DAHLQVIST (S).....	4
Anf. 2 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	6
Anf. 3 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	6
Anf. 4 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	7
Anf. 5 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	7
Anf. 6 KARIN RÅGSJÖ (V).....	8
Anf. 7 MONA OLIN (SD)	9
Anf. 8 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	10
Anf. 9 MONA OLIN (SD) replik	11
Anf. 10 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	11
Anf. 11 MONA OLIN (SD) replik	11
Anf. 12 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	11
Anf. 13 MONA OLIN (SD) replik	12
Anf. 14 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	12
Anf. 15 MONA OLIN (SD) replik	13
Anf. 16 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	13
Anf. 17 MONA OLIN (SD) replik	14
Anf. 18 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	14
Anf. 19 MONA OLIN (SD) replik	15
Anf. 20 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	15
Anf. 21 THOMAS RAGNARSSON (M).....	17
Anf. 22 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	18
Anf. 23 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	19
Anf. 24 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	19
Anf. 25 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	20
Anf. 26 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	20
Anf. 27 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	20
Anf. 28 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	21
Anf. 29 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	21
Anf. 30 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	22
Anf. 31 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	22
Anf. 32 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	23
Anf. 33 THOMAS RAGNARSSON (M) replik.....	23
Anf. 34 KATARINA LUHR (MP).....	24
Anf. 35 DAN HOVSKÄR (KD).....	25
Anf. 36 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	27
Anf. 37 DAN HOVSKÄR (KD) replik	28
Anf. 38 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	28
Anf. 39 DAN HOVSKÄR (KD) replik	28
(Beslut fattades under § 8.).....	28
§ 5 Svar på interpellation 2023/24:168 om älgstammens storlek och skogspolitikens påverkan.....	29

Anf. 40 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	29
(forts. § 10.).....	29
Ajournering.....	29
Återupptaget sammanträde.....	29
§ 6 Frågestund	29
Anf. 41 TREDJE VICE TALMANNEN.....	29
<i>Villkoren för elstöd till kommuner och regioner</i>	<i>30</i>
Anf. 42 AIDA BIRINXHIKU (S).....	30
Anf. 43 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	30
Anf. 44 AIDA BIRINXHIKU (S).....	30
Anf. 45 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	31
<i>Samhällsskadliga budskap i svenska moskéer.....</i>	<i>31</i>
Anf. 46 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	31
Anf. 47 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	31
Anf. 48 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD).....	31
Anf. 49 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	32
<i>Inskränkning av strejkrätten.....</i>	<i>32</i>
Anf. 50 CICZIE WEIDBY (V).....	32
Anf. 51 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	32
Anf. 52 CICZIE WEIDBY (V).....	32
Anf. 53 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	32
<i>Följderna av Jimmie Åkessons uttalande om moskéer</i>	<i>32</i>
Anf. 54 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	32
Anf. 55 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	33
Anf. 56 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	33
Anf. 57 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	33
<i>Plan för utbyggnad av elsystemet.....</i>	<i>33</i>
Anf. 58 LINUS LAKSO (MP).....	33
Anf. 59 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	34
Anf. 60 LINUS LAKSO (MP).....	34
Anf. 61 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	34
<i>Internationella samarbeten om ny kärnkraft.....</i>	<i>34</i>
Anf. 62 MATS GREEN (M).....	34
Anf. 63 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	35
Anf. 64 MATS GREEN (M).....	35
Anf. 65 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	35
<i>En effektivare statsförvaltning.....</i>	<i>35</i>
Anf. 66 YUSUF AYDIN (KD).....	35
Anf. 67 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	36
Anf. 68 YUSUF AYDIN (KD).....	36
Anf. 69 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	36
<i>Kvinnors företagande och finansiella sparande.....</i>	<i>36</i>

Anf. 70 LOUISE EKLUND (L)	36
Anf. 71 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	37
Anf. 72 LOUISE EKLUND (L)	37
Anf. 73 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	37
<i>Bostadsbristen och varsel i industrin</i>	38
Anf. 74 ISAK FROM (S)	38
Anf. 75 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	38
<i>Slöjförbud för barn</i>	38
Anf. 76 SARA GILLE (SD)	38
Anf. 77 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	39
<i>Samarbete om säker AI-utveckling</i>	39
Anf. 78 ELISABETH THAND RINGQVIST (C).....	39
Anf. 79 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	39
<i>Det svenska energisystemet</i>	40
Anf. 80 ANNIKA HIRVONEN (MP)	40
Anf. 81 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	40
<i>Hbtqi-personer och våld i nära relationer</i>	41
Anf. 82 ULRIKA HEINDORFF (M)	41
Anf. 83 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	41
<i>Statlig inblandning i Teslakonflikten</i>	41
Anf. 84 LILI ANDRÉ (KD)	41
Anf. 85 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	42
<i>Återvandring</i>	42
Anf. 86 ZARA LEGHISSA (S).....	42
Anf. 87 Statsrådet MARIA MALMER STENERGARD (M)	42
<i>Utbyggnad av kärnkraft</i>	42
Anf. 88 MARTIN KINNUNEN (SD)	42
Anf. 89 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	43
<i>Förbud mot vissa religiösa symboler och byggnader</i>	43
Anf. 90 NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	43
Anf. 91 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	43
<i>Regelförenklingar för företagare</i>	44
Anf. 92 CARL NORDBLOM (M)	44
Anf. 93 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	44
<i>Nordiskt samarbete om kärnkraft</i>	44
Anf. 94 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	44
Anf. 95 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	45
<i>Situationen för Sveriges fjärrvärmekunder</i>	45
Anf. 96 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	45
Anf. 97 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	45

<i>Kvinnors rättigheter och rätten att välja juridiskt kön</i>	46
Anf. 98 ANGELICA LUNDBERG (SD).....	46
Anf. 99 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	46
<i>Framtidens effekt- och energibehov</i>	46
Anf. 100 LARS ENGSUND (M).....	46
Anf. 101 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	47
<i>Konsekvenserna av statliga besparingar</i>	47
Anf. 102 EVA LINDH (S).....	47
Anf. 103 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	47
<i>EU:s migrationslagstiftning</i>	48
Anf. 104 LUDVIG ASPLING (SD).....	48
Anf. 105 Statsrådet MARIA MALMER STENERGÅRD (M).....	48
<i>Stärkande av ARN</i>	48
Anf. 106 DAVID JOSEFSSON (M).....	48
Anf. 107 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD).....	49
<i>PFAS i kosmetika</i>	49
Anf. 108 JYTTE GUTELAND (S).....	49
Anf. 109 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	50
<i>Barn och könsnormer</i>	50
Anf. 110 MICHAEL RUBBESTAD (SD).....	50
Anf. 111 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	50
Ajournering	51
Återupptaget sammanträde	51
§ 7 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 november	51
SkU7 Sänkt skatt på bensin och diesel och sänkt skatt på jordbruksdiesel.....	51
FiU7 Förstärkt reglering av valutaväxlare och andra finansiella institut.....	51
FiU12 En effektivare upphandlingstillsyn.....	51
MJU5 Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel.....	52
§ 8 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	53
SoU5 Riksrevisionens rapport om lex Maria och lex Sarah.....	53
§ 9 Särskild debatt om åtgärder för att motverka barns och ungas kopplingar till kriminella nätverk	54
Anf. 112 RASMUS LING (MP).....	54
Anf. 113 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	54
Anf. 114 ARDALAN SHEKARABI (S).....	55
Anf. 115 CARITA BOULWÉN (SD).....	56
Anf. 116 MAJ KARLSSON (V).....	56
Anf. 117 MARTINA JOHANSSON (C).....	57
Anf. 118 TORSTEN ELOFSSON (KD).....	58
Anf. 119 RASMUS LING (MP).....	59
Anf. 120 JUNO BLOM (L).....	59
Anf. 121 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	60

Anf. 122 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	61	Prot. 2023/24:39
Anf. 123 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	61	30 november
Anf. 124 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	61	-----
Anf. 125 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	62	
Anf. 126 MAJ KARLSSON (V) replik	62	
Anf. 127 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	62	
Anf. 128 MAJ KARLSSON (V) replik	63	
Anf. 129 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	63	
Anf. 130 MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	63	
Anf. 131 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	64	
Anf. 132 MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	64	
Anf. 133 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	64	
Anf. 134 RASMUS LING (MP) replik	65	
Anf. 135 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	65	
Anf. 136 RASMUS LING (MP) replik	65	
Anf. 137 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	66	
Anf. 138 ARDALAN SHEKARABI (S).....	66	
Anf. 139 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	67	
Anf. 140 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	67	
Anf. 141 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	67	
Anf. 142 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	68	
Anf. 143 CARITA BOULWÉN (SD)	68	
Anf. 144 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	69	
Anf. 145 CARITA BOULWÉN (SD) replik	69	
Anf. 146 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	69	
Anf. 147 CARITA BOULWÉN (SD) replik	69	
Anf. 148 MAJ KARLSSON (V)	70	
Anf. 149 MARTINA JOHANSSON (C).....	70	
Anf. 150 TORSTEN ELOFSSON (KD)	71	
Anf. 151 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	71	
Anf. 152 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	72	
Anf. 153 ARDALAN SHEKARABI (S) replik.....	72	
Anf. 154 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	72	
Anf. 155 MAJ KARLSSON (V) replik	72	
Anf. 156 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	73	
Anf. 157 MAJ KARLSSON (V) replik	73	
Anf. 158 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	73	
Anf. 159 RASMUS LING (MP) replik	73	
Anf. 160 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	74	
Anf. 161 RASMUS LING (MP) replik	74	
Anf. 162 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	74	

Anf. 163 RASMUS LING (MP)	74
Anf. 164 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik	75
Anf. 165 RASMUS LING (MP) replik	75
Anf. 166 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik	75
Anf. 167 RASMUS LING (MP) replik	76
Anf. 168 JUNO BLOM (L).....	76
Anf. 169 MAJ KARLSSON (V) replik.....	77
Anf. 170 JUNO BLOM (L) replik.....	77
Anf. 171 MAJ KARLSSON (V) replik.....	77
Anf. 172 JUNO BLOM (L) replik.....	77
Anf. 173 MARTINA JOHANSSON (C) replik	78
Anf. 174 JUNO BLOM (L) replik.....	78
Anf. 175 MARTINA JOHANSSON (C) replik	79
Anf. 176 JUNO BLOM (L) replik.....	79
Anf. 177 RASMUS LING (MP) replik	79
Anf. 178 JUNO BLOM (L) replik.....	79
Anf. 179 RASMUS LING (MP) replik	80
Anf. 180 JUNO BLOM (L) replik.....	80
Anf. 181 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	80
§ 10 (forts. från § 5) Svar på interpellation 2023/24:168 om älgstammens storlek och skogspolitikens påverkan	81
Anf. 182 ELIN SÖDERBERG (MP)	81
Anf. 183 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	82
Anf. 184 ELIN SÖDERBERG (MP)	82
Anf. 185 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	83
Anf. 186 ELIN SÖDERBERG (MP)	84
Anf. 187 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	84
§ 11 Svar på interpellation 2023/24:187 om stöd till kommersiell service	85
Anf. 188 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	85
Anf. 189 MONICA HAIDER (S).....	85
Anf. 190 ISAK FROM (S).....	86
Anf. 191 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	87
Anf. 192 MONICA HAIDER (S).....	87
Anf. 193 ISAK FROM (S).....	88
Anf. 194 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	89
Anf. 195 MONICA HAIDER (S).....	89
Anf. 196 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	90
§ 12 Svar på interpellation 2023/24:194 om stärkt djurvelfärd i svensk kycklingindustri.....	90
Anf. 197 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	90
Anf. 198 SOFIA SKÖNNBRINK (S).....	91
Anf. 199 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	92
Anf. 200 SOFIA SKÖNNBRINK (S).....	93
Anf. 201 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	94
Anf. 202 SOFIA SKÖNNBRINK (S).....	95
Anf. 203 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	95

§ 13 Svar på interpellation 2023/24:198 om konsekvenser av stormen Babet på den skånska sydkusten	96
Anf. 204 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	96
Anf. 205 ADRIAN MAGNUSSON (S)	97
Anf. 206 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	98
Anf. 207 ADRIAN MAGNUSSON (S)	98
Anf. 208 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	99
Anf. 209 ADRIAN MAGNUSSON (S)	99
Anf. 210 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	99
§ 14 Svar på interpellation 2023/24:213 om fiske efter lax.....	99
Anf. 211 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	99
Anf. 212 MALIN LARSSON (S).....	100
Anf. 213 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	101
Anf. 214 MALIN LARSSON (S).....	101
Anf. 215 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	102
Anf. 216 MALIN LARSSON (S).....	103
Anf. 217 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	103
§ 15 Svar på interpellation 2023/24:215 om åtgärder för att ersätta, minska och förbättra användningen av djurförsök	104
Anf. 218 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	104
Anf. 219 REBECKA LE MOINE (MP)	104
Anf. 220 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	105
Anf. 221 REBECKA LE MOINE (MP)	106
Anf. 222 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	107
Anf. 223 REBECKA LE MOINE (MP)	107
Anf. 224 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	108
§ 16 Svar på interpellation 2023/24:237 om en växande vargstam	108
Anf. 225 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	108
Anf. 226 PATRIK BJÖRCK (S)	109
Anf. 227 TOMAS KRONSTÅHL (S).....	110
Anf. 228 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	110
Anf. 229 PATRIK BJÖRCK (S)	111
Anf. 230 TOMAS KRONSTÅHL (S).....	112
Anf. 231 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	112
Anf. 232 PATRIK BJÖRCK (S)	113
Anf. 233 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	114
§ 17 Bordläggning.....	114
§ 18 Anmälan om interpellationer.....	115
§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	115
§ 20 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	116
§ 21 Kammaren åtskildes kl. 19.33.....	118